

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER ANABİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMELERİNİN GÖÇMEN
ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUM VE AKADEMİK BAŞARI
DURUMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İRFAN TURAN

PROF. DR. REFİK TURAN

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMELERİNİN GÖÇMEN
ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUM VE AKADEMİK BAŞARI
DURUMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İRFAN TURAN

DANIŞMAN: PROF. DR. REFİK TURAN

JÜRİ ÜYESİ: DOÇ. DR. HATİCE GEDİK

JÜRİ ÜYESİ: DR. ÖĞR. ÜYESİ FATİH KAYA

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : İrfan

Soyadı : TURAN

Bölümü : Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Sosyal Bilimler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Akademik Başarı Durumlarına İlişkin Görüşleri

İngilizce Adı : Social Studies Teachers' Opinions on the Social Adaptation and Academic Success of Migrant Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : İrfan TURAN

İmza :

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

İrfan TURAN tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmelerinin Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Akademik Başarı Durumlarına İlişkin Görüşleri” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Prof. Dr. Refik TURAN (Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Hatice GEDİK (Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA (Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D, İnönü Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 10/09/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Aybala ÇAYIR
İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Bu tez çalışmasının her aşamasında bilgi, birikim ve rehberliğiyle bana yol gösteren, akademik gelişimime büyük katkılarda bulunan değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Refik TURAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Kıymetli desteği ve sabrı, bu süreci daha verimli ve anlamlı kılmıştır.

Ayrıca, bu süreçte bilgi ve tecrübesiyle tez çalışmama önemli katkılarda bulunan, manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, sabrıyla, sevgisiyle ve anlayışıyla her zaman yanımda olan sevgili eşim Burçin TURAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Hem akademik sürece sağladığı katkılar hem de varlığıyla verdiği destek bu yolculukta en büyük güç kaynağım olmuştur.

Ve sevgili oğlum... Henüz çok küçük olmasına rağmen, sabrıyla, neşesiyle ve masum gülümsemesiyle bana umut veren canım oğlum, Oğuz Alp... Bu süreçteki en kıymetli ilham kaynaklarımdan biri oldun. Varlığın, her zorluğu anlamlı kıldı. Sana minnettarım.

ÖZET

Bu araştırmada, Ankara’da göçmen öğrencilerin en yoğun bulunduğu ilçelerden biri olan Altındağ’daki ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarıları hakkındaki görüşlerinin ortaya konulması ve bu görüşler doğrultusunda çözüm önerileri sunulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, Ankara’nın Altındağ ilçesinde, okul mevcudunun %10’u ile %92’si arasında değişen oranlarda göçmen öğrencisi bulunan toplam 41 okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerini elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma bulguları, 54 gönüllü Sosyal Bilgiler öğretmenin görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve ardından ulaşılan bulgular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda oluşturulan kategori ve alt kategoriler kapsamında organize edilerek sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, göçmen öğrencilerin yaşamış oldukları uyum problemleri ile akademik başarı düşüklüğünün en temel sebeplerinin dil ve iletişim sorunları olduğu belirlenmiştir. Göçmen öğrencilerin ailelerinin çoğunlukla düşük sosyo-ekonomik koşullara sahip olmaları, dil yetersizlikleri ve kültürel farklılıklar, onların sosyal ilişkilerini sınırlamaktadır. Bu durum, göçmen öğrencilerin çoğunlukla kendileri gibi göçmen öğrencilerle iletişim kurmalarına yol açmakta ve Türk öğrencilerle etkileşimlerini azaltmaktadır. Ancak bu sınırlı etkileşim, entegrasyon süreci açısından önemli bir engel oluşturmaktadır. Türk öğrencilerle yeterli düzeyde iletişim kuramayan göçmen öğrenciler, Türk toplumunun örf ve adetlerini tanımakta, dili öğrenmekte ve aidiyet bağı geliştirmekte güçlük çekmektedir. Bu ve benzeri sebeplerin göçmen öğrencilerin akademik başarılarını da olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyumlarını güçlendirmek amacıyla dil becerilerinin geliştirilmesi, sosyo-ekonomik desteklerin artırılması, kültürel uyum programlarının yaygınlaştırılması ve kapsayıcı okul uygulamalarının desteklenmesi gerektiği ortaya konmuştur. Ayrıca okul yönetimleri, öğretmenler ve ailelerin iş birliği içinde sürece aktif katılım göstermelerinin, göçmen öğrencilerin hem akademik başarılarını hem de toplumsal entegrasyonlarını önemli ölçüde güçlendireceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Göç, Göçmen Öğrenci, Sosyal Uyum.

Bilim Kodu : 11009

Sayfa Adedi : 147

Yazar : İrfan TURAN

Danışman : Prof. Dr. Refik TURAN

ABSTRACT

This study aims to identify the opinions of social studies teachers working in middle schools in Altındağ, one of the districts in Ankara with the highest concentration of immigrant students, regarding the social adaptation and academic success of immigrant students, and to propose solutions based on these opinions. To this end, the study was conducted in 41 schools in the Altındağ district of Ankara, with immigrant students representing between 10% and 92% of the school population. A semi-structured interview form was used to obtain research data. The research findings were generated based on the opinions of 54 volunteer Social Studies teachers. The data obtained were subjected to content analysis, and the findings were then organized, presented, and evaluated within categories and subcategories established in line with the research sub-problems. The research determined that language and communication problems are the primary reasons for the adaptation problems and low academic achievement experienced by immigrant students. The low socioeconomic conditions, language deficiencies, and cultural differences often limit the social interactions of immigrant students. This situation leads immigrant students to communicate mostly with other immigrant students and reduces their interaction with Turkish students. However, this limited interaction poses a significant obstacle to the integration process. Immigrant students who cannot communicate adequately with Turkish students struggle to understand the customs and traditions of Turkish society, learn the language, and develop a sense of belonging. These and similar factors have also been found to negatively impact immigrant students' academic success. The research demonstrates that in order to strengthen immigrant students' integration into the Turkish education system, language skills should be improved, socioeconomic support should be increased, cultural adaptation programs should be expanded, and inclusive school practices should be supported. Furthermore, it was concluded that the active participation of school administrations, teachers, and families in this process will significantly strengthen both the academic success and social integration of immigrant students.

Keywords : Migration, Immigrant Student, Social Integration.

Science Code : 11009

Number of Pages : 147

Author : İrfan TURAN

Supervisor : Prof. Dr. Refik TURAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Problem Cümlesi.....	5
1.4. Alt Problemler	5
1.5. Araştırmanın Önemi.....	5
1.6. Sayıtlılar	6
1.7. Sınırlılıklar	7
İKİNCİ BÖLÜM.....	8
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	8
2.1. Kuramsal Açıklamalar	8
2.1.1. Göç	8
2.1.2. Göçmen.....	10
2.1.3. Göç Türleri	11
2.1.4. Göçün Sebepleri	13
2.1.4.1. Ekonomik Sebepler.....	14
2.1.4.2. Doğal Sebepler.....	14
2.1.4.3. Siyasal Sebepler.....	15
2.1.5. Göç ve Eğitim.....	15
2.1.6. Göçmen Öğrencilerin Eğitim Hakkı.....	16

2.1.7. Dünyada Göçmen Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikaları.....	18
2.1.8. Türkiye’de Göçmen Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikaları	19
2.1.9. Türkiye’de Göçmen Öğrencilerin Eğitim Sorunları	21
2.1.9.1. Dil ve İletişim Sorunu.....	22
2.1.9.2. Öğrenme Güçlükleri ve Düşük Akademik Başarı	22
2.1.9.3. Kayıt Sistemi Sorunu	23
2.1.9.4. Kültür Farklılığı ve Uyum Sorunu.....	23
2.1.9.5. Denklik Sorunu	24
2.1.9.6. Ekonomik Sorunlar	25
2.1.10. Sosyal Bilgiler Dersi ve Göçmen Öğrencilerin Topluma Uyum Sürecindeki Rolü.....	26
2.2. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	28
2.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	28
2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	34
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	37
YÖNTEM.....	37
3.1. Araştırmanın Modeli	37
3.2. Çalışma Grubu	37
3.2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri.....	38
3.2.1.1. Çalışma Grubunun Hizmet Sürelerine İlişkin Özellikleri	39
3.2.1.2. Çalışma Grubunun Cinsiyet Durumu	39
3.2.1.3. Çalışma Grubunun Okuttukları Sınıflardaki Ortalama Göçmen Öğrenci Sayıları.....	40
3.2.1.4. Çalışma Grubunun Göçmen Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Eğitim Alma Durumlarına İlişkin Özellikleri	41
3.3. Veri Toplama Süreci	42
3.4. Veri Toplama Araçları	43
3.5. Verilerin Analizi.....	44
3.6. Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	47
BULGULAR.....	47
4.1. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarına Yönelik Bulgular	47
4.1.1. Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Sosyal Uyum Sorunlarına Yönelik Bulgular.....	47
4.1.2. Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarına Yönelik Bulgular	52
4.1.3. Göçmen Öğrencilerin Diğer Öğrencilerle Olan İlişkilerine Yönelik Bulgular	56

4.1.4. Göçmen Öğrencilerin Öğretmenleri ve Okul Yönetimi ile Olan İlişkilerine Yönelik Bulgular	59
4.1.5. Göçmen Öğrencilerin Ekonomik (Kitap, Kırtasiye, Materyal vb.) Sorunlarına Yönelik Bulgular	63
4.2. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Düzeylerine ve İlgilerine Yönelik Bulgular	66
4.2.1. Göçmen Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeylerine Yönelik Bulgular	66
4.2.2. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlgilerine Yönelik Bulgular	69
4.2.3. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Bulgular	72
4.2.4. Göçmen Öğrencilerin Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Bulgular	75
4.2.5. Göçmen Öğrenciler İçin Sınıf İçi Uygulamalarda, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Öğretim Materyalleri vb. Hususlarda Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Tarafından Yapılan Değişikliklere Yönelik Bulgular.....	78
4.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Ayrı Ölçme ve Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinlik Uygulayıp Uygulamadıklarına Yönelik Bulgular	82
4.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Destek Görüp Görmediklerine Yönelik Bulgular	85
4.3. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumları ve Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Karşılaşılan Problemlere Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerileri.....	88
4.3.1. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarında Karşılaşılan Problemlere Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerilerine Dair Bulgular..	88
4.3.2. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Düzeylerine ve İlgilerine Yönelik Karşılaşılan Problemlere Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerilerine Dair Bulgular	92
4.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Olarak Uyguladıkları Yöntemlere Yönelik Bulgular.....	96
SONUÇ VE TARTIŞMA	100
ÖNERİLER	109
KAYNAKÇA.....	112
EKLER.....	127
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	131

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Türkiye’de Göçmenlerin Eğitime Entegrasyon Sürecine Yönelik Olarak Gerçekleştirilen Mevzuat Düzenlemeleri	19
Tablo 2.	Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüm.....	38
Tablo 3.	Katılımcıların Öğretmenlikte Geçen Toplam Hizmet Süresi.....	39
Tablo 4.	Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	40
Tablo 5.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okuttukları Sınıflardaki Ortalama Göçmen Öğrenci Sayısı	40
Tablo 6.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Eğitime Katılım Durumuna Yönelik Bulgular	41
Tablo 7.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Aldıkları Eğitim Bilgilerine Yönelik Bulgular	41
Tablo 8.	Araştırmaya Dahil Edilen Okullar, Okullardaki Göçmen Öğrenci Oranı ve Katılımcı Sayısı.....	43
Tablo 9.	Verilerin Analizinde Kullanılan Kategori ve Alt Kategoriler.....	45
Tablo 10.	Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorununa Yönelik Cevaplar.....	47
Tablo 11.	Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları.....	48
Tablo 12.	Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarına Yönelik Cevaplar	52
Tablo 13.	Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarının Nedenleri.....	53
Tablo 14.	Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarının Nedenleri.....	56
Tablo 15.	Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarının Nedenleri.....	60
Tablo 16.	Göçmen Öğrencilerin Ekonomik Sorunlarına Yönelik Cevaplar	63
Tablo 17.	Göçmen Öğrencilerin Öğretmen Görüşlerine Göre Ekonomik (Kitap, Kırtasiye, Materyal vb.) Sorunları	64
Tablo 18.	Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Hazırbulunurluk Düzeyleri.....	66
Tablo 19.	Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlgilerine Yönelik Öğretmen Görüşleri	69

Tablo 20. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	73
Tablo 21. Göçmen Öğrencilerin Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Cevaplar	75
Tablo 22. Göçmen Öğrencilerin Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	76
Tablo 23. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Sınıf İçi Uygulamalarda, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Öğretim Materyali vb. Hususlarda Değişiklik Yapıp Yapmadıklarına Yönelik Cevaplar	79
Tablo 24. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Sınıf İçi Uygulamalarda, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Öğretim Materyali vb. Hususlarda Yapmış Oldukları Değişikliklere Yönelik Görüşleri	80
Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Ayrı Ölçme ve Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinlik Uygulayıp Uygulamadıklarına Yönelik Cevaplar	82
Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Uyguladıkları Ayrı Ölçme ve Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinliklere Yönelik Görüşleri	83
Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Destek Görüp Görmediklerine Yönelik Cevaplar	85
Tablo 28. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Desteklendiği ya da Sorun Yaşadığı Durumlara Yönelik Görüşleri.....	86
Tablo 29. Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin, Sosyal Uyum Problemlerini Gidermeye Yönelik Öneriler.....	89
Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Akademik Başarılarını Artırmak İçin Çözüm Önerileri	93
Tablo 31. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Olarak Uyguladıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri	97

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Göç Türleri.....	11
---------------------------	----

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
COVID-19	: Koronavirüs Hastalığı 2019
EU-MIPEKS	: Migrant Integration Policy Index -Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
IOM	: International Organization for Migration- Uluslararası Göç Örgütü
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development – Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
PIKTES	: Promoting Integration of Syrian Kids into the Turkish Education System- Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
PISA	: Programme for International Student Assessment - Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖMER	: Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde “ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerden dolayı insanların veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2025). Dünyada hızla artmakta olan göç hareketleri farklı kültürdeki toplumların bir arada yaşama deneyimini kaçınılmaz hale getirerek toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yönden değişim ve dönüşümlerinin önemli bir parçası haline gelmiştir (Özkan, 2013, s. 129). Göç başlangıçta basit bir hareketlilik ve yer değiştirme gibi görünse de kendi içinde çok önemli sebeplere bağlı olarak doğurduğu sonuçlar toplum üzerinde derin etkiler bırakabilme potansiyeline sahiptir (Bülbül ve Köse, 2010, s. 76).

Türkiye Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en yakın olduğu coğrafi konumda bulunmaktadır. Bulunduğu coğrafi konum ve sahip olduğu jeostratejik önem sebebiyle tarih boyunca önemli göç hareketlerine ev sahipliği yapmıştır. Türkiye’nin çevresine göre daha istikrarlı ve görece daha yüksek refah seviyesine sahip olması göç hareketleri için çekim merkezi olmasında etkili olmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025, s. 1). Türkiye’nin göç dinamiğinin zaman içerisinde hem nicelik hem de nitelik olarak değiştiği görülmektedir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında büyük mübadele ile Türkiye yoğun bir göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır. Lozan Antlaşması’ndan dolayı Türkiye ve Yunanistan arasında nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 254). İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1945-1980 yılları arası Bulgaristan’da komünist rejimin kurulması ile beraber Türkiye’ye göçler başlamıştır. Aynı şekilde 1955-1960 yılları arasında daha yoğun olmakla birlikte Türk kökenli Yugoslav vatandaşlar da Türkiye’ye göç etmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 264). İran’da 1979 yılında yönetim değişikliği gerçekleştiğinden Batı’ya kaçmak isteyen İran halkı; 1980 sonrasında ise Irak’ta iç karışıklıklar çıkması sebebi ile Kuzey Iraklılar; Bulgaristan’dan ülkesine dönmek isteyen Türk göçmenler; Kosova krizi ve Yugoslavya iç savaşı sonrası zorunlu olarak gelen göçmenler ülkemize sığınmıştır (Çiçeksoğüt, 2017, s. 3).

Son yıllarda ise Türkiye’ye yapılan en yoğun kitlesel göç 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyeliler tarafından gerçekleştirilmiştir. Açık kapı politikası ile Suriyelilerin Türkiye’ye göçünde kritik eşiğin 100.000 kişi olacağı beklense de

Türkiye'nin geçici ev sahipliği yaptığı göçmen vatandaşların sayısı 2011 yılından itibaren dört sene içerisinde katlanarak artmış ve beklenen sayının üzerine ulaşarak Türkiye'yi ciddi bir mülteci sorunuyla karşı karşıya getirmiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2012, s. 3; Sezik ve Ağır, 2016, s. 96). Göç edenler, gittikleri ülkeye beraberlerinde kendi gelenek ve göreneklerini de götürürler. Göçmenlerin, göç ettikleri ülke ile dil, din, gelenek, görenek ve yaşam biçimlerinin aynı olmayışı zaman içerisinde toplumda çeşitli sıkıntılara sebebiyet verebilmektedir (Deniz vd., 2016, s. 24).

Göçmenlik, bireylerin farklı coğrafi, kültürel ve dilsel bağlamlara adapte olma mecburiyetini içinde barındıran karmaşık bir süreçtir. Bu karmaşık süreç sosyal izolasyon, kültürel şok, dil ve uyum sorunları, eğitim sorunları gibi birçok zorluğu da beraberinde getirerek özellikle ortaokul çağındaki çocukların baş etmeleri gereken pek çok soruna sebebiyet verebilmektedir (Güzel, 2013, s. 2; Kaştan ve Bozan, 2016, s. 108). Kültür farklılığına bağlı olarak bireylerin farklı bir kültür içerisinde karşılaştığı travma durumunda verdiği ilk tepkiler “kültür şoku” yaşadıklarının göstergesi olarak belirtilebilir (Güvenç, 1996, s. 122). Toplum tarafından kabul görmeyen göçmenler, toplumla çatışma, yabancılaşma ya da daha farklı toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Poyraz Tacoğlu vd., s. 1952). Göçmen öğrenciler, göç ettikleri toplumların eğitim sistemine entegrasyon sürecinde karşılaştıkları dil sorunları, kültürel farklılıklar, okulda akranları tarafından uğradıkları zorbalıklar ve psikolojik baskılar, toplumsal dışlanmalar gibi faktörlerden dolayı hem sosyal uyum hem de akademik başarı anlamında büyük problemler yaşayabilmektedirler. Eğitim, bu sorunların çözümünde bir anahtar gibi düşünülebilir. Eğitim sayesinde göçmen öğrencilere yeni bilgi ve beceriler kazandırılarak göç edilen yerdeki topluma uyum süreci kolaylaştırılabilir. Eğitim sistemi, bireyin yaşadığı yerin kültürel özelliklerini kanıksayarak yaşamış olduğu toplumun aktif bir üyesi olmasını kolaylaştırır (Cırık, 2008, s. 27-28). Bu noktada, bireyin içinde yaşadığı topluma uyumu ve aktif katılımı, ancak toplumun temelini oluşturan ortak değerlere erişim ve bu değerleri benimsemeye mümkün olur. Toplumun bu süreci sürdürebilmesi ise, üyeleri tarafından doğru ve gerekli kabul edilen ortak düşünce, inanç, amaç ve ahlaki ilkelere dayanan değerlerle mümkündür (Kızılcıkel ve Erjem, 1994, s. 99). Bu değerler, toplumsal birlikteliğin, düzenin ve devamlılığın temelini oluşturur.

Göçmenlerin göç ettikleri ülkede sahip oldukları olanaklar ve yaşam standartları da onların alacağı eğitimin niteliğini etkileyecektir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, kültürü, dili, sosyal yaşam kuralları, eğitimi vb. kendi kültürlerinden tamamen farklı olan bir ülkede yaşamak ve uyum sağlamak zorunda kalan bu göçmenlere insani yaşam koşulları sağlamanın

yanında eğitim çağındaki çocuklarının eğitim almalarını ve toplumsal entegrasyonlarını sağlamaya yönelik birtakım tedbirler almaktadır. Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı okullara kayıt yaptırarak eğitim öğretim hayatlarına devam edebilme hakkı verilen göçmen öğrencilerin eğitilmesinde en büyük görev öğretmenlere düşmektedir. Göçmenlerin nitelikli bireylerden oluşması onlara ev sahipliği yapan ülkeye sosyal ve ekonomik anlamda katkı sağlayabilmesi açısından önemlidir. Ancak nitelikli eğitim almış göçmenler bulundukları ülkelere olumlu katkı sağlayabilirler. Bu nedenle nitelikli bir eğitim sürecinden geçmemiş göçmenlerin zaman kaybetmeksizin eğitim sürecine dahil edilmesi gerekmektedir (Vernez ve Abrahamse, 1996, s. 16-17).

BİRİNCİ BÖLÜM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, problem cümlesi, alt problemleri, önemi, varsayımları ve sınırlılıklarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Göçmen öğrencilerin topluma uyum sağlamaları ve akademik başarı elde etmeleri, yalnızca bireysel gelişimleri açısından değil, aynı zamanda toplumsal barışın ve sosyal bütünleşmenin sürdürülebilirliği bakımından da büyük önem taşımaktadır. Eğitim, göçmen öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeleri, kültürel farklılıkları anlamaları ve içinde bulundukları topluma aidiyet duygusu geliştirmeleri için temel bir araçtır. Bu süreçte öğrencilerin akademik başarılarının desteklenmesi, onların ileride toplumsal hayata ve iş gücüne daha nitelikli bireyler olarak katılmalarına katkı sağlayacaktır. Türkiye, son yıllarda yoğun göç hareketlerinin merkezinde yer almakta olup milyonlarca göçmen çocuğa ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, Türk eğitim sisteminde hem fırsatlar hem de önemli zorluklar doğurmaktadır. Göçmen öğrencilerin sosyal uyum sürecinde karşılaştıkları dil, kültürel farklılık ve sosyoekonomik yetersizlik kaynaklı problemler, yalnızca öğrencilerin eğitim hayatlarını değil, uzun vadede toplumsal bütünleşmeyi de doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, göçmen öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri ve akademik başarılarına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi, mevcut sorunların anlaşılmasına ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak önemli bir ihtiyaçtır. Bu gereklilik, aynı zamanda bu çalışmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Göçmenlerin topluma erken uyum sağlaması ve nitelikli eğitim alması hem bireysel gelişimlerini destekler hem de içinde bulundukları toplum ve ülkeye anlamlı katkılar sunmalarını sağlar. Bu bağlamda, eğitim sistemimizin göçmen öğrenciler üzerinde ne ölçüde etkili olduğunu tespit etmek önemlidir. Dolayısıyla, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri ve akademik başarılarına ilişkin görüşlerinin

belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu görüşler doğrultusunda, sosyal uyum sorunlarının çözümü ve göçmen öğrencilerin her anlamda daha nitelikli bireyler olarak yetiştirilmelerinin nasıl mümkün olabileceği ortaya konulabilir. Bu araştırmada, Ankara’da göçmen öğrencilerin en yoğun bulunduğu ilçelerden biri olan Altındağ’da ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarıları hakkındaki görüşlerinin ortaya konulması ve bu görüşler doğrultusunda çözüm önerileri sunulması amaçlanmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi

Araştırma problemi “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarıları hakkındaki görüşleri nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

1.4. Alt Problemler

Araştırma problemi doğrultusunda belirlenen alt problemler şunlardır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre, göçmen öğrencilerin yaşadıkları ekonomik, kültürel farklılık ve sosyal uyum kaynaklı sorunlar nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre göçmen öğrencilerin iletişim ve öğrenci, öğretmen ve okul yönetimiyle ilişkileri nasıldır?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgi ve yaklaşımları ile bu derste akademik başarıları nasıldır?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilere yönelik olarak derslerinde uyguladıkları yöntem ve teknikler ile diğer farklılaştırma çalışmaları nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre göçmen öğrenci velilerinin ilgi ve iletişim düzeyleri nasıldır?
6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için yapılması gerekenler nelerdir?

1.5. Araştırmanın Önemi

Ortaokullarda öğrenim gören göçmen öğrencilerin bir yandan kendi ülkelerinde yaşadıkları travmaları atlattırma ve yeni bir ülkeye yerleşip uyum sağlamanın zorluklarıyla baş etmeye

çalışırken bir yandan da farklı bir dile ve kültüre sahip öğrencilerle aynı okullarda eğitimlerine devam etmeleri büyük zorluklar yaşamalarına sebep olmaktadır. Ancak bu durum göçmen öğrencileri kabul eden okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrenciler için de farklı boyutlarda önemli güçlükler yaratmaktadır. Bu okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gözünden göçmen öğrencilerin Türkiye’de öğrenimlerini sürdürdükleri ortaokullarda yaşadıkları sosyal uyum sorunları ve akademik başarı durumlarının değerlendirilmesi, sorunların ortadan kaldırılarak bu öğrencilerin daha uyumlu ve başarılı olmalarını sağlayıcı eğitim ortamlarının yaratılmasında yol gösterici olacaktır. Bu tez çalışması, göçmen öğrencilere sahip okullarda bu öğrencilerin karşılaştıkları sorunların derinlemesine incelenmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik uygulamaların saptanması yönünde yapılacak araştırmalara ihtiyaç olduğu düşüncesiyle hazırlanmıştır. Bu tez çalışması ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarı durumlarına ilişkin görüşleri tespit edilerek alan yazındaki boşluğun giderilmesine katkı sunulması amaçlanmaktadır. Araştırmanın başkent Ankara’da bulunan ortaokullarda gerçekleştirilmesinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarıları durumlarına ilişkin verilerin elde edilmesinin araştırma sonuçlarını daha anlamlı kıldığı değerlendirilmektedir. Ayrıca bu çalışmanın hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tüm öğrenim kademesindeki göçmen öğrencilerle yapılacak olan yeni çalışmalara da kapı aralayacağı ve yeni çalışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın ülkemizdeki göçmen öğrencilerin sosyal uyum durumları ile Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarılarına dair ortaya koyduğu sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen çözüm önerileri ile ilgili literatür ve politika yapıcılara önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmada,

1. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yarı yapılandırılmış görüşme formunu doldururken samimi düşüncelerini yansıttıkları düşünülmektedir.

1.7. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma amacı doğrultusunda okul mevcudunun en az %10'u kadar göçmen öğrenciye sahip olan Ankara ili Altındağ ilçesindeki ortaokullar ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma bulguları, çalışmaya katılım sağlayan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin dile getirdikleri görüşler ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Kuramsal Açıklamalar

2.1.1. Göç

Göç, en genel haliyle; insanların bulunduğu ülke sınırları içerisinde ya da bulunduğu ülke sınırlarını aşarak bir yerden başka bir yere taşınması ve yer değiştirmesi süreci olarak tanımlanabilir. Akkayan'a (1979) göre göç, insanların sosyal, ekonomik ve siyasi nedenler gibi birçok sebepten ötürü daha iyi yaşam standartlarına erişebilmek için zorunlu olarak ya da kendi iradeleri ile yaşamlarının bir kısmını ya da tamamını geçirmek üzere yer değiştirme hareketidir. Başak (2011) ise göçü, insanların yaşadığı toprakları terk etmesi ve başka ülkelere yerleşmesi şeklinde tanımlamıştır. Daha kapsamlı ve geniş bir şekilde göç; bir yerden başka bir yere yapılan, sosyo-kültürel, politik ve bireysel dinamiklerden etkilenen, kısa-orta ve uzun vadeli olabilen, geriye dönüş planlı veya sürekli yerleşim hedefi güden bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Yalçın, 2004, s. 12-13). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere göç olgusunun içeriğinde yer alan temel ögenin “yer değiştirme hareketi” olduğu söylenebilir (Aykut, 2019, s. 1).

Göç, XV. yüzyılda sömürgecilikle beraber başlamış, Batının ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla köle ticareti ile milyonlarca insan pazarlanmıştır. Devamında ise özellikle Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı ise birlikte XX. yüzyılda dünyanın pek çok yerinde kitlesel göçler yaşanmıştır. Bu göçler, bir devletin yıkılması ve yerine yeni devletlerin kurulması sürecinde ortaya çıkan düzensizlik nedeniyle gerçekleşmiş olup, göç edenlerin “mülteci” kimliği kazanmalarına yol açmıştır. Örneğin Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı ve Habsburg devletlerinin yıkılmasından sonra bu devletlerin toprakları üzerinde Orta, Doğu ve Güney Avrupa’da “sınırları, kapsadıkları etnik toplulukların sınırlarıyla uyuşmayan” çok sayıda devlet ortaya çıkmıştır. Yine aynı dönemde “homojen bir ulus yaratma” çabalarının sonucu olarak ortaya çıkan Yunan, Polonyalı, Yahudi, Macar, Bulgar, Sırp ve Türklerden oluşan yeni göçmen kitleleri; Rus Devrimi’nden ve Nazizm’den kaçan

Yahudiler gibi düzensizlikten kaynaklanan pek çok göç örneği mevcuttur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise sömürgelerin tasfiyesi ile Asya, Ortadoğu ve Afrika'da kurulan birçok bağımsız fakat sorunlu devlet içerisinde ortaya çıkan etnik çatışmalar yeni göç hareketlerine yol açarken bu göçlerin sonucunda Bangladeş örneğinde olduğu gibi yeni devletler kurulmuştur. Bazı durumlarda göçmenler yeni bir devleti; diğer bazı durumlarda ise yeni devletler yeni göçmen gruplarını yaratmışlardır (Abadan Unat, 2017, s.4).

Türkiye Cumhuriyeti, üç kıtada hüküm sürmüş büyük bir imparatorluk olan Osmanlı Devleti'nin mirası üzerine kurulurken göç olgusunu da Osmanlı'dan devralmıştır (Sarınay, 2011, s. 353). Türkiye, Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk kültürüne aşina göçmenler için bir hedef ülke konumundaydı; İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'dan gelen göçmenler için de aynı şekilde hedef ülke hâline gelmiştir. Soğuk Savaş Döneminde Asya kıtasından Avrupa kıtasına doğru gerçekleşen göçler için bir geçiş durağı olan Türkiye, Avrupa'nın işgücü ihtiyacını karşılayan bir ülke şekline de bürünmüştür (Kaiser, 2012, s. 104-105).

1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ile Türk-Yunan Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesi gerçekleştirilmiştir (Macar, 2015, s. 185). Büyük Mübadele sürecinde yaklaşık bir milyon Yunan kökenli Ortodoks Türkiye'den ayrılırken, 1912-1923 yılları arasında Balkanlar'dan Osmanlı topraklarına 440.000 kişi göç etmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 254-259). 1924 yılında komünist rejimin baskılarından bunalan Türkler, Bulgaristan ile yapılan antlaşma ile Türkiye'ye getirilmiştir. Ayrıca Türkiye, Bulgaristan'daki Türklere karşı uygulanan anadilde eğitimi yasağı, zorla isim değiştirme vb. baskıcı politikalar nedeniyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan bu göçmenlere de ev sahipliği yapmış ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı vermiştir (Kuyucuklu, 2012, s. 269-270).

1924-1953 yılları arasında, Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında Serbest Göç Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, söz konusu ülkelerde yaşayan Türk kökenli nüfusun Türkiye'ye göç etmesini düzenlemeyi ve karşılıklı hak ile yükümlülükleri belirlemeyi amaçlamıştır. Antlaşma kapsamında, Makedonya, Yugoslavya ve Romanya'dan Türkiye'ye göçler gerçekleşmiştir (GİB, 2020). Türkiye'nin maruz kaldığı ilk kitlesel mülteci göçü 1979 yılında İran Devrimi sonrasında ülkelerinden ayrılmak zorunda kalarak Avrupa ve ABD başta olmak üzere çeşitli Batı ülkelerine gitmek için Türkiye'yi geçiş güzergâhı olarak kullanan yaklaşık 1 milyon İran vatandaşı tarafından gerçekleştirilmiştir (Adıgüzel, 2024, s. 78-79). Türkiye'ye yapılan ikinci büyük kitlesel sığınma hareketi ise Körfez Savaşı sırasında

Kuzey Irak'ta yaşanan Halepçe Katliamının ardından yaklaşık 50 bin kişinin Türkiye'ye göç etmesi şeklinde gerçekleşmiştir (GİB, 2020).

Son yıllarda, çeşitli politik, sosyal ve ekonomik nedenlerle göç eden insan sayısındaki artış, hem dünya genelinde hem de Türkiye'de önemli bir sorun haline gelmiştir (Ayaz, 2019, s. 1; Ereş, 2015, s. 18). Türkiye 1960'lı yıllarda göç veren bir ülke konumunda iken 1980'li yıllarda göç ederken kullanılan bir köprü görevi görmüştür. Son yıllarda ise kitlesel göç alan bir ülke haline dönüşmüştür (Ereş, 2015, s. 18). Suriye'de 2011 yılında başlayan iç karışıklıkların bir iç savaşa dönüşmesiyle bu ülkeden Türkiye'ye kitleler halinde göç hareketi başlamıştır (Ayaz, 2019, s. 5; Demir, 2018, s. 146; Uyanık, 2019, s. 27). Suriye iç savaşının başlaması ile Türkiye o zamana kadar maruz kaldığı en büyük göç hareketleri olan İran İslam Devrimi ve Körfez Savaşı sırasındaki göçlerden bile daha büyük bir göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır (Yurttutan, 2019, s. 7-8).

2.1.2. Göçmen

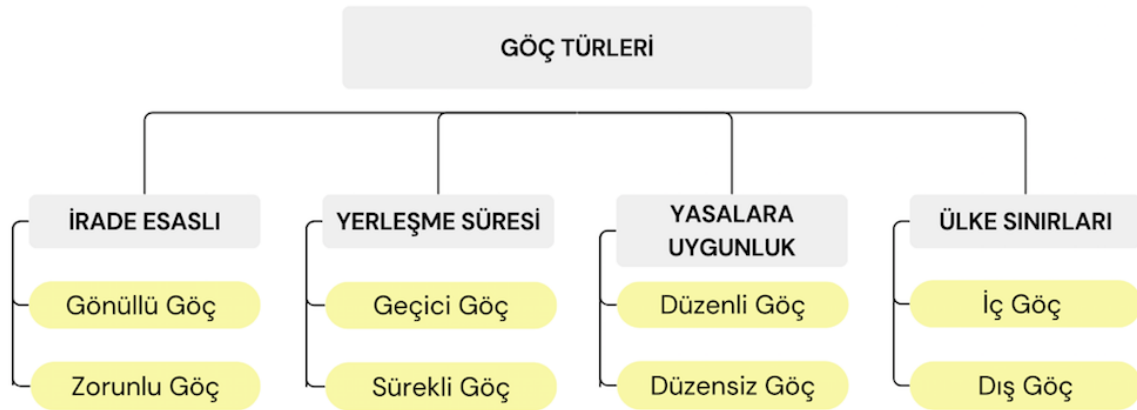
Birleşmiş Milletlerin (BM) tanımına göre göçmen; sebebi ne olursa olsun (gönüllü veya zorunlu, düzenli veya düzensiz vs.) yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bireydir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere turist statüsüyle ya da iş adamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak kabul edilmemektedir. Fakat kısa dönemli seyahat eden mevsimlik tarım işçileri göçmen olarak değerlendirilmektedir (Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü, 2004, s. 36-37). Tellal'e (1994, s. 419) göre göçmen; daha iyi koşullarda yaşamak, iş sahibi olabilmek, bulunduğu ülkedeki siyasi, ekonomik ve sosyal tutarsızlıklardan uzaklaşmak amacıyla ikamet ettiği ülkeden taşınan kişilerdir. Göçmenlerin genellikle içinde bulunduğu yaşam koşullarından ve sosyal çevreden hoşnut olmadığı için ülkelerinden ayrıldıkları söylenebilir.

Göçmen kavramı ile yakından ilgili olan “mülteci” ve “sığınmacı” kavramlarına da değinmek yerinde olacaktır. 1951 yılında Cenevre'de imzalanan Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'de mülteciler; “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan, bu nedenle ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi” (Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü, 2004, s. 65) olarak tanımlanmaktadır. Atlıhan'a (2019, s. 6-7) göre mülteci, ülkesindeki iç çatışmalar ya da insan haklarının ihmal edilmesi gibi farklı birçok sebepten ötürü güvenliklerini veya

özgürlüklerini tehdit altında hissederek ülkesinden kaçan kişilerdir. Sığınmacılar ise, savaş, iç karışıklık, siyasi bazı olaylar vb. nedenlerle ülkesini terk ederek farklı bir ülkeye yerleşmek için başvuruda bulunan, mülteci statüsünde olabilmek için başvurusunun sonucunu bekleyen kişilerdir (Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü, 2004, s. 74; Atlıhan, 2019, s. 7). Sığınma hakkına, evrensel bir insan hakkı olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde de yer verilmiştir. Nitekim İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 14. Maddesine göre; “Herkes, ülkesinde zulüm gördüğü sebebiyle başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma imkanlarından yararlanma hakkına sahiptir.” (Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü, 2004, s. 73-74). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere göçmen kavramı “mülteci” ve “sığınmacı” kavramlarını içerisinde barındırmakta ve çok yakın ilişki içerisinde bulunmaktadır.

2.1.3. Göç Türleri

Literatüre incelendiğinde göç türleri ile ilgili pek çok sınıflandırma yapıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmalar genel olarak siyasi sınırlara bağlı olarak iç-dış göç; göç eden kişinin iradesiyle karar alma sürecine göre gönüllü-zorunlu göç; süresine göre geçici-sürekli göç ve yasalara uygunluğuna göre düzenli-düzensiz göç şeklinde yapılabilir. Şeker ve Uçan’a (2016, s. 201) göre göç türleri Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Göç Türleri

Kişinin iradesiyle karar alma sürecine göre göç; gönüllü ve zorunlu göç olarak ikiye ayrılır. “Gönüllü göç”, bireylerin herhangi bir dış baskı ya da zorlayıcı unsur olmaksızın, kendi iradeleri ve tercihlerine bağlı olarak yer değiştirmeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Erol ve Ersever, 2014, s. 49). Buna karşın “zorunlu göç”, savaş, sürgün, doğal afetler, siyasal koşullar ya da baskıcı rejimler gibi nedenlerle bireylerin yaşadıkları bölgeyi terk etmek

durumunda kalmalarını ifade etmektedir (Usta ve Ergün, 2020, s. 1066). Bu durum yalnızca bireylerin güvenlik kaygılarıyla gerçekleştirdikleri göçleri değil, aynı zamanda devletin, vatandaşlarını rızaları dışında farklı bölgelere sürekli olarak yerleştirmesini de kapsamaktadır (Sayın vd., 2017, s. 3; Dural ve Yaş, 2007, s. 24). Türkiye bağlamında ise, zorunlu göç uygulamaları özellikle terör olaylarının yoğun yaşandığı bölgelerde, vatandaşların güvenliğini sağlama amacıyla belirli dönemlerde başvuru bir yöntem olmuştur.

Bireylerin yerleşme sürelerine göre göç, geçici ve sürekli (kalıcı) göç olarak ikiye ayrılır. Geçici göç, sadece belirli bir süreliğine yer değiştirme hareketidir. Eğitim almak için eğitim süresi boyunca bulundukları yerden başka bir yere giden öğrenciler, ekonomik gelir elde etmek için geçici olarak göç eden mevsimlik işçiler bu duruma örnektir. Sürekli (kalıcı) göç ise göç eden kişiler yola çıkarken gideceği yere kalıcı olarak yerleşme amacındadır. İlerleyen zamanda geri dönme fikri oluşsa bile ilk başta yola çıkarken geri dönme fikri yoktur (Yalçın, 2004, s. 20).

Bireylerin gerçekleştirdiği göç, yasalara uygunluğuna göre düzenli göç ve düzensiz göç olmak üzere ikiye ayrılır. *Düzenli göç*, bireylerin içinde bulundukları ülkeyi o ülkenin yasal mevzuatına uygun biçimde terk etmeleri ve hedef ülkeye yine hukuki çerçevede giriş yapmalarıyla gerçekleşmektedir. Buna karşılık *düzensiz göç*, geçerli belgelerden yoksun ya da sahte belgeler aracılığıyla, hukukun öngördüğü sınırların dışında gerçekleştirilen yer değiştirme süreçlerini ifade etmektedir (Toksöz, 2006, s. 110). Her ülkenin kendi belirlediği göç politikaları ve ona uygun yasaları bulunmaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Madde 3'e göre yabancıların Türkiye'ye girişi, Türkiye'de kalışı ve Türkiye'den çıkışı yasalara uygun olarak yapılmışsa düzenli göç, uygun olmadan yapılmışsa düzensiz göç olarak ifade edilmiştir (YUKK, 2013, s. 1-2).

Bireylerin ülke sınırlarının dışına çıkıp çıkmamasına bağlı olarak göç türleri ise iç ve dış göç olarak ikiye ayrılır. *İç göç*, bir ülkenin sınırları içerisinde bir kentten başka bir kente ya da bir bölgeden farklı bir bölgeye çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleştirilen, ülkenin nüfusunu etkilemeyen göçlerdir. *Dış göç* ise, bireylerin daha elverişli yaşam koşullarına ulaşma isteği doğrultusunda kendi ülkelerinden ayrılarak başka bir ülkeye kalıcı olarak yerleşmeleri şeklinde tanımlanmaktadır. Bu göç hareketi, kimi durumlarda bireysel tercih ve gönüllülük temelinde gerçekleşirken, kimi zaman da zorunlu koşullar ya da devletlerin uyguladığı baskılar sonucunda ortaya çıkabilmektedir (Muhtaroglu, 2019, s. 8-9). Beyin

göçü, nüfus mübadelesi, işçi sınıfının yaptığı göçler dış göçe örnek olarak verilebilir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 182-183).

Petersen'e (1958) göre göç türleri, bireysel ve sınıfsal farklılıklar dikkate alınarak beş ayrı kategoride incelenebilir:

1. İlkel göçler: Tarih öncesi dönemlerde insanların avcılık ve toplayıcılıkla geçimlerini sürdürdükleri süreçte, vahşi hayvanlardan korunmak ya da besin kaynaklarına ulaşmak amacıyla gerçekleştirdikleri yer değiştirmelerdir.
2. Zorunlu göçler: Bireylerin bulundukları coğrafyada maruz kaldıkları siyasal, ekonomik, kültürel baskılar veya doğal afetler nedeniyle yer değiştirmek zorunda kalmaları durumunu ifade eder. Örneğin, Arap Baharı süreciyle birlikte Suriye'de ortaya çıkan iç savaş, terör olayları ve insan hakları ihlalleri sonucunda milyonlarca insanın evlerini terk ederek Türkiye'ye sığınmak zorunda kalması bu kategoriye örnek teşkil etmektedir (Boyras, 2015, s. 38; Barışık, 2020, s. 18-33; Aygöl ve Demir, 2021, s. 363). Benzer şekilde, deprem veya toprak kayması gibi doğal afetler nedeniyle bireylerin yerleşim alanlarını terk etmeleri de zorunlu göç kapsamında değerlendirilmektedir.
3. Serbest göçler: Bireylerin kendi iradeleri doğrultusunda bir yerden başka bir yere göç etmeleriyle gerçekleşmektedir.
4. Kitlesel göçler: Geniş insan topluluklarının bir arada, ülke sınırları içinde veya sınır ötesinde gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketleridir.
5. Yönlendirilen göçler: Belirli bir denetim mekanizması çerçevesinde, iki ülke arasında karşılıklı olarak gerçekleşebileceği gibi, tek bir ülke sınırları içerisinde bireylerin farklı yerleşim alanlarına yönlendirilmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Petersen, 1958, s. 264).

2.1.4. Göçün Sebepleri

Literatür incelendiğinde bireysel ya da kitlesel göçlerin nedenlerinin oldukça fazla ve karmaşık olduğu anlaşılmaktadır (Sağlam, 2006, s. 35). İnsanlar coğrafi ve doğal koşulların uygun olmamasından dolayı maruz kaldığı ekolojik baskılara dayanamadığında bulundukları yeri terk edip daha iyi bir yerde yaşama arzusuyla bireysel ya da kitlesel olarak göç ederler. Göç tarihine bakıldığında insanların en başlarda doğal afetler sonucunda yer değiştirdikleri daha sonralarında ise sanayi devrimi ve bir takım teknolojik gelişmelerden

kaynaklı ekonomik, sosyal ve siyasi nedenlerle ve bazen de savaştan dolayı zorunlu olarak göç ettikleri görülmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 11-12). Göçün nedenleri genel olarak; ekonomik, siyasal ve doğal nedenler olarak üç kategoriye ayrılmaktadır (Dönmez Kara, 2015, s. 15).

2.1.4.1. Ekonomik Sebepler

Ekonomik kaygılar insanların bulundukları yerden başka yerlere göç etmelerinde etkin rol oynamaktadır. İnsanlar genellikle kendi ülkesine göre daha iyi yaşam standartlarına sahip, kendisine daha iyi fırsatlar sunan, iyi bir işte çalışarak yüksek gelir elde edebilecekleri komşu ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler. Ancak günümüzde gelişen teknolojinin, iletişim ve ulaşım ağlarına yansımaları sonucunda daha uzak mesafelerdeki komşu olmayan ülkeler de göç için tercih edilebilir hale gelmiştir. Ekonominin hızla büyümesi ve gelişmesi, ulusal seviyede işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmış, bu durum da işgücü göçüne sebep olmuştur. Gelişmiş ülkeler, işgücü ihtiyaçlarını karşılarlarken gereğinden fazla göçmenin ülkelerine girmelerine engel olarak daha nitelikli olan göçmenleri ülkelere kabul etmişlerdir (Dönmez Kara, 2015, s. 16-17).

2.1.4.2. Doğal Sebepler

Doğadaki deprem, sel, kuraklık, küresel ısınma sonucu meydana gelen iklim değişiklikleri, volkanik patlamalar gibi birtakım ekolojik olaylar göçe sebebiyet verebilmektedir. Ekolojik dengenin bozulmuş olması, insanları doğal dengenin korunduğu alanlara yönlendirmektedir (Pirages, 1997, s. 37-38). Türkiye’de bu duruma en yakın örnek olarak 6 Şubat 2024 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli deprem gösterilebilir. Deprem sonucunda birçok insan bulundukları bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır.

Doğal afetlerin yanı sıra insanların yaşadıkları çevreye verdikleri hasarlar da göç etmelerine sebebiyet vermektedir. Nüfusun hızla artması sonucu doğal kaynakların yetersiz kalması, insan hatalarından kaynaklanan yangınların ormanlara zarar vermesiyle karşılaşılan çölleşme ve erozyon gibi bütün insanlığı etkileyen sorunlar da göç hareketlerine neden olabilmektedir (Algan ve Künçek, 1998, s. 97-98).

2.1.4.3. Siyasal Sebepler

Siyasal istikrarsızlık, savaşlar, şiddet olayları, otoriter ve totaliter rejimler veya rejim değişiklikleri göçün siyasi nedenlerindendir. Dinsel yapı ve etnik kökeni aynı olan insanların kendileri gibi olmayan ve tehdit olarak gördükleri gruplara karşı üstünlük sağlama amacıyla şiddet uygulaması ve toplumsal gerilim yaratarak tehdit oluşturmaları sonucunda insanlar bu tehdide daha güvenilir olduğunu düşündükleri bölgelere göç ederek yanıt vermektedirler. Toplumdaki gruplaşmalar ve gruplar arasındaki siyasi güç dengesizliği siyasi istikrarsızlığa yol açmakta, şiddet olaylarını çoğaltmakta ve kitlesel göçlere sebebiyet verebilmektedir (Sayın, 2010, s. 133).

Günümüzde siyasi nedenlerle göç eden kişiler genelde sığınmacı ve mülteci statüsündedir. Son zamanlarda özellikle Suriye'den gelen göçmenlerin ülkelerindeki siyasi karışıklıktan dolayı tehlikeden uzaklaşarak can güvenliklerini sağlamaya çalıştıkları ve bunun için de refah düzeyi daha yüksek ülkelere göç etmeye çalıştıkları söylenebilir (Dönmez Kara, 2015, s. 20).

2.1.5. Göç ve Eğitim

Yetişkin göçmenlerin göç etme kararından en çok etkilenenler, alınan göç etme kararına uymak mecburiyetinde kalan, pasif göçmen konumundaki çocuklar olmaktadır (Giani, 2006, s. 2). Göç etmek mecburiyetinde kalan çocuklar bazı psikolojik ve sosyolojik problemlerle savaşmak zorunda kalmaktadırlar. Tüm bu zorlukların yanında bir de dil sorunu ile karşı karşıya kalmaları durumunda göçmen çocukların topluma uyum süreçleri iyice zorlaşmakta ve gecikmektedir. Karşılaşılan problemlerin çözümü için eğitim son derece önemlidir. Göçmenlere yönelik olarak düzenlenecek eğitim faaliyetleriyle onların topluma entegrasyon süreci hızlandırılabilir ve topluma daha kolay kazandırılabilir. Ancak göç edilen yerdeki resmi dilin göçmenler tarafından bilinip bilinmemesi ile göçmenlerin topluma uyum süreçleri arasındaki ilişkiyi göz ardı etmeden dil eğitimi için gereken zemin hazırlanmalıdır (Güzel, 2013, s. 17-18). Göçmenler tarafından onlara ev sahipliği yapan ülkenin resmi dilinin bilinmemesi yetişkin göçmenlerin iş bulamamasına ya da daha düşük gelirli işlerde istihdamına neden olabilmektedir (Güzel, 2013, s. 19- 20).

Göçmenin kendi ülkesinde almış olduğu eğitimin seviyesi ile göç ettiği ülkedeki insanların sahip olduğu eğitim seviyesindeki farklılıklar hem göçmenleri hem de onlara ev sahipliği yapan ülkeyi başta ekonomi olmak üzere pek çok açıdan etkilemektedir. Çünkü göçmenin

eğitim seviyesi ve niteliği göç ettiği ülkedeki istihdamına yön vermektedir (Papademetriou, 2005, s. 3). Göçmenlere sağlanacak nitelikli bir eğitim ev sahipliği yapan ülkeye zarardan çok fayda olarak dönmekte ve nitelikli işgücü sağlamaktadır (Rumbaut, 1997, s. 947). Baker'e (2011) göre göçmen öğrenciler bulundukları toplumların eğitim sistemine dahil edildiklerinde o toplumun etnik farklılıklara ve göçmenlere karşı var olan olumsuz bakış açılarında ve önyargılarında eğitim yoluyla azalmalar sağlanabilmektedir. OECD (2004; 2006) raporlarına göre Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sonuçları incelendiğinde göçmenlik statüsü, aile özellikleri, sosyo-ekonomik durum vb. faktörlerin göçmen öğrencilerin eğitimine doğrudan yansıdığı görülmektedir. Göçmenlerin nasıl eğitileceği, öğretmenlerin niteliği, okul idarecilerinin işlevi gibi konular göç alan ülkelerin siyasi gündeminde de öncelikli yerini alarak tartışılmaktadır (Gold, 2005, s. 24).

2.1.6. Göçmen Öğrencilerin Eğitim Hakkı

Göçmen öğrencilerin sahip oldukları hakları güvence altına alan uluslararası sözleşmelerin başında “Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” gelmektedir. Bu sözleşmenin 28. maddesinde ilköğretimin ücretsiz ve hiçbir ayırım gözetmeden tüm çocuklar için hak ve zorunlu olduğu vurgulanmaktadır. Bu sözleşmeye göre göçmen, mülteci ya da sığınmacı bireyler için eğitim hakkı özel olarak ele alınmasa da tüm insanlar için eğitim hakkının en temel haklardan olduğu vurgulanmaktadır (Turan, 2019). Sözleşmenin 29. ve 30. maddeler incelendiğinde ise çocuklara verilecek eğitimin onların gelişimlerini en fazla ölçüde sağlayacak düzeyde olmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Eğitimin, çocukların yalnızca kendi kültürlerine değil, farklı kültürlerle de saygı göstermelerini, ayrımcılığa karşı durmalarını ve doğaya duyarlı olmalarını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Eğer çocuğun kendi kültürü, bulunduğu ülkenin kültüründen farklıysa gelişim ve eğitim hakkının her aşamasında gereken özenin gösterilmesi gerektiğine dikkat çekilerek göçmen öğrencilerin eğitim hakları göz önünde bulundurulmuştur.

Türkiye’de “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” incelendiğinde iltica edenlerin çalışma ve öğrenim durumlarına yönelik olarak 27. maddede “Mülteci ve sığınmacıların ülkemizde kalacakları süre ile sınırlı olarak öğrenim görmeleri ve çalışmaları genel hükümlere tabidir.” ifadesine yer verilerek göçmen öğrencilerin eğitim hakları korunmaya çalışılmaktadır. PIKTES (2021) faaliyet

planlarına göre, MEB, göçmen öğrencilerin okullara devamlılığını sağlamak ve okullaşma oranını artırmak için birtakım mevzuat düzenlemeleri yapmakta ve projeler uygulamaktadır.

Göçmenlerin eğitim haklarına sahip çıkan daha birçok yasal metin bulunmaktadır. Adıgüzel'e (2017) göre, insan onuruna yaraşır bir yaşam standardının sağlanabilmesi amacıyla ekonomik ilerleyişin, toplumsal, siyasi değişim ve gelişimlerin öncülüğünü sağlayabilecek bir güç niteliğindeki eğitim hakkı çeşitli uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmaya çalışılmaktadır. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 numaralı protokolü incelendiğinde, 2. maddede hiç kimsenin eğitim hakkından mahrum bırakılamayacağı vurgulanmaktadır. Maddenin devamında, devletin anne ve babaların eğitimle ilgili yükümlülüklerini yerine getirirken, alacakları eğitimin kendi dini ve felsefi inançlarına uygun olmasını talep etme haklarına saygı göstereceği ifade edilmektedir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ayrımcılık yasağı ile ilgili olan 14. maddesi incelendiğinde ise "Bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal ve diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır." ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Bu yasal düzenlemeler, göçmen öğrencilerin eğitim hakkının korunmasını ve eşit erişim imkânlarının sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede, öğrenciler çocuk haklarıyla ilgili toplumsal değişimleri değerlendirebilmekte, kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını tanıyıp öğrenebilmekte ve arkadaşlarıyla birlikte yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde çocuk hakları açısından çözüm önerileri geliştirebilmektedir (Ceylan ve Turan, 2025, s. 454).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. maddesi incelendiğinde tüm insanların öğrenim hakkına sahip olduğuna değinilir ve eğitimin bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmesi gerektiği vurgulanır.

"Avrupa Sosyal Şartı" ise çalışan göçmenlerin ve ailelerinin korunma ve yardım hakkını düzenlemeye yöneliktir. Şartın 19. maddesi incelendiğinde çalışan göçmenlere ve ailelerine onlara ev sahipliği yapan devletin ulusal dilini veya birden fazla ulusal dil olması durumunda bunlardan birinin öğretilmesinin teşvik edilmesini ve bu durumun kolaylaştırılmasını taahhüt ettiği görülmektedir (Adıgüzel, 2017, s. 36).

2.1.7. Dünyada Göçmen Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikaları

Göçmen öğrenciler eğitim sistemine dahil edilirken onlara sunulacak olan destek türlerinin tespit edilmesi çok önemlidir. Birçok ülke, göçmen öğrencileri doğrudan akranlarının olduğu sınıfa entegre etmeye çalışmakta ancak ihtiyaç halinde ek dil desteği vermektedir. Avrupa ülkelerinin çok az bir kısmında ise göçmen öğrenciler için hazırlık sınıfları mevcuttur. Bu hazırlık sınıflarında göçmen öğrencilerin eğitim sistemine daha kolay adapte olmasını sağlayıcı destekler ve yoğunlaştırılmış bir dil öğretimi verilmektedir. Bu sınıflar, göçmen öğrencilerin akranlarının olduğu sınıflarda eğitim öğretim süreçlerine mümkün olduğunca hızlı bir şekilde başlayabilmeleri için bir hazırlık süreci niteliğindedir (Avrupa Okullarında Dil Öğretimi Hakkında Temel Bilgiler, 2017, s. 4).

Birçok Avrupa ülkesinde, özellikle ikinci dil olarak okulda kullanılan dili öğrenmeye çalışan öğrenciler için bu sürecin en verimli şekilde planlanabilmesi ve yürütülebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu öğrenciler için geliştirilen birinci model kapsamında ek dil desteğinde bulunularak onların normal sınıflarla bütünleşmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. İkinci model olarak da belirli bir süreliğine sadece göçmen öğrencilere özgü sınıflarda ya da gruplarda eğitimin devam ettirildiği görülmektedir. Sadece Romanya ve Almanya’da ikinci model tam zamanlı olarak zorunlu eğitimin tüm kademelerinde kullanılmaktadır. İlk model olan okulun eğitim diline ek yardımla bütünleştirme hem ilköğretim hem de ortaöğretim kademelerinde uygulanmasına rağmen ilköğretim kademesinde daha yaygındır. Lüksemburg ve Belçika gibi ülkelerde ise ortaöğretim birinci kademedeki göçmen öğrenciler için ayrı gruplarda eğitim söz konusudur. İrlanda’da ilköğretim düzeyinde yukarıda bahsedilen her iki model de uygulanmakta ancak ortaöğretim birinci kademedeki ayrı gruplarda eğitime imkân tanıyan ikinci model daha çok tercih edilmektedir. Birleşik Krallık, İspanya, Hollanda gibi ülkelerde ise bölgesel veya yerel okul yetkilileri, kendi bölgelerinin koşullarını göz önünde bulundurarak ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap verecek eğitimi şeklini belirleme özerkliğine sahiptirler (European Comission, 2012, s. 5).

Avrupa ülkelerinde, göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyonunun daha hızlı sağlanabilmesi için nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi sağlanmıştır. Bu uygulamaya çok az ülke destek vermiş olsa da göçmen öğrencilerin eğitim sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biridir. Zira nitelikli öğretmenler göçmen öğrencilere ders anlatma, okulla olan iletişimlerini artırma konusunda köprü görevi görerek onları destekleyebilirler (Avrupa Okullarında Dil Öğretimi Hakkında Temel Bilgiler, 2017, s. 4).

2.1.8. Türkiye’de Göçmen Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikaları

Göçmen çocukların sahip olduğu eğitim hakkı; “Çocuk Hakları Bildirgesi”, “Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Konvansiyonu”, “Cenevre Sözleşmesi”, “Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi” ve “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” gibi Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası belge ve sözleşmelerde açıkça belirtilmiştir. Göçmen öğrencilerin alacağı eğitim, onların geleceğinin güvence altına alınması ve bir neslin kayboluşunun önlenmesi açısından çok önemlidir (Özer vd., 2016, s. 77). Türkiye’nin bütün bunların yanında çıkarmış olduğu kanunlar, yönetmelikler ve yayınladığı genelgelerle göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyon süreçlerine mümkün olduğunca destek ve önem verdiği söylenebilir. Türkiye’de göçmenlerin eğitime entegrasyonu sürecine yönelik olarak çıkarılan kanunlar, yönetmelikler ve yayınlanan genelgeler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de Göçmenlerin Eğitime Entegrasyon Sürecine Yönelik Olarak Gerçekleştirilen Mevzuat Düzenlemeleri

Düzenleme Tarihi	Düzenlemenin Konusu
16 Ağustos 2010	Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi
7 Eylül 2013	Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği
11 Nisan 2013	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
26 Eylül 2013	Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi
23 Eylül 2014	Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi
22 Ekim 2014	Geçici Koruma Yönetmeliği

Tablo 1’de yer alan kanunlar, yönetmelikler ve yayınlanan genelgeler incelendiğinde, 16 Ağustos 2010 tarihinde MEB tarafından “Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi”nin yayımlandığı görülmektedir. Bu genelge ile oturma izni bulunan göçmenlerin çocuklarına Türkiye’deki okullara kayıt yaptırabilme hakkı tanınmıştır. Böylece bu düzenleme ile en az altı ay oturma izni olan göçmen ailelerin çocukları ikamet ettikleri yerde bulunan bir okula kayıt yaptırabilecektir. Genelgeye göre, göçmen öğrencilerin uyum süreçlerinde okula devamı, okul personeli tarafından gerekli destek sağlanarak takip edilecek ve bu öğrencilerin ihtiyaç duyduğu eğitim-öğretim materyalleri temin edilecektir (MEB, 2010, s. 3).

Göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyon sürecine destek olması amacıyla MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde 7 Eylül 2013 tarihinde düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu yönetmeliğin 29. Maddesinde gerçekleştirilen düzenleme ile mülteci ve sığınmacı statüsündeki öğrenciler öğrenimlerini sürdürebilmek için yabancı öğrenciler için aranan pasaport ve öğrenim vizesine sahip olma gibi zorunlulukların dışında

tutulmuştur. Böylece bu düzenleme ile mülteci ve sığınmacı öğrencilerin sadece ikamet izinlerinin olması şartıyla Türkiye’deki okullara kayıt yaptırabilmelerinin önü açılmıştır (MEB, 2013, s. 21).

2011 yılından itibaren Türkiye’nin geçici olarak ev sahipliği yaptığı göçmenlerin sayısında beklenenin çok üstünde artış olması Türkiye’yi ciddi bir mülteci sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır (Sezik ve Ağır, 2016, s. 96). Bu duruma bağlı olarak göçmenlerin topluma entegrasyonları konusunda daha farklı ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmuş ve 11 Nisan 2013 tarihinde 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” çıkarılmıştır. Bu kanun çerçevesinde Türkiye’de İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Özer vd., 2016, s. 91; Şimşek ve Kula, 2018, s. 8). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 34. maddesi ile henüz 18 yaşına gelmeyen göçmen çocukların ikamet izni olmadan da ilkokuldan üniversiteye kadar bütün eğitim kurumlarında eğitim hakkı tanınmıştır (Şimşek ve Kula, 2018, s. 11).

Türkiye’deki Suriyeli öğrenci sayısının ve buna bağlı olarak eğitim-öğretim ihtiyaçlarının artması sonucuna 26 Eylül 2013 tarihinde “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” başlıklı geniş kapsamlı bir genelge daha yayınlanmıştır. Bu genelge ile göçmen öğrencilerin Türkiye’de alacağı eğitim ile uygulanacak eğitim-öğretim faaliyetleri belirli bir standarda kavuşturulmuş ve göçmen öğrencilere Türkçeyi öğrenme imkanı sağlanmıştır (Seydi, 2014, s. 291; Özcan, 2018, s. 25)

23 Eylül 2014 tarihinde yayınlanan Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri başlıklı genelge ile göçmen öğrencilerin eğitimine dair daha kalıcı politikalar geliştirilmeye başlanmıştır. Bu genelge sayesinde göçmen öğrencilerin eğitim hakkının garantiye alındığı söylenebilir (Emin, 2019, s. 14). Genelge ile Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) kurulmuştur (Özer vd., 2016, s. 92). Yine bu genelge ile göçmen öğrencilerin sadece Geçici Eğitim Merkezlerinde değil MEB’e bağlı devlet okullarında da eğitim alabilmelerinin önü açılmıştır (Aydın, 2020, s. 5). Ayrıca devlet okullarına kayıt olabilmek için oturum izni şartı kaldırılmış sadece yabancı tanıtım belgesinin yeterli olması sağlanmıştır (Özcan, 2018, s. 25).

22 Ekim 2014 tarihinde göçmen öğrencilerin eğitimlerine dair yasal bir çerçeve sunan “Geçici Koruma Yönetmeliği” Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre ülkesinden zorla ayrılan ve ayrıldığı ülkeye dönüş yapamayan, korunmak amacıyla kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırlarına gelen, uluslararası koruma talebi bireysel olarak

değerlendirilmeye alınamayan yabancılara “geçici koruma” statüsü verilmiştir. Ayrıca yönetmelikle yabancıların eğitim, sağlık, iş ve sosyal hizmetlere ulaşmalarının önü açılmıştır. Bu yönetmelikte yabancıların eğitimi ile ilgili hususlar da düzenlenmiştir. Bu çerçevede yönetmelikte 54-66 ay arasındaki çocukların okul öncesi eğitimden yararlanabilmesi, ilkokul ve ortaokul çağındaki çocukların eğitim-öğretim faaliyetlerinin MEB tarafından yürütülmesi, talebe bağlı olarak yaygın eğitim kapsamında çeşitli alanlarda kurslar düzenlenebilmesi ve bu kurslar sonucunda aldıkları eğitimi gösteren belgelerin verilmesi gibi hususlara yer verilmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitimine dair çıkarılan kanunlar ve yönetmelikler ile yayınlanan genelgeler incelendiğinde göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonlarına yönelik birçok adımın atıldığı görülmektedir. Ancak yine de Avrupa Birliği Göçmen Entegrasyon Politikaları Merkezi raporuna göre göçmenlerin eğitime yönelik politikaların üretilmesinde Türkiye diğer ülkelere göre yetersiz kaldığı ve göçmen öğrencilerin eğitime erişebilmeleri için uygun ve elverişli koşulları oluşturamadığı belirtilmektedir. Bu raporda ülke genelinde göçmenlere verilecek eğitimle ilgili bilgilendirici yönergesinin bulunmaması, okulların göçmen eğitimi için hazır olmaması ve öğretmenlere göçmen eğitimi ile ilgili vatandaşlık, insan hakları, ayrımcılıkla mücadele vb. konularda eğitim verilmemesi Türkiye’nin eksiklikleri olarak gösterilmiştir (EU-MIPEX - 2014).

2.1.9. Türkiye’de Göçmen Öğrencilerin Eğitim Sorunları

Göçmen öğrencilerin gittikleri yerlere uyumlarını kolaylaştırabilmek amacıyla sığındıkları ülkeler çeşitli politikalar geliştirmiş olsalar da çocuklar göçten en çok ve olumsuz etkilenen grup olmuşlardır. Göçmen öğrenciler onlara ev sahipliği yapan ülkelerde bazı sosyal adaletsizlikler yaşayabilmekte ve aidiyet duygusunun eksikliği, yabancılaşma, toplumda dışlanma, yaşam standartlarının değişmesi gibi sebeplerden dolayı psikolojik ve gelişimsel olarak yıpranabilmektedirler (Gencer, 2017, s. 839). Araştırmalar, göç eden çocukların göç etmeyenlere göre daha çok davranışsal ve duyuşsal problemler yaşadıklarını ortaya koymaktadır (İlgar ve Coşgun İlgar, 2015, s. 170). Nar’a (2008) göre, göçmen öğrenciler yaşamış oldukları sorunlardan ötürü gitmiş oldukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta zorlanmakta, bu ise içinde yaşadıkları topluma entegrasyonlarını geciktirmektedir. Göçmen öğrencilerin yaşadıkları eğitim sorunlarından bazıları aşağıda açıklanmıştır.

2.1.9.1. Dil ve İletişim Sorunu

Göçmen öğrencilerin gittikleri okullarda öğretilen dersleri anlayabilmeleri, diğer öğrencilerle kaynaşıp arkadaşlık kurabilmeleri ve içinde yaşadıkları toplumla bütünleşebilmeleri için kendilerine ev sahipliği yapan ülkelerin dillerini öğrenmeleri adeta bir zorunluluk halini almaktadır (UNHCR, 2017, s. 19-20). Literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların Türkiye’de göçmen öğrencilerin Türkçe bilmedikleri için okullarda öğretilen konuları anlayamadıklarını, kendilerini rahat ifade edemedikleri için iletişim ve arkadaşlık kuramadıklarını, bu durumun da okula gitmekten kaçındıklarına yol açtığını ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (Özer vd., s. 98; Erdem, 2017, s. 39; Uzun ve Bütün, 2016, s. 75). Göçmen öğrencilerin diğer öğrencilere göre akademik başarılarının düşük olmasının sebebi, Türkçe konuşmaya ve öğrenmeye isteksiz olmaları ve öğrenmek için yeterince gayret göstermemeleridir (Sarıkaya, 2014, s. 256). Türkçe ile Arapçanın farklı gramer özelliklerine sahip olması ve alfabe farklılığı gibi nedenlerin de Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi öğrenmesini zorlaştıran etkenler olduğu söylenebilir (Morali, 2018, s. 1434).

2.1.9.2. Öğrenme Güçlükleri ve Düşük Akademik Başarı

Göçmen öğrencilerin yaşamış olduğu eğitim sorunlarından bir diğeri de öğrenme güçlükleri ve düşük akademik başarıya sahip olmalarıdır. Göçmen öğrencilerin onlara ev sahipliği yapan ülkenin dilini bilmemesi derslere katılımlarını engellemekte, bu da öğrenme güçlüğüne ve akademik başarılarının düşmesine sebep olabilmektedir. Öğrenciler kendilerini ifade etmede yetersiz kalmakta ve sonuçta okulu bırakmayı bir çözüm olarak görmektedirler (Saklan ve Karakütük, 2022, s. 58-64). Ayrıca sosyokültürel, dil ve daha birçok açıdan farklı oldukları yerli öğrencilerle aynı sınıfta öğrenim görürken bazı uyum problemleri yaşayabilmektedirler. Bu durum da akademik başarılarına düşüş olarak yansımaktadır (Aydın Güngör ve Pehlivan, 2021, s. 60). Maddi sorunlardan dolayı göçmen öğrencilerin erken yaşta iş hayatına atılması okula ayıracakları zamanlarından çalmakta ve bu durum da akademik başarılarına olumsuz etki etmektedir (Koşar ve Aslan, 2020, s. 1811). Göçmen öğrenciler, ailelerinin eğitim düzeyleri düşük olduğundan onlardan yeterince destek görememektedirler. Ayrıca sürekli yer değiştiriyor olmaları okul değişikliklerinin de sıklaşmasına sebep olmakta, bu durum da akademik başarılarındaki düşüşü kaçınılmaz hale getirmektedir (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 245).

2.1.9.3. Kayıt Sistemi Sorunu

MEB tarafından 23 Eylül 2014 tarihinde yayınlanan “Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi” kapsamında göçmen öğrencilerin herhangi bir devlet okuluna kayıt olabilmeleri için sadece yabancı tanıtma belgelerinin olması yeterli olmaktadır (MEB,2014, s. 4). Ancak bazı göçmen öğrencilerin sahte belge düzenledikleri, bazılarının ise resmi kimlik numaraları bulunmadığından e-okul sistemine kayıtları yapılırken sıkıntılar yaşandığı tespit edilmiştir (Levent ve Çayak, 2017, s. 32-33).

2.1.9.4. Kültür Farklılığı ve Uyum Sorunu

Göç olgusu, aile bireylerini alışık oldukları yaşam düzeninden kopararak yeni bir çevreye uyum sağlamak zorunda bırakmaktadır. Bu süreçte aileler; iklim, yerleşim yeri ve konut değişikliği, çalışma koşullarında ve iş biçimlerinde dönüşüm, bazı durumlarda aile bireylerinden geçici ya da kalıcı ayrılıklar, yaşam tarzında zorunlu değişiklikler, okul ve eğitim ortamlarının farklılaşması ile birlikte ekonomik koşulların ve sosyal çevrenin yeniden şekillenmesi gibi pek çok stres kaynağı ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu çok boyutlu stres faktörleri, ailelerin gelişimsel görevlerini yerine getirme sürecini olağan koşullara kıyasla daha karmaşık bir hale getirmektedir (Cornille ve Brotherton, 1993, s. 326). Bu durum, göç eden ailelerin sosyal uyum süreçlerini de önemli ölçüde zorlaştırmaktadır.

Göçmen öğrencilerin uyum sorunu yaşamalarının başlıca sebebi dil problemidir (Gülceğül, 2020, s. 8). Göçmen öğrenciler kendilerine ev sahipliği yapan ülkenin dilini yeterli düzeyde bilmediğinde eğitim aldığı kurumdaki öğretmen ve diğer öğrencileri de yaşadıkları uyumsuzluk yüzünden zor durumda bırakabilmektedir (Aydın, 2020, s. 5-6). Bu durum göçmen öğrencileri okullarda yalnızlaştırmakta ve çoğu zaman okul terkiyle sonuçlanmaktadır (Tanrıkulu, 2017, s. 134; Mercan Uzun ve Bütün, 2016, s. 75). Yaşanan tüm bu olumsuz durumlar göçmen öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine entegrasyonlarının önünde engel oluşturmaktadır.

Yapılan bilimsel araştırmalar neticesinde ve alınan öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda Türkiye’deki göçmen öğrencilerin çözemedikleri dil sorununa 2019 yılından itibaren bir çözüm sunulmuştur. Göçmen öğrencilerin Türkçe yeterlilik sınavına girmeleri zorunlu hale getirilmiş ve bu sınavdan başarılı olamayan göçmen öğrencilerin eğitimlerine uyum sınıflarında devam etmeleri için düzenlemeler yapılmıştır (Aydın, 2020, s. 5-6). “Yabancıların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu (PIKTES)” projesi de bu

düzenlemelerden birisidir. Bu proje ile göçmen öğrencilere yönelik uyum sınıfları oluşturularak öğrencilerin Türkçeyi öğrenmelerinin kolaylaştırılması ve böylece Türk eğitim sistemine entegrasyonlarının daha kolay hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu proje kapsamında ilkokul 3. sınıftan 12. sınıfa kadar uyum sınıfları açılabilmekte ve 10-20 mevcutlu sınıflarda haftada 30 saate kadar ders verilmektedir (Özer vd. 2020, s. 301). Türkiye’de göçmenlere yönelik dil eğitimi, PIKTES projesi dışında çeşitli sivil toplum kuruluşları (STK), halk eğitim merkezleri, belediyeler, üniversiteler, Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) gibi farklı kurum ve kuruluşlar tarafından da verilmektedir (Emin ve Coşkun, 2016, s. 26).

Sürekli yer değiştirmek zorunda kalan göçmen öğrenciler için okul değiştirmek büyük bir stres kaynağı olabilmektedir. Eğitim sistemine dahil olarak okula uyum sağlayan göçmen öğrencilerin, göçün yol açtığı olumsuzluklara karşı daha dayanıklı oldukları ve problemlerle daha kolay başa çıktıkları görülmektedir (Uluocak, 2009, s. 36).

2.1.9.5. Denklik Sorunu

Göçmenlerin farklı bir kültürden gelmiş olmaları, ana dillerinin ev sahipliği yapan ülkelerden farklı oluşu, sığındıkları ülkenin uygulamış olduğu eğitim politikasındaki eksiklikler, eğitim ihtiyaçlarındaki (okul, kitap, öğretmen vb.) eksiklikler sonucu yerli halk ile eşit eğitim imkanlarına sahip olmadıkları görülmektedir (Tellal, 1994, s. 420). Göçmen öğrencilerin toplumla sosyal anlamda bütünleşmesi ve entegrasyonu ev sahipliği yapan ülkede almış olduğu eğitim ile doğrudan bağlantılıdır (Koçak ve Gündüz, 2016, s. 76). Bu yüzden göçmen öğrencilere ev sahipliği yapan ülkenin uygulamış olduğu eğitim politikasının ve öğrencilere sağlamış olduğu eğitim koşullarının topluma entegrasyonlarını kolaylaştıracak şekilde olması gerekmektedir.

Göçmen öğrencilerin topluma olan entegrasyonunda karşılaştıkları sorunlar onların yerli halk ile olan ilişkilerini de olumsuz olarak etkilemekte ve toplum tarafından ötekileştirilmelerine sebep olabilmektedir. Göçmenler toplumdaki ötekileştirilmeyi mekânsal olarak da hissetmekte ve kenar mahallelerde yaşamak zorunda olduklarında yerli öğrencilerle eşit eğitim fırsatlarına sahip olmamaktadırlar (Entorf ve Tatsi, 2009, s. 3).

Literatürde göçmen öğrencilerin maruz kaldıkları denklik sorunu araştırıldığında bu sorunun öğrenciler üzerinde ciddi ruhsal ve sosyolojik sıkıntılara sebep olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede göçmen öğrenciler, okullarda sınıflara dengeli ve düzenli bir şekilde

yerleştirilmemeleri, küçük yaş grubunda olan öğrencilerin kendisinden yaşça daha büyük öğrencilerle aynı sınıfı paylaşmak mecburiyetinde kalmaları ve bunun sonucu olarak küçük öğrencilerin büyük öğrenciler tarafından baskı, şiddet ve tacize maruz kalmaları, sınıf mevcudunun fazla olması ve ikili öğretim uygulanması gibi olumsuzluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Gözübüyük, 2017, s. 142).

2.1.9.6. Ekonomik Sorunlar

Göçmenler genellikle standartların altında kalan yerlerde barınma ihtiyaçlarını sürdürmektedir. Ailelerin çok çocuklu olması hanede kişi başına düşen geliri azaltmaktadır. Yaşanan ekonomik sıkıntılar ailede rollerin değişmesine bağlı olarak çocukların erken yaşlarda çalışmaya başlamasına sebep olmaktadır. Ekonomik yetersizlikler ve ailelerin düşük bilinç düzeyi nedeniyle bazı çocuklar okula gönderilmemekte, bunun yerine çalışmaya yönlendirilmektedir. Ayrıca okula devam eden çocukların bir bölümü ise ders saatleri dışında çeşitli işlerde çalıştırılmaktadır. Bu çocuklar genellikle kâğıt mendil, tarak, tırnak makası, kalem, çakmak ve sakız gibi küçük ihtiyaç malzemelerinin satışını yapmakta ya da tartı aletiyle insanlara hizmet sunmaktadır. Son dönemlerde ise, çocukların kaçak sigara satıcılığı veya trafik ışıklarında araç camı temizleme gibi daha riskli işlerde yer aldığı gözlemlenmektedir. Öte yandan, evde kalan kız çocukları çoğu zaman kalabalık ailelerde kardeşlerine bakmakta, hatta ebeveyn sorumluluklarını üstlenerek “annelik” rolünü yerine getirmektedir (Topsakal vd. 2013, s. 556). Önceliklerini temel ihtiyaçlarının karşılanmasına veren göçmen aileler çocuklarının eğitimi önemsemeyerek geri plana atmak mecburiyetinde kalmaktadır (Emin ve Coşkun, 2018, s. 11; Toker Poyraz, 2022, s. 6).

Bazı göçmen aileler ise çocuklarını yerleşim yerlerine uzakta olan okula gönderebilmek için ulaşım ücretini karşılayamamakta ve eğitim için gerekli olan araç-gereçleri temin edemeyecek durumda olduklarından çocuklarını okula gönderememektedirler (Tanrıku, 2017, s. 141; Usta vd. 2018, s. 184-186). Börü ve Boyacı (2016, s. 145-146) bazı göçmen ailelerin çocuklarını okula göndermelerinin temel nedeninin eğitimsel kaygılardan ziyade çeşitli kurumlardan sağlanan ödeneklerden yararlanma isteği olduğunu ortaya koymuşlardır.

Göçmen çocukların ailelerine maddi destek sağlayabilmek için dilencilik yaptıkları, tarlalarda mevsimlik işçi olarak çalıştıkları, fabrikalarda, atölye ve sanayi tarzı yerlerde, sokaklarda çeşitli hizmet sektörlerinde zor koşullarda çalıştıkları ortaya konulmuştur (Hayata Destek Derneği, 2016, s. 3-4). Bütün bunlar okullaşmayı olumsuz etkilemektedir.

Özellikle okulöncesi ve ilkokul düzeyinde erkek göçmen öğrencilerin okullaşma oranının daha yüksek olduğu; ortaokul ve lise düzeyinde ise kız göçmen öğrencilerin okullaşma oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Çünkü erkek öğrenciler maddi sorunlardan ötürü okulu bırakıp eğitim sürecine dahil olamamakta ve iş hayatına atılmak zorunda kalmaktadırlar. Kız çocukları ise erken yaşta evlendirilmektedirler (Emin ve Coşkun, 2016, s. 17).

2.1.10. Sosyal Bilgiler Dersi ve Göçmen Öğrencilerin Topluma Uyum Sürecindeki Rolü

Toplumsal uyum ya da adaptasyon kavramları, göçmenlerin geldikleri toplumun din, dil, etnik yapı, kimlik ve kültürel çevre gibi belirleyici koşulları içerisinde çevreyle bütünleşme ve uyum sağlama süreci olarak tanımlanmaktadır (Balcı, 2022, s.116). Bu olgu, yalnızca çevresel koşullara pasif bir uyum değil, aynı zamanda bireyin kişisel özellikleri ve kimliğiyle çevresiyle kurduğu iletişim sonucunda düzenli ve sürdürülebilir ilişkiler geliştirmesi olarak da kavramsallaştırılmaktadır (Avcı, 2006, s.39-63). Bu bağlamda toplumsal uyum, bireysel dinamiklerle çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimine dayalı çok boyutlu bir süreçtir.

Göçmenlerin güven duygusuna sahip olmaları, çevrelerindeki bireylerle işbirliği yapabilmeleri ve hedef toplum içerisinde geniş sosyal ağlara erişebilmeleri, onların sosyal sermayesini artıran temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu tür sosyal sermaye birikimi, göçmenlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha güçlü ilişkiler kurmasına imkân sağlayarak sosyal uyum sürecini kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır (Saggar vd., 2012, s. 18-25). Bu bağlamda sosyal sermaye, göçmenlerin yalnızca toplumsal entegrasyona katılımını değil, aynı zamanda uyum sürecinde sürdürülebilirlik ve istikrarın sağlanmasını da destekleyen kritik bir faktör olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla sosyo-kültürel uyum yalnızca göçmenin tek taraflı bir uyum çabası değil, aynı zamanda ev sahibi toplumun da kültürel çeşitliliği kabul etmesi ve kapsayıcı tutum geliştirmesiyle mümkün olan karşılıklı bir etkileşim sürecidir. Göçmenin içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerini tanıması ve bu değerleri benimseyerek gündelik yaşamına dâhil etmesi, sosyo-kültürel uyumun gerçekleşmesinde temel bir koşul olarak değerlendirilmektedir (Karasu, 2017, 633-638).

Sosyal Bilgiler; “sosyal bilimler ile beşeri bilimlerin vatandaşlık ideallerini desteklemeye yönelik bütünleşik bir çalışmasıdır. Okul programı kapsamında Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinler ile beşeri bilimler, matematik ve fen bilimlerinin uygun içeriklerinden

faydalanılan koordine ve sistematik bir çalışma sağlamaktadır.” (NCSS). Öztürk’e (2012, s. 4) göre Sosyal Bilgiler; “Hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşer, bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır.” Sosyal Bilgiler öğretim programının temel içeriğini yer ve zaman içinde insan faaliyetlerinin incelenmesi oluşturur ve bir okul dersi olarak her zaman kültürün, değerlerin ve dünya görüşlerinin aktarılmasında bir araç işlevi görür (Ross, 2020: 1-2). Sosyal Bilgiler eğitimi, çocukları toplumla uyumla ilgili bilgi, tutum ve değerler geliştirebilen vatandaşlar olarak yetiştirmeyi merkeze alır (Cherryholmes, 1983, s. 341) ve onların kim oldukları, ne olmak istedikleri ve içinde yaşamayı arzu ettikleri toplum yapısı hakkında bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olur (Alberta, 2015, s. 2).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi ilk defa ilkokullarda 1968-1968; ortaokullarda ise 1973-1974 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır (Bektaş ve Turan, 2022, s. 6). Ortaokullarda 1985 yılında Sosyal Bilgiler dersi kaldırılarak yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri derslerinin okutulmasına başlanmışsa da bu durum 1998 yılına kadar sürmüştür, aynı yıl bu derslerin yerine tekrar Sosyal Bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır. Günümüzde halen ilkokulların 4. sınıfı ile ve ortaokulların 5., 6. ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi okutulmaktadır.

Göçmen öğrencilerin topluma uyum entegrasyonunun sağlanması için şüphesiz her branş çok önemlidir. Fakat öğretim programı açısından toplumsal ve kültürel değerlerimizin benimsenmesine ve öğrenilmesine en fazla öncülük eden derslerden biri Sosyal Bilgiler dersi. Sosyal Bilgiler dersine etki eden tüm faktörlerin etkili ve olumlu biçimde süreçlere dâhil edilmesi durumunda bu dersin göçmen öğrencilerin yaşadıkları topluma uyum sağlamalarını ve entegrasyon süreçlerini destekleyici bir rol üstlenebileceği vurgulanmaktadır (Şener ve Başkan, 2021, s. 598). Sosyal Bilgiler dersinin, öğrencilerde ortak kimlik ve aidiyet bilinci geliştirmeye yönelik yapısı, göçmen çocukların yaşadıkları topluma duygusal ve sosyal olarak bağ kurmalarını desteklemektedir. Dersin; tarihsel süreçleri, kültürel değerleri, toplumsal normları, gelenek ve görenekleri ile vatandaşlık hak ve sorumluluklarını öğretmeyi amaçlaması, göçmen öğrencilerin topluma daha hızlı ve sağlıklı bir şekilde uyum sağlamalarına katkı sunmaktadır (Baloğlu Uğurlu ve Akdovan, 2019, s. 785). Türk ve göçmen öğrencilerin aynı öğrenme ortamında bu ders sayesinde edindikleri bilgi, beceri ve çeşitli değer yargılarını iletişimlerinde kullanarak gerçek hayata uyarlamaları hedeflenmektedir. Göçmen öğrencilerin topluma entegrasyonu için bu dersin

içeriğinin bir anahtar görevi gördüğü düşünülebilir. Toplumun huzur ve refah seviyesinin artması için barış ve hoşgörünün tüm bireyler tarafından içselleştirilerek kendi yaşamlarına uyarlamaları sağlanmalıdır. Yaman vd. (2023) çalışmalarında, Sosyal Bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin Türkçeyi kullanma becerilerinin gelişimine önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca dersin, Türk kültürünü tanıma ve bu kültüre uyum sağlama süreçlerinde de destekleyici bir rol üstlendiği ifade edilmektedir. Ders kitaplarında yer alan içeriklerin; toplumsal norm ve kuralları tanıtmaları, Türk kültürüne dair unsurlar içermesi ve kullanılan görseller aracılığıyla toplumun genel yapısını yansıtmaları, göçmen öğrencilerin toplumsal entegrasyonunu kolaylaştırmaktadır. Bunun yanında, göçmen öğrencilerin yaşadığı iletişim problemleri, arkadaş edinme güçlükleri, önyargı, eşit olmayan muamele ve ayrımcılık gibi sorunların çözümünde de Sosyal Bilgiler dersinin olumlu etkilerinin bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler dersi yalnızca akademik bilgi aktaran bir ders olmaktan öte, göçmen öğrencilerin topluma uyum sağlamalarında ve kültürel entegrasyonlarında işlevsel bir araç görevi görmektedir. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan tarih konuları aracılığıyla farklılıklara saygı, hoşgörü, empati, kalıp ve önyargılarla başa çıkma başta olmak üzere öğrencilere kazandırılacak beceri ve değerler aracılığıyla toplumsal entegrasyon ve dayanışmaya olumlu katkılar sağlanabilir (Turan, 2019, s. 100). Ders içeriğinin ve uygulama biçimlerinin, göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarını gözetenek yeniden yapılandırılması hem eğitimsel eşitliğin sağlanması hem de toplumsal uyumun güçlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

2.2. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Otman (2024), “Göçmen Öğrencilerin Örgün Eğitime Dahil Edilmesi Sürecinde Karşılaşılan Problemler” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaşılan problemlerin neler olduğunu tespit etmeyi ve bu problemlerin giderilmesi için çözüm önerileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda yönetici ve öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesi sürecinde yaşadığı sorunların; iletişim ve dil sorunları, kültürel farklılıktan kaynaklanan çeşitli sorunlar, davranış ve sosyal uyum sorunları ve maddi durumlarının kötü olması neticesinde ortaya çıkan ekonomik sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunlar arasında en çok karşılaşılan sorun dil sorunu olurken

gruplaşma ve şiddet gibi davranış problemleri de sıklıkla dile getirilmiştir. Araştırmaya katılan okul müdürleri ve öğretmenler, karşılaşılan bu sorunlardan iletişim sorunlarının tercüman desteğiyle, davranış ve sosyal uyum sorunlarının ise çeşitli rehberlik faaliyetleriyle giderilebileceği yönünde görüşler ifade etmişlerdir.

Bergut (2023) “Göçmen Öğrencilerin Yoğun Olduğu Okullarda Okul ve Sınıf Yönetiminde Karşılaşılan Durumların İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde göçmen öğrencilerin çoğunlukta olduğu okullarda eğitimin önüne geçen engellerin, öğrencilerin başarı durumlarını etkileyen faktörlerin ve öğrenci ihtiyaçlarının tespiti amaçlanmıştır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri alınarak elde edilen bulgulara göre göçmen öğrenciler sınıf yönetimini ve düzenini olumsuz etkilemekte olup, bu durumun asıl kaynağının ise dil farklılığından kaynaklanan iletişim problemleridir. İletişim sorunu yaşayan göçmen öğrencilerin dersleri anlamakta zorlandıkları ve buna bağlı olarak öğrenmeye isteksiz oldukları, sınıf kurallarına uymak istemedikleri, kendilerini ayırıştırarak kendileri gibi olan göçmen öğrencilerle gruplaştıkları ve tüm bu durumların ise öğretmenlerin öğretim müfredatını uygulamasının önünde büyük engel yarattığı ortaya konulmuştur. Fakat bütün bunların yanında olumlu örneklerin olduğu da tespit edilmiştir. Örneğin, göçmen öğrencilerin Türkçeyi öğrendikçe sınıf arkadaşlarıyla kültürel paylaşımlarının arttığı, bu öğrencilerin matematik, beden eğitimi, müzik ve görsel sanatlar gibi daha az dil becerisi gerektiren derslerde oldukça başarılı oldukları, hatta bazı göçmen öğrencilerin Türk öğrencilerin bile önüne geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin ise farklı öğrencilerle çalışmaktan motive oldukları, öğretim yöntem ve tekniklerinde yeniliklere gittikleri anlaşılmıştır.

Dağdelen (2023) “Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Göçmen Öğrencilerin Akademik Başarı ve Sosyal Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Çalışması” başlıklı doktora tezinde, göçmen öğrenciler için yürürlüğe giren yasal düzenlemeler ve uygulanan eğitim politikalarını incelemiştir. Çalışmada, aynı sınıfta eğitim gören yerli ve göçmen öğrencilerin yanı sıra bu okullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilerin görüşleri de alınmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, göçmen öğrencilerin akademik başarılarını ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik bir model önerisi ortaya konulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre yasal düzenlemelerin genel olarak olumlu karşılandığı fakat uygulama aşamasında birtakım sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Uygulamaların izleme ve rehberlik mekanizmaları ile daha işlevsel hale getirilebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda süreç temelli kapsayıcı uyum modeli önerilmiştir. Önerilen bu model ile göçmen öğrencilerin

topluma entegrasyonunda olumlu gelişmeler elde edileceği, okul yöneticileri için bir yol haritası niteliğinde olacağı, öğretmenler için eğitim öğretim sürecinde kolaylıklar sunacağı, yerli ve göçmen öğrencileri bütünleştirebileceği ileri sürülmüştür.

Yaman Aktaş ve Kara (2023), “Sığınmacı Öğrencilerin Topluma Entegrasyonunda Sosyal Bilgiler Dersinin Katkısının Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi” başlıklı makale çalışmalarında Türkiye’de sığınmacı olarak yaşayan ve eğitimine devam eden öğrencilerin topluma uyum sağlamalarında Sosyal Bilgiler dersinin katkısını öğrenci görüşleri doğrultusunda incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler dersinin sığınmacı öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri ve etkili kullanmaları konusunda önemli katkılar sağladığı; Türk yaşam biçimi ve davranış kalıplarının, örf, adet, gelenek ve göreneklerinin, daha genel ifadeyle Türk kültürünün öğretilmesinde önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır. Sığınmacı öğrencilerin yaşadıkları problemlerin çözümünde Sosyal Bilgiler dersinin onlara yol gösterici bir rehber niteliğinde olduğu ve ayrıca bu dersi okutan öğretmenlerin ders anlatım tarzı, öğrencilere karşı tutum ve davranışları, kullanılan ders kitabının içeriği gibi bazı faktörlerin de bu öğrencilerin topluma entegrasyon sürecini kolaylaştırdığı tespit edilmiştir.

Dere ve Demirci Dölek (2023), “Türkiye’de Göçmen Öğrencilerin Eğitimde Karşılaştıkları Sorunlar” başlıklı makale çalışmalarında, Türkiye’deki göçmen öğrencilerin yaşadıkları sorunları değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre göçmen öğrencilerin uyum sürecinde en temel problem dil yetersizliğidir. Araştırma sonucunda göçmenlerin yaşadıkları uyum problemleri için onlara sunulan çözümlerin geçici olması, eğitimde belirsizlik, bilgi eksikliği, kurum ve kuruluşların aralarındaki işbirliğinin yetersiz olması gibi politika kaynaklı sorunların yanı sıra; ekonomik, psikolojik ve okul kaynaklı daha pek çok sorunun mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öner ve Dur (2023), “Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okula Uyum Süreçlerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri” başlıklı makale çalışmalarında, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda yabancı uyruklu öğrencilerin okula uyum sorunlarının neler olduğunun tespit etmeyi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma çerçevesinde veriler, yabancı uyruklu öğrencilerin çoğunlukta bulunduğu okullardaki yönetici ve öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretim programlarının yabancı uyruklu öğrencilere uygun olmadığı, bu öğrencilerin iletişim konusunda hem sınıf arkadaşları ile hem de öğretmenleri ile sorunlar yaşadıkları ve veli destek ve katılımının

yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları başlıca sorunların dil sorunu, dışlanma, okula devamsızlık, ailevi ve ekonomik sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

Garan (2022), “Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Okullarda Karşılaştıkları Sorunlar ile Bu Sorunların Çözümüne İlişkin Uygulamalarının Belirlenmesi” başlıklı doktora tez araştırmasını Suriyeli öğrencilerin olduğu okullarda görev yapmakta olan okul yöneticileri ve Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda derse girmekte olan öğretmenlerle gerçekleştirmiştir. Araştırmada Suriyeli öğrencilerin karşılaştığı sorunların ve çözüm önerilerinin okul yöneticileri ve öğretmenlerin bakış açısıyla elde edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Suriyeli göçmen öğrenciler; sosyo-kültürel kaynaklı, dil kaynaklı, aile kaynaklı, COVID-19 kaynaklı, psikoloji kaynaklı, okulların yapısal koşulları kaynaklı ve kurumsal kaynaklı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin, göçmen öğrencilerin karşılaştıkları bu sorunların çözümüne yönelik uygulamalarının ise; okul kültürünün ve fiziksel/ sosyal yapısının güçlendirilmesi, Türkçenin ikinci dil olarak öğretilmesine yönelik uygulamalar ve ailelerin okula dahil edilmesine yönelik uygulamalar olduğu tespit edilmiştir.

Uysal (2022), “Sosyal Bilgiler ve Göçmen Öğrenciler: Meta-Sentez Çalışması” Başlıklı makalesinde, Suriye’deki iç karışıklıklar sonucunda ülkemize göç etmek zorunda kalan ve geçici koruma altına alınan Suriyeli öğrencileri ele almıştır. Çalışmada, bu öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerine katılımları bağlamında Sosyal Bilgiler dersine yönelik yapılan araştırmaların bulgu ve sonuçları incelenmiştir. Araştırmanın amacı, söz konusu bulgu ve sonuçları bir araya getirerek genel bir yargıya ulaşmaktır. Bu amaç doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersini alan tüm sınıf kademelerindeki Suriyeli göçmen öğrencilerin bu derse dair algı ve görüşlerini, vatandaşlık bilgisi ve algısını, yaşadıkları sorunları, akademik başarı düzeylerini, değer yargılarını, sınıflarında Suriyeli göçmen öğrencileri olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu öğrencilere yönelik algı ve görüşleri ile Türk öğrencilerin algı ve görüşlerini kapsayan çalışmalar incelenmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler dersinin etkili vatandaş yetiştirmek bağlamında Suriyeli göçmen öğrenciler üzerinde önemli etkiye sahip olduğu ve bu öğrencilerin topluma kazandırılmasında olumlu katkılar sağladığı, benzer şekilde Suriyeli göçmen öğrencilerin de Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Kızılkaya (2021), “Ortaokul Öğrencilerinin Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Eğitim Ortamlarındaki Uyumlarına Yönelik Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında

ortaokullarda Suriyeli öğrencilerle birlikte öğrenim görmekte olan Türk öğrencilerin görüşlerinin incelenmesini ve bu sürecin Türk öğrencilerin üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda Türk öğrencilerin okullarındaki Suriyeli göçmen öğrencilere yönelik algılarının olumlu olduğu, onlarla çoğu zaman empati kurarak anlamaya çalıştıkları ve sorunlarına çözümler önerdikleri tespit edilmiştir.

Alan vd. (2021), “Okul Çağındaki Göçmen Çocukların Okula Ait Algılarının Resimlerle Karşılaştırılması” başlıklı makale çalışmasında Türkiye’deki farklı etnik kökene sahip 10-14 yaşları arasındaki göçmen çocukların çizimlerindeki okul algılarını karşılaştırmıştır. Okula giden göçmen çocuklar ve okula gitmeyen çocuklardan oluşan iki ayrı gruba “Bir Okul Çiz” yönergesi verildiğinde okula giden çocukların resimlerinde bayrak ve okul kurallarına yönelik imgelerin yer aldığı görülmüştür. Okula gitmeyenlerin çizimleri incelendiğinde ise okulu eve benzettikleri okulun etrafını da tanıdıkları farklı objelere benzettikleri görülmüştür. Ayrıca okula giden çocukların Türkçeyi daha iyi konuştukları ve okula yönelik algılarının daha gerçekçi olduğu tespit edilmiştir. Okula giden çocuklarının bazılarının resimlerinde kendi ülkelerinin bayraklarını çizdikleri tespit edilmiş ve bu durum uyum sorunu yaşadıklarını akla getirmiştir.

Gökmen (2020), “Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine dahil olması sürecinde karşı karşıya kaldıkları sorunları tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilere uygulanan anket ve yüz yüze görüşmeler neticesinde bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, Suriyeli öğrencilerin yaşamış olduğu dil sorununun onların akademik başarılarını olumsuz etkilediği, okul arkadaşları ve öğretmenleri ile olan iletişimlerinde problemler yaşamalarına sebebiyet verdiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ayrıca Suriyeli öğrencilerin genellikle maddi sıkıntılar yaşadıkları ve eğitimlerini sürdürebilmeleri için maddi desteğe ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Alpaslan (2019), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrenciler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Suriyeli öğrencilerin çoğunlukta olduğu okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile görüşmeler yaparak öğretmenlerin Suriyeli öğrenciler hakkındaki görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerle yaşadıkları en önemli sorunun dil ve buna bağlı olarak ortaya çıkan iletişim kuramama, okuyup yazamama, derse katılım sağlayamama ve kendini doğru ifade edememe gibi sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar,

Suriyeli öğrencilerin genellikle sınıf kurallarına uymadıklarını ve sınıfta hoş olmayan davranışlar sergilediklerini dile getirmişlerdir. Öğretmenler tüm bu sorunlara çözüm olarak onlara yakın ilgi ve alaka gösterdiklerini, aynı dili konuşmadıkları zaman işaret ve beden dili kullanarak onları anlamaya çalıştıklarını, derslerini görsel olarak somutlaştırdıklarını ve öğrencileri mümkün olduğunca okuma yazma kurslarına yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler Suriyeli öğrencilerin ülkemizde misafir olduklarını dolayısıyla sevgi ve hoşgörü ile yaklaşılması gerektiği, ötekileştirilmemesi gerektiği ve empati kurularak anlaşılmalı çalışmaları gerektiği konusunda Türk öğrencileri sık sık uyardıklarını da belirtmişlerdir. Katılımcılar ortak etkinlikler yaptırılarak ya da değerler eğitimi, uyum eğitimi gibi eğitimlere tabi tutularak yaşanan problemlerin çözülebileceğine dair inançlarını ifade etmişlerdir.

Baloğlu Uğurlu ve Akdovan (2019), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Perspektifinden Mülteci Öğrenciler” başlıklı makale çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi bağlamında mülteci öğrencilerle ilgili görüşlerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri kendi derslerini, mülteci öğrencilerin ülkemiz hakkında daha kapsamlı bilgiler edinmeleri ve Türk toplumunun gelenek, görenek ve adetlerini öğrenmeleri için çok önemli ve gerekli bulmaktadırlar. Araştırma sonucunda genel olarak mülteci öğrencilerin derslere katılım ve iletişim konusunda sorunlar yaşadıkları, özellikle de dil yetersizliği ve kültürel farklılıklardan kaynaklı uyum problemleri yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak bu öğrencilere yönelik sınıf içinde ya da dışında çeşitli aktivitelerin düzenlenmesi önerilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını da mülteci öğrencilerin entegrasyonu konusunda yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir.

Ergen ve Şahin (2019), “Sınıf Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Yaşadıkları Problemler” başlıklı makalelerinde sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda sınıf öğretmenlerine uygulanan anketten elde edilen bulgulardan, Suriyeli öğrencilerin Türkçe ve Matematik derslerinde bilgi ve beceri eksikliklerinin olduğu, sınıfta yaşça büyük olan Suriyeli öğrencilerin uyum problemi yaşadıkları, hem Türk öğrencilere karşı hem de kendi içlerinde birbirlerine karşı şiddet uyguladıkları, oynadıkları oyunların bile şiddet içerikli olduğu, arkadaşlık ilişkilerinin

kendi içlerinde devam ettiği, velilerinin okul ile işbirliğinin yetersiz olduğu ve tüm bunlara rağmen okul rehberlik servisinin yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri tüm bu sorunlara çözüm olarak Suriyeli öğrencilerin farklı sınıfta öğrenim görmeleri ve belirli bir eğitim sürecinden sonra diğer sınıflara aktarılarak bütünleştirilmeleri, yaşı büyük olan öğrencilerin ayrı sınıflarda öğrenimlerini sürdürmeleri ve bu öğrencilerin ailelerinin eğitime tabi tutulmasını önermişlerdir.

Yurttutan (2019), “Göçmen Öğrencilerin Sosyal Becerileri ve Okula Uyumları” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında göçmen öğrencilerin sosyal becerilerini ve okula uyumlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada bu amaca yönelik olarak ortaokul öğrencilerine Walker- McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada kız göçmen öğrencilerin sosyal beceri ve okula uyumlarının erkek göçmen öğrencilere göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin yaşlarına bağlı olarak yaşları büyüdükçe ve Türkiye’de yaşadıkları süre arttıkça sosyal beceri ve okula uyumlarının da arttığı, göçmen öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyi, ekonomik durumları gibi faktörlerin sosyal beceri ve okula uyumlarını olumlu etkilediği, Suriyeli göçmen öğrencilerin diğer ülkelerden gelen göçmen öğrencilere oranla sosyal beceri ve okula uyum durumlarının daha iyi düzeyde olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ereş (2015), “Türkiye’de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi” başlıklı makalesinde Türkiye’de göçmen öğrencilerin aldıkları eğitimi analiz etmeyi ve değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda göç eden ailelerin karşı karşıya kaldıkları istihdam, eğitim, sağlık, barınma, sosyalleşme ve güvenlik gibi sorunların çocuklarının hayatına doğrudan yansıdığı ve göçmen ailelerin sahip olduğu düşük eğitim düzeyi, yoksulluk, kültürel farklılık gibi faktörlerin çocukların entegrasyonunu zorlaştırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Salem (2021), Suriyeli mülteci öğrencilerle gerçekleştirdiği çalışmasında, öğrencilerin Ürdün’de öğrenim gördükleri ortamlarda sosyal uyumlarına yönelik algılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitime entegrasyonun sürecinde özellikle ev sahibi ülkedeki okul saatleri konusunda sıkıntı yaşadıkları, taciz, ötekileştirme, dışlanma gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir.

AbdulRahim ve Rababah (2020), Kuzey Ürdün okullarındaki Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim kalitesini geliştirmek amacıyla maarif müfettişleriyle bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonuçları öğretim müfredatının Suriyeli öğrenciler için uygun ve yeterli olmadığını, mülteci öğrencilerin ev sahibi ülkenin mülteci politikaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve artan öğrenci sayısı karşısında öğretmen sayısının yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Araştırmada öğrencilerin eğitime entegrasyonunu sağlamaya yönelik çeşitli aktiviteler düzenlenmesi önerilmektedir.

Aljaffery (2020), Amerika Birleşik Devletleri devlet okullarında iki yıllık veya dört yıllık kolejlerde öğrenim gören mülteci öğrencilerin eğitime entegrasyonları sürecinde karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Ülkelerindeki savaş, şiddet ve iç karışıklık nedeniyle mülteci kamplarından ya da kendilerine komşu olan başka ülkelerden ABD'ye gelen öğrencilerle yürütülen bu çalışmanın sonucuna göre göçmen öğrenciler ABD'deki devlet okullarında hem olumlu hem de olumsuz deneyimler yaşamaktadırlar. Araştırma sonuçları göre araştırmaya katılan mülteci öğrenciler kendilerine eğitim veren öğretmenlerin öğretim yöntemleri ve tutumlarından dolayı olumlu duygular içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır.

Alsayed ve Wildes (2018), Suriyeli göçmen öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarını tespit etmek amacıyla 9-15 yaş aralığındaki Suriyeli ve Türk öğrenciler üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçları Suriyeli öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarının Türkiye ve Amerika'daki yaşlılarına göre çok daha düşük düzeyde olduğunu ve buna bağlı olarak daha çok duygusal ve davranışsal sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Almadani (2018), Suriyeli mülteci öğrencilerin ABD eğitim sistemine entegrasyon sürecinde yaşadıkları zorlukları, akademik başarı durumlarını ve okula ilişkin algılarını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasını 11-18 yaş grubundaki mülteci öğrencilerle gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre Suriyeli mülteci öğrencilerin karşılaştıkları en büyük sorun yeni bir dil öğrenmektir. Ancak dil öğrenmeyle ilgili bu olumsuz duruma rağmen okullarındaki öğretmenlerin onlara karşı olumlu tutum ve davranışları sayesinde okula olan aidiyet duyguları artmış, kendilerine daha çok güvenerek okullarına motive olmuşlardır. Dolayısıyla akademik başarı durumları ve sosyal uyum süreçlerinde olumlu gelişmeler yaşanarak onların bulundukları seviyeden daha ileri seviyeye ulaşmaları sağlanmıştır.

Madziva ve Thodlana (2017), Nottinghamshire'a yerleştirilen Suriyeli mültecilerin, entegrasyon süreçlerini incelemek amacıyla öğrenci, öğretmen, yetişkin ve kurum yetkilileriyle bir araştırma gerçekleştirmiştir. Görüşme yönteminin kullanıldığı araştırma sonucunda Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecini kolaylaştırabilmek için ailelerin ve öğrencilerin dil öğrenimi konusunda desteklemesi, okul-aile iş birliğinin artırılarak ailelerin öğrencilerin eğitimine desteklerinin artırılması, mülteci öğrencilere yönelik olarak verilen eğitimin kalitesinin artırılması ve konuyla ilgili farklı kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Dorman (2014), Suriyeli öğrencilerin okula devam durumlarını, karşılaşmış oldukları zorlukları ve destek ihtiyaçlarını tespit etmek ve hali hazırda almakta oldukları eğitimi değerlendirmek amacıyla Suriyeli öğrenciler, okul yöneticileri ile Türk ve Suriyeli yetişkinlerle nitel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli öğrencilerin okula kayıt olurken birtakım zorluklar yaşadıkları, eğitime katılım oranlarının düşük olduğu, okullarda verilen eğitimin istenilen nitelikte olmadığı, okul sayısının yetersiz olduğu, özellikle de ikamet adreslerine yakın mesafede okulun bulunmayışı, dil sorunları ve ekonomik sorunlar gibi sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan Suriyeli aileler çocuklarının eğitimi için kendilerine özel Suriyeli okullar açılmasını da talep etmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarıları hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Nitel araştırma, insanların deneyimlerini, davranışlarını, sosyal süreçleri veya belirli bir olguyu ayrıntılı bir şekilde anlamayı amaçlayan araştırma türüdür. Bu tür araştırmalarda amaç, sayısal veri toplamak değil; katılımcıların bakış açılarını, olayı nasıl anlamlandırdıklarını ve yaşadıkları süreçleri keşfetmektir (Creswell, 2007, s. 128). Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması benimsenmiştir. Durum çalışmaları, sınırlandırılmış durum ya da durumların gözlem, görüşme, doküman, rapor vs. gibi çoklu veri kaynakları ile derinlemesine incelenerek duruma bağlı temaların betimlendiği çalışmalardır (Creswell, 2007, s. 465). Bu çalışmada da göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyon konusunda karşılaştıkları sosyal uyum problemlerinin ve akademik başarılarını etkileyen faktörlerin neler olduğunu anlamamızı sağlayacak zengin ve ayrıntılı verilerin elde edilmesi amaçlandığı için durum çalışması benimsenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada nitel araştırmalarda kullanılan örnekleme yöntemlerinden biri olan amaçlı örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Amaçlı örnekleme, çalışmanın amacını göz önünde tutarak en çok bilgi içerecek durumların belirlenip daha derin araştırmaların yapılmasını mümkün kılmaktadır. Belli ölçütleri karşılayan veya belli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarla çalışılmak istenildiğinde tercih edilir (Büyüköztürk, Akgün, Karadeniz, Demirel ve Kılıç Çakmak, 2015, s. 90). Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ise ölçüt örneklemeden faydalanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmacının belirli bir ölçüte göre örneklem seçtiği bir örnekleme yöntemidir. Bu yöntemde araştırmacı örneklemin belirli bir özelliğine odaklanarak örnekleme seçer (Büyüköztürk, 2017, s. 84).

Bu çalışmanın çalışma grubunu, Ankara’da göçmen öğrencilerin en fazla olduğu ilçelerden biri olan Altındağ’daki MEB’e bağlı ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Öğrenci sayılarının en az %10’u kadar göçmen öğrencisi olan ve okula aktif olarak devam eden (sürekli devamsız olmayan) öğrencilerin olduğu ortaokullarda çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenleri çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin seçilmesindeki ölçüt olarak kabul edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenler gönüllülük esasına göre seçilmiştir. Araştırmacı tarafından Altındağ ilçesinde göçmen öğrenci sayısı okul mevcudunun %10’u ile %92’si arasında değişen toplam 41 ortaokuldan 25’ine ulaşılarak bu okullarda görev yapmakta olan toplam 54 gönüllü Sosyal Bilgiler öğretmeninden veriler elde edilmiştir.

3.2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri

3.1.1.1. Çalışma Grubunun Mezun Oldukları Bölümlere İlişkin Özellikler

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin mezun oldukları bölüme yönelik bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüm

Mezun Olunan Programın Adı	Frekans (f)	Frekans (%)	Katılımcılar
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	45	%83,33	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₀ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₉ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Tarih Öğretmenliği	5	%9,25	Ö ₉ , Ö ₁₁ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅
Coğrafya Öğretmenliği	4	%7,40	Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₆ , Ö ₄₂

Tablo 2’de yer alan verilere göre 54 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 45’i (%83,33) “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği” bölümünden mezun olmuştur. 5 öğretmen (%9,25) “Tarih Öğretmenliği” ve 4 öğretmen (%7,40) “Coğrafya Öğretmenliği” mezunu olup hali hazırda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak görevlerine devam etmektedirler. Görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur.

3.2.1.1. Çalışma Grubunun Hizmet Sürelerine İlişkin Özellikleri

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlikte geçirdikleri toplam hizmet süresine yönelik bulgular ise Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Öğretmenlikte Geçen Toplam Hizmet Süresi

Öğretmenlikteki Hizmet Süresi	Frekans (f)	Frekans (%)	Katılımcılar
1-5 yıl	8	%14,81	Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₂₅ , Ö ₂₈ , Ö ₃₀ , Ö ₃₅ , Ö ₄₄ , Ö ₅₂
6-10 yıl	14	%25,92	Ö ₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₉ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₇ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₆ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀
11-15 yıl	14	%25,92	Ö ₃ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₀ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₂₉ , Ö ₃₄ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₁ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
16-20 yıl	5	%9,25	Ö ₁ , Ö ₄ , Ö ₄₀ , Ö ₄₅ , Ö ₅₁
21-25 yıl	10	%18,51	Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₆ , Ö ₃₇ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₈
26 yıl ve üzeri	3	%5,55	Ö ₂ , Ö ₉ , Ö ₁₁

Tablo 3’te yer alan verilere göre 54 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 8’i (yaklaşık %15) 1-5 yıl arasında; 14’ü (yaklaşık %26) 6-10 yıl arasında; 14’ü (yaklaşık %26) 11-15 yıl arasında; 5’i (yaklaşık %9) 16-20 yıl arasında; 10’u (yaklaşık %19) 21-25 yıl arasında; 3’ü (yaklaşık %6) ise 26 yıl ve üzeri hizmet süresine sahiptir. Bulgulara göre katılımcıların büyük çoğunluğunu (yaklaşık %52) eşit sayıda katılım göstererek 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında hizmet süresine sahip öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Ardından katılımcıların sırasıyla (yaklaşık %15) 1-5 yıl arasında hizmet süresine sahip öğretmenler ve (yaklaşık %6) 26 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

3.2.1.2. Çalışma Grubunun Cinsiyet Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımına yönelik bulgular Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (f)	Frekans (%)	Katılımcılar
Kadın	31	%57,40	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄
Erkek	23	%42,60	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₁₀ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄

Tablo 4’te elde edilen verilere göre 54 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 31’i (%57,40) kadın öğretmenlerden, 23’ü (%42,60) ise erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin yarısından fazlasını kadın öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir.

3.2.1.3. Çalışma Grubunun Okuttukları Sınıflardaki Ortalama Göçmen Öğrenci Sayıları

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okuttukları sınıflardaki ortalama göçmen öğrenci sayısına yönelik bulgular ise Tablo 5’te özetlenmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okuttukları Sınıflardaki Ortalama Göçmen Öğrenci Sayısı

Sınıflardaki Ortalama Göçmen Öğrenci Sayısı	Frekans (f)	Frekans (%)	Katılımcılar
1-5 Kişi	12	%22,22	Ö ₉ , Ö ₁₅ , Ö ₂₁ , Ö ₂₅ , Ö ₃₃ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₅₃
6-10 Kişi	19	%35,18	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₇ , Ö ₁₀ , Ö ₁₆ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₂ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₃₂ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₃ , Ö ₄₈ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂
11-15 Kişi	13	%24,07	Ö ₄ , Ö ₆ , Ö ₈ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₂₀ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁ , Ö ₃₄ , Ö ₃₆ , Ö ₅₄
16-20 Kişi	6	%11,11	Ö ₂ , Ö ₂₄ , Ö ₃₀ , Ö ₄₇ , Ö ₄₉ , Ö ₅₁
21 ve üzeri	4	%7,40	Ö ₁₇ , Ö ₂₃ , Ö ₂₆ , Ö ₃₅

Tablo 5’te yer alan verilere göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okutmuş oldukları sınıflardaki ortalama göçmen öğrenci sayısı en fazla (yaklaşık %35) 6-10 kişi arasında değişmektedir. Ardından sırasıyla (yaklaşık %24) 11-15 kişi arasında; (yaklaşık %22) 1-5 kişi arasında; (yaklaşık %11) 16-20 kişi arasında ve (yaklaşık %7) 21 ve üzeri sayıda göçmen öğrenci bulunduran sınıflar okuttukları görülmektedir.

3.2.1.4. Çalışma Grubunun Göçmen Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Eğitim Alma Durumlarına İlişkin Özellikleri

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili eğitime katılım durumlarına yönelik bulgular Tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Eğitime Katılım Durumuna Yönelik Bulgular

	Frekans (f)	Frekans (%)	Katılımcılar
Eğitim Almadım	44	%81,48	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₅ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Eğitim Aldım	10	%18,51	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₇ , Ö ₁₇ , Ö ₃₄ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₄₅ , Ö ₄₉ , Ö ₅₁

Tablo 6’da yer alan verilere göre göçmen öğrencilerin bulundukları okullarda görev yapmakta olan 54 Sosyal Bilgiler öğretmenin 44’ü (%81,48) göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitime katılmamıştır. Eğitime katılan 10 (yaklaşık %19) Sosyal Bilgiler öğretmenin, göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili aldıkları eğitim bilgilerine yönelik bulgular ise Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Aldıkları Eğitim Bilgilerine Yönelik Bulgular

Eğitimin Adı	Süresi	Frekans (f)	Frekans (%)	Katılımcılar
Farklılaştırılmış Eğitim	8 Saat	1	%10	Ö ₄₉
Kapsayıcı Eğitim	3 Gün	1	%10	Ö ₄₅
PİKTES Semineri	1 Hafta	1	%10	Ö ₅₁
Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenciler Bulunan Öğretmen Eğitimi	10 Gün	5	%50	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₇ , Ö ₁₇ , Ö ₃₇
Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu	1-2 Hafta	1	%10	Ö ₃₆
Lisans Döneminde Ders Olarak Alındı	4 Ay	1	%10	Ö ₃₄

Tablo 7’de elde edilen verilere göre göçmen öğrencilerin eğitimine yönelik olarak seminer alan 10 öğretmeninden 5’inin (%50) “Sınıflarında Yabancı Uyruklu Öğrenciler Bulunan Öğretmen Eğitimi” isimli 10 günlük seminere katıldıkları görülmektedir. Eğitim alan diğer öğretmenlerin 1’i göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili bir dönem boyunca lisans dersi aldığını, 1’i yaklaşık 1-2 hafta süren “Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu” isimli semineri aldığını, 1’i üç gün süren “Kapsayıcı Eğitim” aldığını; 1’i 8 saatlik “Farklılaştırılmış Eğitim” aldığını, 1’i ise “PİKTES Semineri” aldığını belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmacı tarafından çalışma grubunun belirlenmesi ile veri toplama süreci başlamıştır. Ardından üç farklı uzman görüşüne başvurularak “Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Akademik Başarı Düzeyleri Hakkında Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” hazırlanmıştır. Çalışmanın pilot uygulaması iki Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yaklaşık 10-15 dakikalık sürede tamamlanmıştır. Alınan dönütler neticesinde yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorularda herhangi bir değişiklik yapılmamasına karar verilmiştir ve ardından esas uygulamaya geçilmiştir.

Veri toplama aracının hazırlanmasından sonra araştırmanın etik ilkelere uygunluğunun incelenmesi amacıyla Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna etik onay için başvuruda bulunulmuş ve ilgili kurulun 28.02.2024 tarih ve 2024/01-19 sayılı kararıyla bu araştırmanın etik ilkelere uygunluğu onaylanmıştır (EK-2).

Etik Kurul onayının alınmasından sonra veri toplama aracının MEB’e bağlı resmi ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanabilmesi için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 21.05.2024 tarih ve E-14588481-605.99-102763953 sayılı onayıyla araştırma izni alınmıştır (EK-3).

Ankara ilinin Altındağ ilçesinde yer alan göçmen öğrenci sayısı okul mevcudunun %10’u ile %92’si arasında değişen toplam 41 okuldaki 54 Sosyal Bilgiler öğretmeni bu çalışmaya gönüllü olmuştur. Araştırmanın verileri 2023-2024 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde toplanmıştır. Araştırmacı verileri toplarken yarı yapılandırılmış görüşme formlarını 25 okulda yer alan çalışmaya gönüllü her Sosyal Bilgiler öğretmenine dağıtmış ve sağlıklı bir ortamda düşünüp cevaplayabilmeleri için bir gün süre verilerek görüşme formları ertesi gün toplanmıştır. Toplanan formların sayısına bakılınca 54 Sosyal Bilgiler öğretmenin her birinin yarı yapılandırılmış görüşme formunu yazılı olarak cevapladığı ve

eksik ya da hatalı doldurulan, geçersiz sayılacak herhangi bir görüşme formunun olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen okullar ile o okullardan alınan katılımcı sayıları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Araştırmaya Dahil Edilen Okullar, Okullardaki Göçmen Öğrenci Oranı ve Katılımcı Sayısı

Sıra No	Araştırmaya Dahil Edilen Okullar	Okullardaki Göçmen Öğrenci Oranı	Katılımcı Sayısı
1	Hacı Bayram İmam Hatip Ortaokulu	%91,3	2
2	Uluğbey Ortaokulu	%89,4	2
3	Abdullah Tokur Ortaokulu	%85,9	2
4	Satıkadın Ortaokulu	%66,5	2
5	Yusuf Has Hacıp Ortaokulu	%46,8	2
6	Battalgazi Ortaokulu	%44,4	4
7	Örnek Atıfbey Ortaokulu	%43,0	2
8	Şehit Mesut Acu Ortaokulu	%36,2	2
9	Ankara Ticaret Odası 65. Yıl Ortaokulu	%34,6	2
10	Kutalmışbey Ortaokulu	%33,9	2
11	Mehmet Akif Ersoy İmam Hatip Ortaokulu	%33,3	1
12	Türkerler Ortaokulu	%32,0	1
13	Doğantepe Ortaokulu	%29,4	1
14	Tandoğan Şehit Mucip Arıgan Ortaokulu	%29,1	2
15	Altındağ Gültepe Ortaokulu	%25,9	2
16	Muammer Şahin Ortaokulu	%23,7	3
17	Fikri İnal Ortaokulu	%22,7	1
18	Şehit Serhat Öztürk Ortaokulu	%21,6	3
19	Seymenler Ortaokulu	%19,4	1
20	Halil Kut Paşa İmam Hatip Ortaokulu	%19,4	1
21	Evliya Çelebi Ortaokulu	%13,7	3
22	Polis Amca Ortaokulu	%13,5	1
23	Altındağ 15 Temmuz Ortaokulu	%11,7	4
24	Ahiler Ortaokulu	%11,1	6
25	Sultan Alparslan Ortaokulu	%11,0	2

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından üç farklı uzman görüşüne başvurularak “Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Akademik Başarı Düzeyleri Hakkında Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Formu” hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular (mezun olduğu okul, öğretmenlikte geçen hizmet süresi, cinsiyeti, sınıflarındaki ortalama göçmen öğrenci sayısı, göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili daha önce herhangi bir eğitim alıp almadıkları, eğitim aldılarsa bu eğitimin içeriği ve süresi) yer almaktadır. İkinci bölümde ise Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıflarında bulunan göçmen öğrencilerin sosyal uyum durumları ile akademik başarılarına yönelik görüşlerini tespit etmeye yönelik 15 adet açık uçlu görüşme soruları (EK- 1) yer almaktadır. Pilot uygulama sonrasında yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorularda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur ve ardından ulaşılan bulgular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda oluşturulan kategori ve alt kategoriler altında organize edilerek değerlendirilmiştir. Bu çalışma, göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyon sürecinde sosyal uyum durumlarını ve akademik başarılarını etkileyen problemlerin neler olduğunu ortaya koymayı hedeflediğinden bu durumu detaylı bir şekilde incelemeye olanak sağlayan içerik analizinin tercih edilmesi kaçınılmaz olmuştur. Çünkü, içerik analizinde içeriğin görünen boyutlarından ziyade yüzeysel olarak görünmeyen gizil mesajlarına ve iletilerine ulaşılmaya çalışılmaktadır (Yüksel, 2019, s. 142).

Veriler analiz edilmeden önce “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarına Yönelik Bulgular”, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda Göçmen Öğrencilerin Akademik Başarılarına Yönelik Bulgular” ve “Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumları ve Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Karşılaşılan Problemlere Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerileri” olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Verileri içerik analizine uygun hale getirmek için katılımcıların verdikleri cevaplar birçok kez okunarak her bir soru için verilen cevaplardan elde edilen kavramlar araştırmanın amacına uygun olarak kodlanmıştır. Bu kodların özelliklerine göre alt kategoriler belirlenmiştir. Bu kategoriler ve alt kategoriler Tablo 9’da sunulmuştur. Ayrıca çalışmada öğretmenlerden alınan cevaplar sayısallaştırılarak frekans ve yüzde değerleriyle de ifade edilmiştir. Öğretmenler “Ö” harfi ile kodlanmıştır. Örneğin, birinci öğretmen Ö₁ ile gösterilmiştir. Son olarak da katılımcıların konuşmalarından doğrudan alıntılar yapılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 9. Verilerin Analizinde Kullanılan Kategori ve Alt Kategoriler

KATEGORİLER	ALT KATEGORİLER
A. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarına Yönelik Bulgular	Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarına Yönelik Bulgular
B. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda Göçmen Öğrencilerin Akademik Başarılarına Yönelik Bulgular	Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Düzeylerine ve İlgilerine Yönelik Bulgular
C. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumları ve Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Karşılaşılan Problemlere Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerileri	Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarında Karşılaşılan Problemlere Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerilerine Dair Bulgular Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Düzeylerine ve İlgilerine Yönelik Karşılaşılan Problemlere Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerilerine Dair Bulgular Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümü İçin Uyguladıkları Yöntemlere Yönelik Bulgular

3.6. Verilerin Geçerliği ve Güvenirliği

Lincoln ve Guba (1985, s. 318-27) durum çalışmalarında geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine inandırıcılık (trustworthiness) kelimesini kullanmayı uygun bulmuştur. Durum çalışmalarında inandırıcılığın sağlanıp sağlanmadığını şu sekiz soruyla kontrol etmeyi önermişlerdir:

- 1) Veri kaynaklarıyla uzun süreli çalışıldı mı? ('prolonged engagement')
- 2) Çalışma süresince durumla ilgili ortaya çıkan konular sürekli olarak gözlemlendi mi? ('persistent observation')
- 3) Ham veriler kaynaklarıyla kontrol edildi mi? (Örneğin, görüşme metnini inceleme görüşme yapılan kişiyle birlikte kontrol etmek)
- 4) Ham verilerin analitik ifadelere dönüşmesine yetecek kadar çeşitleme yapıldı mı? (Örneğin, farklı veri kaynağı ya da farklı yöntemler kullanımı)

- 5) Hipotez, değerlendirme ya da oluşan hikâye analitik ifadelere karşı sistematik olarak test edildi mi?
- 6) Araştırmacıdan farklı bir kişi bulguları kontrol etti mi? ('critical friend')
- 7) Araştırma raporu okuyucunun bulguların güvenli olduğuna inanmasını sağlayacak kadar detaylı mı?
- 8) Araştırma raporu yeterli denetim yoluna sahip mi? (araştırmayı tekrarlayacak birine sonuçları teyit edebilmesini sağlayacak sistematik yolu açıkça anlatma)

Araştırmacının görev yaptığı okulda öğrenci mevcudunun yaklaşık %47'sini göçmen öğrenciler oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmacının bu kurumda yedi yıldır görev yapıyor olması ve araştırmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlerin de en az üç yıldır aynı kurumda çalışıyor olmaları, elde edilen verilerin göçmen öğrencilerle ilgili uzun süreli gözlem ve deneyimlere dayandığını göstermektedir. Görüşme formundaki soruları yanıtlayan öğretmenlerden toplanan veriler, araştırmacı ile birlikte tekrar gözden geçirilerek değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularının geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla, veriler iki uzman tarafından bağımsız biçimde analiz edilerek karşılaştırmalı bir şekilde yorumlanmıştır. Araştırma raporu, alt problemlere dayalı olarak kategori, alt kategori ve temalar çerçevesinde yapılandırılmış olup, bu yönüyle kapsamlı ve derinlemesine bir analiz sunmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçlarına yönelik olarak ayrı başlıklar altında analiz edilmiştir.

4.1. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarına Yönelik Bulgular

4.1.1. Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Sosyal Uyum Sorunlarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızda göçmen öğrencilerinizin kültürel farklılıklardan kaynaklanan sosyal uyum sorunları var mı? Varsa nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 10 ve Tablo 11’de özetlenmiştir.

Tablo 10. Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorununa Yönelik Cevaplar

	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Uyum Sorunu Var.	43	%79,62	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Uyum Sorunu Yok.	11	%20,37	Ö ₃ , Ö ₆ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₇ , Ö ₃₀ , Ö ₃₆ , Ö ₄₅ , Ö ₅₁

Tablo 10’da elde edilen verilere göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 11’i (yaklaşık %20) kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunu olmadığını düşünmektedir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 43’ü (yaklaşık %80) ise kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunu olduğunu düşünmektedir.

Kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunlarına yönelik veriler daha detaylı olarak Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları

Kültür Farklılıklarından Kaynaklanan Uyum Sorunları	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Dil ve İletişim Kaynaklı Sorunlar	25	%46,29	Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₉ , Ö ₁₁ , Ö ₁₄ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₅ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₈ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃
Türk Toplumunun Örf, Adetlerini ya da Hukuk Kurallarını Bilmemelerinden Kaynaklı Sorunlar	8	%14,81	Ö ₂ , Ö ₂₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₇ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₇
Hırsızlık, Kavga, Tartışma vb. Kaynaklı Sorunlar	8	%14,81	Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₃ , Ö ₁₆ , Ö ₂₂ , Ö ₄₆ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉
Akran Zorbalığı, Ayrımcılık, Dışlanma/ Ötekileştirilmeden Kaynaklı Sorunlar	7	%12,96	Ö ₁₄ , Ö ₃₃ , Ö ₃₈ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₅₀
Okuma- Yazmanın Bilinmemesinden Kaynaklı Sorunlar	4	%7,40	Ö ₇ , Ö ₉ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁
Yeme-İçme Alışkanlarından Kaynaklı Sorunlar	4	%7,40	Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈
Kılık-Kıyafet Konusunda Yaşanan Sorunlar	4	%7,40	Ö ₆ , Ö ₃₁ , Ö ₃₇ , Ö ₅₂
Sadece Göçmen Öğrencilerle Yoğun İletişim Halinde Olmalarından Kaynaklı Sorunlar	3	%5,55	Ö ₁ , Ö ₃₅ , Ö ₃₉
Okul Kurallarına Uyulmamasından Kaynaklı Sorunlar	3	%5,55	Ö ₃ , Ö ₁₇ , Ö ₄₉
Temizlik ve Hijyen Kaynaklı Sorunlar	3	%5,55	Ö ₂₂ , Ö ₃₁ , Ö ₃₈
Dini Kaygılardan Kaynaklanan Sorunlar	3	%5,55	Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₄₉
Okul Etkinliklerine Katılım Konusunda İsteksiz Olmalarından Kaynaklanan Sorunlar	2	%3,70	Ö ₁₅ , Ö ₁₉
Ekonomik Sorunlar	2	%3,70	Ö ₄₃ , Ö ₅₃
Okullaşma Oranlarının Düşük Olmasından Kaynaklı Sorunlar	1	%1,85	Ö ₇

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 25’i (yaklaşık %46) göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunlarının en çok “Dil ve İletişim Kaynaklı Sorunlar” olduğunu belirtmiştir. Bu sorunu sırasıyla “Türk

Toplumunun “Örf, Adetlerini ya da Hukuk Kurallarını Bilmemelerinden Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %15), “Hırsızlık, Kavga, Tartışma vb. Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %15), “Akran Zorbalığı, Ayrımcılık, Dışlanma/ Ötekileştirilmeden Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %13), “Okuma-Yazma Bilinmemesinden Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %7), “Yeme- İçme Alışkanlıklarından Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %7), “Kılık- Kıyafet Konusunda Yaşanan Sıkıntılardan Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %7), “Sadece Göçmen Öğrencilerle Yoğun İletişim Halinde Olmalarından Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %6), “Okul Kurallarına Uyulmamasından Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %6), “Temizlik ve Hijyen Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %6), “Dini Kaygılardan Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %6), “Okul Etkinliklerine Katılım Konusunda İsteksiz Olmalarından Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %4), “Ekonomik Sorunlardan Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %4) ve “Okullaşma Oranlarının Düşük Olmasından Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %2) takip etmektedir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ayrıca sınıfındaki göçmen öğrencilerin kültürel uyum problemleri yaşamadıklarını belirten öğretmenlerin de görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₄, Ö₁₄, Ö₁₆, Ö₁₇ ve Ö₃₅ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunlarının dil ve iletişim kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₂, Ö₂₂, Ö₃₄, Ö₃₇ ve Ö₄₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunlarının Türk toplumunun örf, adetlerini ya da hukuk kurallarını bilmemelerinden kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₁₆, Ö₂₂ ve Ö₄₉ kodlu öğretmenler hırsızlık, kavga, tartışma vb. kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₁₄, Ö₃₃, Ö₃₈, Ö₄₁ ve Ö₄₃ kodlu öğretmenler akran zorbalığı, ayrımcılık, dışlanma/ ötekileştirilmeden kaynaklanan sorunlar olduğunu; Ö₇, Ö₂₉ ve Ö₃₁ kodlu öğretmenler okuma- yazmanın bilinmemesinden kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₅ ve Ö₃₈ kodlu öğretmenler yeme-içme alışkanlıklarından kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₃₁ kodlu öğretmen kılık- kıyafet konusunda yaşanan sorunlar olduğunu; Ö₃₅ kodlu öğretmen sadece göçmen olan öğrencilerle yoğun iletişim halinde olmalarından kaynaklanan sorunlar olduğunu; Ö₁₇ kodlu öğretmen okul kurallarına uyulmamasından kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₂₂, Ö₃₁ ve Ö₃₈ kodlu öğretmenler temizlik ve hijyen kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₁₂, Ö₁₄ ve Ö₄₉ kodlu öğretmenler dini kaygılardan kaynaklanan sorunlar olduğunu; Ö₁₉ kodlu öğretmen okul etkinliklerine katılım konusunda isteksiz olmalarından kaynaklanan sorunlar olduğunu; Ö₄₃ kodlu öğretmen ekonomik sorunlardan kaynaklı sıkıntılar olduğunu ve Ö₇ kodlu öğretmen okullaşma oranının düşük olmasından kaynaklı sorunlar olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların “kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunları” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarına örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

Ö4: “Türk öğrenciler ve göçmen öğrenciler arasındaki dil ve kültür farklılıkları öğrenciler arasındaki kaynaşma ve iletişimi zorlaştırmaktadır.”

Ö14: “Dilimize tam olarak hâkim olmadıklarından ötürü iletişimsel sıkıntılar yaşıyorlar. Kızlar erkekler ile aynı sıraya oturmak istemiyor. Kültür farklılığından ötürü önyargı sorunları akran zorbalıkları yaşanabiliyor.”

Ö16: “Genel olarak Türk ve göçmen öğrencileri arasında iletişim problemi var. Göçmen öğrenciler çok fazla uyum sağlayamadıkları için Türk öğrencilerle kavga tartışma gibi problemler yaşıyor.”

Ö17: “Özellikle Türkçe bilmiyor olmaları en büyük sorun. Davranış sorunları, kuralları bilmeyişleri öğretmenleri zorluyor.”

Ö29: “Uyum sorunu en çok okuma yazma bilmemeleri ya da dil konusundaki yetersizliklerinden kaynaklanıyor.”

Ö35: “...Dili tam olarak kavrayamadıkları için iletişim sorunları, anlama sorunları, sosyalleşme sorunları, kültür farklılığı dolayısıyla yanlış anlamalar...”

Ö2: “Evet. Türk toplumu ile göçmen çocukların kültürleri tamamen farklı. Sadece ortak inanç faktörü kültürel uyum sağlamaya yeterli değil. Göçmen öğrenciler bu bağlamda topluma uyum sağlamakta güçlük çekiyorlar.”

Ö22: “Temizlik kültürü çok farklı. Şiddet içerikli oyunlar onlara çok normal geliyor. Görgü kuralları Türk toplumundan çok çok farklı.”

Ö34: “Evet. Kültürel açıdan çok farklılar. Bu durum bazen sorunlara yol açabiliyor. Örf ve adetlerin farklı olması, önemli bir etken.”

Ö37: “Çocuklar doğal olarak kendi kültürleri ile yetiştikleri için ülkemizde kültürel çatışma yaşıyorlar. Ülkemizin şartlarına uyum sağlamakta güçlük çekiyorlar. Özellikle giyim, yemek kültürü gibi alanlar en çok zorlandıkları alanlar.”

Ö41: “Bazı göçmen öğrenciler Türkiye Devleti hukuk kurallarına saygılı değiller bu yüzden de bazı sorunlar çıkıyor.”

Ö33: “Evet var. ... kendilerini yabancı hissettikleri için aidiyet sorunları oluşuyor.”

Ö₃₈: "... konuşma ve gırtlak yapıları farklı olduğu için göçmen öğrenciler alay konusu olabiliyor, zorbalığa uğruyorlar."

Ö₄₁: "Bazı sorunlar mevcut. Bazı öğrenciler göçmen öğrencileri dışlayıp mülteci gibi sözlerle rencide etmektedir."

Ö₄₃: "... etnik ayrımcılık, ekonomik sorunlar, kültür uyumsuzlukları gibi sorunlar gözükmemektedir."

Ö₅: "Evet var. Özellikle yeme içme alışkanlıkları nedeniyle sınıflarda göçmen öğrencilerin evden getirmiş oldukları yiyeceklerde bulunan bir tür baharatın kokusu tüm sınıfı sardığından sınıf iklimi etkileniyor. Çocuklar arasında problem oluyor."

Ö₃₈: "Yemek kültürleri farklı. (Acılı baharatlı gıdalar tüketiyorlar, sınıfta kokuya neden oluyor.)"

Ö₃₁: "Kıyafet kültürleri farklı. Çok da iyi olmayan şartlarda okula gelmektedirler. Okuma yazma bilmiyorlar."

Ö₃₉: "Evet var. Dışlanma ve korunma duygusu sebebiyle kendi aralarında zaman geçirme baskın bir durum."

Ö₄₉: "Var. Kız- erkek karma eğitime uyumları zor oluyor. Şiddet eğilimli aktiviteler normal geliyor. Kural tanımazlık çok fazla."

Ö₁₉: "Var. Erkek öğrencilerle kaynaşmada sıkıntılı, çekingen bir tavırları oluyor kız öğrencilerin. Etkinliklere katılma konusunda da hassasiyetleri mevcut. Gösterilere katılım sağlamada yine kız öğrencilerde sıkıntı oluyor."

Ö₄₃: "... ekonomik sorunlar, kültür uyumsuzlukları gibi sorunlar gözükmemektedir."

Ö₇: "Göçmen öğrencilerin okullaşma oranı düşük olduğu için okuma yazma gibi temel becerileri çok zayıf. Bu da uyum problemlerine neden oluyor."

Ö₁₂: "Bazı öğrenciler dini kaygılardan dolayı spor etkinliklerine katılmak istemiyor ya da karşı cinsten arkadaşıyla aynı sırada oturmak istemiyor."

Ö₁₀: "Okulumdaki sınıflarda neredeyse yarı yarıya Türk- Suriyeli öğrenciler var. Bence kendilerini hiç de azınlıkta hissetmiyorlar. Kültürel değerlerini rahatça bizim ülkemizde de devam ettirebiliyorlar. Zaten okulumuzun etrafındaki mahalleler Suriyeli ailelerin yoğunlukta yaşadığı yerler. Şu an okulumdaki Türk- Suriyeli öğrenciler arasında bu konuda herhangi bir sorun yaşandığını düşünmüyorum."

Ö₂₇: “Kültürel farklılıklarla ilgili çok fazla sorun yaşamadıklarını gözlemledim.”

Ö₃₀: “Gözlemlediğim kadarıyla sosyal uyum problemleri yoktur.”

Ö₅₁: “Sınıflarımızın hepsi göçmen öğrencilerden oluştuğu için sorun yoktur.”

4.1.2. Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızda göçmen öğrencilerinizin iletişim sorunları var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 12 ve Tablo 13’te özetlenmiştir.

Tablo 12. Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarına Yönelik Cevaplar

	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
İletişim Sorunu Var.	51	%94,44	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₁ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
İletişim Sorunu Yok.	3	%5,55	Ö ₆ , Ö ₁₀ , Ö ₁₂

Tablo 12’de elde edilen verilere göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 3’ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin yaşadıkları herhangi bir iletişim sorunu olmadığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 51’i (yaklaşık %94) ise göçmen öğrencilerin iletişim sorunları yaşadığını düşünmektedir.

Göçmen öğrencilerin yaşamış olduğu iletişim sorunlarına yönelik veriler daha detaylı olarak Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarının Nedenleri

İletişim Sorunlarının Nedenleri	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Dil Kaynaklı (birbirlerini anlama ve ifade etmeye dayalı) İletişim Sorunları	44	%81,48	Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₁ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₇ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃
Okuma-Yazmayı Bilmemekten Kaynaklanan İletişim Sorunları	6	%11,11	Ö ₈ , Ö ₂₀ , Ö ₃₀ , Ö ₄₆ , Ö ₄₉ , Ö ₅₄
Akran Zorbalığı, Kavga Tartışma vb. Kaynaklı İletişim Sorunları	5	%9,25	Ö ₅ , Ö ₁₁ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₄₃
Sadece Göçmen Öğrencilerle Yoğun İletişim Halinde Olmalarından Kaynaklı İletişim Sorunları	3	%5,55	Ö ₁ , Ö ₁₁ , Ö ₂₆
Ders Materyalini Getirmemekten Kaynaklanan İletişim Sorunları	1	%1,85	Ö ₇
Okullaşma Oranının Düşük Olmasından Kaynaklanan İletişim Sorunları	1	%1,85	Ö ₃₂

Tablo 13'te yer alan veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 44'ü (yaklaşık %81) göçmen öğrencilerin en çok yaşadığı iletişim sorununun “Dil Kaynaklı (birbirlerini anlama ve ifade etmeye dayalı) İletişim Sorunları” olduğunu belirtmiştir. Bu sorunu sırasıyla “Okuma- Yazmayı Bilmemelerinden Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %11), “Akran Zorbalığı, Kavga, Tartışma vb. Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %9), “Sadece Göçmen Öğrencilerle Yoğun İletişim Halinde Olmalarından Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %6), “Ders Materyalini Getirmemekten Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %2) ve “Okullaşma Oranının Düşük Olmasından Kaynaklı Sorunlar” (yaklaşık %2) takip etmektedir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ayrıca sınıftaki göçmen öğrencilerin iletişim problemleri yaşamadıklarını belirten öğretmenlerin de görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₂, Ö₄, Ö₈, Ö₁₃, Ö₁₉, Ö₂₁, Ö₃₃, Ö₄₃, Ö₅₀, ve Ö₅₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin yaşamış olduğu iletişim sorunlarının nedeninin dil kaynaklı (birbirlerini anlama ve ifade etmeye dayalı) sorunlar olduğunu; Ö₈ ve Ö₅₄ kodlu öğretmenler okuma- yazmayı bilmemekten kaynaklanan sorunlar

olduğunu; Ö₁₁, Ö₁₇, Ö₁₈ ve Ö₄₃ kodlu öğretmenler akran zorbalığı, kavga ve tartışma kaynaklı iletişim sorunları olduğunu; Ö₁, Ö₁₁ ve Ö₂₆ kodlu öğretmenler sadece kendileri gibi göçmen öğrencilerle yoğun iletişim halinde olmalarından kaynaklı sorunlar olduğunu; Ö₇ kodlu öğretmen ders materyali getirmemekten kaynaklı sorunlar olduğunu ve Ö₃₂ kodlu öğretmen okullaşma oranının düşük olmasından kaynaklı iletişim sorunları olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrencilerin yaşadıkları iletişim sorunlarının nedenleri” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarına örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

Ö₂: “Evet. Hala birçok öğrenci dilimizi bilmiyor. Kendilerini ana dillerinde ifade ediyorlar. İsrarla kendi dillerini kullanıyorlar. Bu durum iletişim sağlamalarında zorluklara neden oluyor.”

Ö₄: “Dillerin farklı oluşu, öğrencilerin birbirine anlamada ve duygularını ifade etmede onlara zorluk çıkarmaktadır.”

Ö₈: “Evet var. Okuma, yazma, konuşma konusunda sorun yaşadıkları için iletişim kurmakta zorlanan öğrenciler bulunmaktadır.”

Ö₁₃: “İletişim sorunları da oluyor tabi, kendi aralarında Arapça konuşuyorlar. Diğer öğrenciler tarafından bu durum pek hoş karşılanmıyor çünkü bazen küfür ettiklerini zannediyorlar.”

Ö₁₉: “Evet. Arkadaşlarını anlamada sorunlar oluşuyor. Bu da yanlış anlaşılmalara sebebiyet veriyor.”

Ö₂₁: “Dil bilgisi sorunu çok fazla yaşıyoruz. Bazı öğrenciler Türkçe hiç bilmiyor. Aynı zamanda dersten anlamadıkları için sınıf içerisinde çok sıkılıyorlar ve dersin düzenini bozmaya yöneliyorlar.”

Ö₃₃: “Evet. Okulumuzdaki yabancı öğrenciler Türkçe dilini biliyor. Fakat bazı kavramların karşılığını tam bilmedikleri için bazı şeyleri ifade etmekte zorlanıyorlar.”

Ö₄₃: “Sınıflarda göçmen öğrencilerin bir kısmında iletişim ve dil problemi bulunmaktadır. Dil problemi az olan öğrencilerde iletişim problemi de azalmaktadır. İki dillilik bazı öğrenciler de çok baskındır. İletişim sorunları öğrenciler arası çatışmaya da yol açabilmektedir.”

Ö₅₀: “Evet. Kelime dağarcığı oldukça düşük olduğu için anlaşmazlıklar yaşanıyor.”

Ö₅₁: “İletişim sorunları vardır. Dersleri anlatırken, sınav yaparken anlamadıkları kelimelerden dolayı sorunlar yaşamaktayız.”

Ö₅₄: “Okuma yazma becerisinde geri kalmışlık nedeniyle iletişim sorunları yaşanıyor.”

Ö₁₁: “Evet, göçmen öğrencilerin özellikle kavgacı olmalarından kaynaklanan iletişim sorunları oluyor.”

Ö₁₇: Evet, tabi dil bilmedikleri için şiddete yönelerek sorunlarını halletmeye çalışıyorlar.”

Ö₁₈: “Evet var. Şiddetle her şeyi halletmeye çalışıyorlar.”

Ö₄₃: “Evet, dil ile iletişim kuramayınca öğrenciler arasında çatışmalar oluyor.”

Ö₁: “Kutuplaşmaları var. Göçmen öğrenciler göçmen öğrenciler ile iyiler.”

Ö₁₁: “Kendi ülkelerinden olan öğrencilerle birlikte hareket ettikleri için iletişim kuramıyorlar.”

Ö₂₆: “... kendi etnik grupları içerisinde çok zaman geçirmeleri iletişim sorunlarına yol açmaktadır.”

Ö₇: “Defter, kitap getirmeyen ve okulla kopuk öğrenci sayısı fazla. Derste sadece izleyici gibiler.”

Ö₃₂: “Evet. Zaman zaman arkadaşları ve öğretmenlerle iletişim sorunları yaşanıyor. Okula giderek yeterli bir eğitimi tamamlayıp gelmedikleri için konuları kavramakta sıkıntı yaşıyorlar ve bu durum da sınıf disiplinini etkiliyor.”

Ö₆: “Uzun yıllardan beri ülkemizde bulunmaları ve çok küçük yaşlarda Türkçeye maruz kalmaları sebebiyle iletişim sorunu çok fazla görünmemektedir. Fakat direnç gösteren aileler ve çocukları da görülebilmektedir. Bu ailelerin azınlıkta oldukları kanaatindeyim bu nedenle ciddi sıkıntılar yaşandığını düşünmüyorum.”

Ö₁₀: “Önceden vardı ama bu sorun göçmen öğrencilerin yoğun olarak geldiği ilk yıllara göre azaldı bence. Öğrenciler Türkçeyi şu an gayet güzel konuşuyorlar. Öğretmen ve öğrenciler arasında herhangi bir iletişim problemi kalmadı diyebiliriz.”

Ö₁₂: “Öğrencilerin çoğu Türkçeyi ana dili gibi öğrendikleri için çok bir iletişim sorunu yaşamıyorlar.”

4.1.3. Göçmen Öğrencilerin Diğer Öğrencilerle Olan İlişkilerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin diğer öğrenciler ile ilişkileri nasıldır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 14’te özetlenmiştir.

Tablo 14. Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarının Nedenleri

Göçmen Öğrencilerin Diğer Öğrencilerle İlişki Durumları	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Diğer Öğrencilerle Olumlu İlişkiler İçerisinde Olmaları	21	%38,88	Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₂₀ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₃₀ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₇ , Ö ₅₁
Sadece Kendileri Gibi Göçmen Olan Öğrencilerle İlişkilerinin İyi Olması	16	%29,62	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₆ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₂₁ , Ö ₂₈ , Ö ₃₇ , Ö ₄₀ , Ö ₄₆ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉
Diğer Öğrenciler Tarafından Kabul Görmekten Kaynaklanan Olumsuz İlişkiler	10	%18,51	Ö ₉ , Ö ₁₉ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Dilin Etkin Kullanılamamasına Bağlı Olarak Gelişen Olumsuz İlişkiler	6	%11,11	Ö ₁₂ , Ö ₁₅ , Ö ₁₉ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁ , Ö ₃₈
Dilin Etkin Kullanımının Artmasına Bağlı Olarak Gelişen Olumlu İlişkiler	4	%7,40	Ö ₃ , Ö ₁₅ , Ö ₁₇ , Ö ₃₈
Kabul Edilme ve Aidiyet Duygularının Gelişmesine Yönelik Olumlu İlişkiler İçerisinde Olmaları	4	%7,40	Ö ₆ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₅₂
Kültürel Farklılıklar ve Sosyo-ekonomik Durumlarının Kötü Olmasıyla Bağlantılı Olan Olumsuz İlişkiler	2	%3,70	Ö ₇ , Ö ₃₅
Okul İçinde ya da Dışındaki Sosyal ve Sportif Faaliyetlere Katılımın Artmasına Bağlı Olarak Gelişen Olumlu İlişkiler	2	%3,70	Ö ₅ , Ö ₁₁
Akademik Başarıları Arttıkça Gelişen Olumlu İlişkiler	1	%1,85	Ö ₂₄

Tablo 14 incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 21'i (yaklaşık %39) göçmen öğrencilerin diğer öğrencilerle olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrenci sayısının büyük çoğunluğunu göçmen öğrencilerin oluşturduğu okullarda görev yapmakta olan Ö₄₇ ve Ö₅₁ kodlu öğretmen görüşleri incelendiğinde, iletişimin olumlu yönde olmasının sebebinin sınıflarında Türk öğrencilerin değil göçmen öğrencilerin daha büyük çoğunlukta olmasından kaynaklandığını belirttikleri görülmektedir. Tablo 13'te elde edilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sırasıyla 16'sı (yaklaşık %30) sınıflarındaki göçmen öğrencilerinin iletişiminin sadece kendileri gibi göçmen olan öğrencilerle daha iyi olduğunu; 10'u (yaklaşık %19) sınıflarındaki göçmen öğrencilerin diğer öğrenciler tarafından kabul görmemekten kaynaklanan olumsuz ilişkilere sahip olduklarını; 6'sı (yaklaşık %11) göçmen öğrencilerin dili etkin kullanamamasına bağlı olarak gelişen olumsuz ilişkiler yaşadığını; 4'ü (yaklaşık %7) göçmen öğrencilerin dili etkin kullanmalarına bağlı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduğunu; 4'ü (yaklaşık %7) göçmen öğrencilerin kabul edilme ve aidiyet duygularının gelişmesine bağlı olarak olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını; 2'si (yaklaşık %4) göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklar ve sosyo-ekonomik durumlarının kötü olmasıyla bağlantılı olarak olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını; 2'si (yaklaşık %4) göçmen öğrencilerin okul içindeki ya da dışındaki sosyal ve sportif faaliyetlere katılımlarının artmasına bağlı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını; 1'i (yaklaşık %2) ise göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artmasına bağlı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₄, Ö₅ ve Ö₆ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin diğer öğrencilerle olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Ö₁, Ö₁₆ ve Ö₂₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin sadece kendileri gibi göçmen olan öğrencilerle ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Ö₃₁, Ö₃₉ ve Ö₅₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin göçmen olmayan öğrenciler tarafından kabul görmemesinden kaynaklanan olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Ö₂₉ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin dili etkin kullanamamasına bağlı olarak olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmiştir. Ö₃ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin dili etkin kullanmalarına bağlı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduğunu belirtmiştir. Ö₁₀ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin kabul edilme ve aidiyet duygularının gelişmesine bağlı olarak olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmiştir. Ö₇ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklar ve sosyo-ekonomik durumlarının kötü olmasıyla bağlantılı olarak olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını

belirtmiştir. Ö₅ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin okul içindeki ya da dışındaki sosyal ve sportif faaliyetlere katılımlarının artmasına bağlı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmiştir. Ö₂₄ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artmasına bağlı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmiştir.

Katılımcıların “göçmen öğrencilerin diğer öğrencilerle ilişki durumları” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarına örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

Ö₄: “Öğrenciler arasında ayrımcılık olmaksızın herkes birbiriyle çok iyi anlaşmaktadır.”

Ö₅: “Genel olarak uyum sağladılar. Oyunlar oynayıp etkinliklere beraber katılım sağlıyorlar.”

Ö₆: “Uzun yıllardan beri ülkemizde bulunmaları sebebiyle ilk yıllarda görülen uçurum gittikçe küçülmekte. Komşuluk ilişkileri yoğunlaştı ve birbirlerini kabul arttı. Olumsuz düşünceler tanıdıkça azaldı. Çatışmalar yok ama yine de tercihlerde kendi ırkını tercih etme hala görülüyor. Yakınlık anlamında tercihler bu doğrultuda ilerliyor. Fakat ötekileştirmeler azaldı.”

Ö₄₇: “Okulumuzun mevcudunun %90’ı Suriyeli öğrenci olduğu için öğrenciler arasında iletişim problemi yaşanmamaktadır.”

Ö₅₁: “Hepsi göçmen olan sınıflarda sıkıntı yoktur.”

Ö₁: “Sınıfta kendileri gibi göçmen olan öğrencilerle ilişkileri Türk öğrencilerle ilişkilerinden daha iyidir.”

Ö₁₆: “Göçmen öğrenciler daha çok diğer göçmen öğrencilerle arkadaşlık kuruyorlar. Türk-göçmen öğrenci iletişimi zayıf.”

Ö₂₁: “Daha çok kendileriyle arkadaş olmayı tercih ediyorlar. Göçmen ve Türk öğrencilerle sıkı bir arkadaşlık görmedik içlerinde. Kendileri gibi göçmen öğrencilerle daha çok anlaşıyorlar.”

Ö₃₁: “Birbirlerini kabullenmekte zorlanıyorlar. Türk öğrenciler yabancı uyruklu öğrencilere karşı suçlayıcı, yargılayıcı tavırlar sergiliyorlar.”

Ö₃₉: “Başka kültürden olduğunu hissetmeleri sebebiyle mesafeli olduklarını düşünüyorum.”

Ö₅₀: “Genel itibarıyla zorbalık ve baskı kurma eğilimi var.”

Ö₂₉: “Diğer öğrencilerle kaynaşanlar olduğu gibi dil konusunda yetersiz olanlar sınıftan soyutlanıyor.”

Ö₃: “Son zamanlarda pek sorun yaşanmıyor. Pek çoğu dili etkin kullanmaya başladıkları için herhangi bir sorun olmuyor.”

Ö₁₀: “Öğrenciler uzun yıllardır aynı çevrede yaşadıkları için birbirlerine benimseme ve kabullenme söz konusudur. Göçmen öğrencilerin aidiyet duygularının geliştiğini düşünüyorum. Türk öğrencilerle çok nadir problemler yaşanabiliyor. Ötekileştirme ya da akran zorbalıkları ilk yıllara göre oldukça azaldı.”

Ö₇: “... özellikle sosyo-ekonomik durumu zayıf olanlar arkadaşlarıyla kötü geçiniyorlar.”

Ö₅: “Genel olarak uyum sağladılar. Oyunlar oynayıp etkinliklere beraber katılım sağlıyorlar.”

Ö₂₄: “Öğrencilerin akademik başarıları ne kadar iyi ise arkadaş ilişkileri de o kadar iyi oluyor.”

4.1.4. Göçmen Öğrencilerin Öğretmenleri ve Okul Yönetimi ile Olan İlişkilerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin öğretmenleri ve okul yönetimi ile ilişkileri nasıldır?” sorusu yöneltmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 15’te özetlenmiştir.

Tablo 15. Öğretmen Görüşlerine Göre Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Uyum Sorunları Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Yaşadığı İletişim Sorunlarının Nedenleri

Göçmen Öğrencilerin Öğretmenleri ve Okul Yönetimi ile İlişki Durumları	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Öğretmen ve Okul Yönetimi ile Bazen Olumlu Bazen Olumsuz İlişkiler İçinde Olmaları	16	%29,62	Ö ₂ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₂₁ , Ö ₂₃ , Ö ₂₉ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₅₃
Öğretmen ve Okul Yönetimi ile Olumlu İlişkiler İçinde Olmaları	13	%24,07	Ö ₃ , Ö ₉ , Ö ₁₃ , Ö ₂₀ , Ö ₂₆ , Ö ₃₀ , Ö ₃₃ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₅₄
Dilin İyi Öğrenilmesine Bağlı Olarak Gelişen İlişkiler	11	%20,37	Ö ₅ , Ö ₁₁ , Ö ₁₆ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₂ , Ö ₂₄ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₅₁
Disiplin Problemlerine Bağlı Olarak Gelişen Olumsuz İlişkiler	7	%12,96	Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₃₂ , Ö ₃₄ , Ö ₃₇ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀
Öğretmenlerle ve Okul Yönetimi ile İlişkilerinde Çekinik Davranmalarına Bağlı Olarak Gelişemeyen İlişkiler	4	%7,40	Ö ₁₇ , Ö ₂₈ , Ö ₃₁ , Ö ₅₂
Öğretmen ve Okul Yönetimine Karşı Saygılı Olmaları ile Gelişen Olumlu İlişkiler	2	%3,70	Ö ₁ , Ö ₁₄
Öğretmenler Tarafından Desteklenmelerine Bağlı Olarak Gelişen Olumlu İlişkiler	1	%1,85	Ö ₄
Kabul Edilme ve Aidiyet Duygularının Gelişmesine Yönelik Olumlu İlişkiler İçerisinde Olmaları	1	%1,85	Ö ₆

Tablo 15’te yer alan verilere göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 16’sı (yaklaşık %30) göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimi ile bazen olumlu bazen olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sırasıyla 13’ü (yaklaşık %24) göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimi ile olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını; 11’i (yaklaşık %20) göçmen öğrencilerin dili iyi öğrenmesine bağlı olarak öğretmenleri ve okul yönetimi ile daha iyi ilişkiler içerisinde olduklarını; 7’si (yaklaşık %13) göçmen öğrencilerin disiplin problemlerine bağlı olarak öğretmen ve okul yönetimi ile olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını; 4’ü (yaklaşık %7) göçmen öğrencilerin öğretmenleri ve okul yönetimi ile iletişim kurmak için çekinik kalmalarına bağlı olarak olumlu ilişkiler içerisinde olamadıklarını; 2’si (yaklaşık %4) göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimine saygılı olmalarına bağlı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını; 1’i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin öğretmenler

tarafından desteklenmesine bağılı olarak gelişen ilişkiler içerisinde olduklarını; 1'i (yaklaşık %2) kabul edilme ve aidiyet duygularının gelişmesine yönelik olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₂, Ö₈, Ö₁₄ ve Ö₂₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimi ile bazen olumlu bazen olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını; Ö₉, Ö₁₃, Ö₂₆ ve Ö₃₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimi ile olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını; Ö₅ ve Ö₂₄ kodlu öğretmenlerin göçmen öğrencilerin dili iyi öğrenmesine bağılı olarak öğretmenleri ve okul yönetimi ile daha iyi ilişkiler içerisinde olduklarını; Ö₂₅, Ö₂₇ ve Ö₃₄ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin disiplin problemlerine bağılı olarak öğretmen ve okul yönetimi ile olumsuz ilişkiler içerisinde olduklarını; Ö₂₈ ve Ö₃₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin öğretmenleri ve okul yönetimi ile iletişim kurmak için çekinik kalmalarına bağılı olarak olumlu ilişkiler içerisinde olmadıklarını; Ö₁ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimine saygılı olmalarına bağılı olarak gelişen olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını; Ö₄ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin öğretmenler tarafından desteklenmesine bağılı olarak gelişen ilişkiler içerisinde olduklarını ve Ö₆ kodlu öğretmen kabul edilme ve aidiyet duygularının gelişmesine yönelik olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrencilerin, öğretmenleri ve okul yönetimi ile ilişki durumlarına” ilişkin soruya verdikleri cevaplardan bazılarına örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

Ö₂: “Bu konuda genelleme yapmak oldukça zor. Tıpkı Türk öğrencilerde olduğu gibi öğretmen ve okul yönetimi ile çok iyi anlaşılan öğrenciler de var tam tersine sürekli sorun yaşayan öğrenciler de var.”

Ö₈: “Genel olarak iyi durumda. Ancak her okulda olduğu gibi bazı problemler yaşanabiliyor.”

Ö₁₄: “Genel olarak iyidir. İçlerinden öğretmenlerine çok saygılı olanlar da var fakat maalesef saygısız ve disiplinsiz olanlarda bulunmaktadır.”

Ö₂₁: “Öğrenciye göre değişebiliyor. Kimisi çok uyumsuz ve sıkıntı çıkarırken kimisi çok uyumlu oluyor.”

Ö₉: “Öğretmenlerle ve okul yönetimi ile ilgili sorun yaşanmıyor.”

Ö₁₃: “Öğretmen ve okul yönetimi ile sıkıntıları yok ilişkileri iyi.”

Ö₂₆: “Birkaç öğrenci hariç kurallara uyan birlikte yaşamaya istekli çocuklardır. Taşıdıkları kültürel kodlar toplum hayatına uyumda farklı dinamikler taşısa da çoğunluğa ve sosyal işleyişi aykırı hareketler göstermiyorlar.”

Ö₃₀: “Genel olarak okul ortamına uyum sağlamada problem yaşamamaktalar. Öğretmenler ve okul yönetimi ile iletişim kurmakta zorlanmamaktalar. İlişkileri genel olarak iyidir.”

Ö₅: “Türkçeyi tamamen öğrendikleri takdirde ilişkilerinin daha iyi olacaklarını düşünüyorum.”

Ö₂₄: “Türk öğrencilere göre biraz daha rahat davranıyorlar. Ancak eğitim aldıkça, dil öğrendikçe durumları düzeliyor.”

Ö₂₅: “Öğretmenlerle ve idare ile ilişkileri sıkıntılı. Çünkü disiplin problemi yaşandığı için öğrencileri zapt etmek öğretmenler ve idareciler için epey zor olmaktadır.”

Ö₂₇: “Disiplin sıkıntısı olan öğrenciler saygı sınırını koruyamayıp olumsuz davranışlar sergiliyor.”

Ö₃₄: “Çok iyi değildir. Okulu pek ciddiye almamaktadırlar. Bu nedenle okul ilişkilerinde bolca sorun yaşanmaktadır.”

Ö₂₈: “Diğer öğrencilere göre daha çekingen davranıyorlar.”

Ö₃₁: “Çoğunluğu öğretmenlerine karşı mesafeli. İletişim kurmaktan çekiniyorlar. Kendilerini dış dünyaya ve kendilerinden olmayanlara kapatıyorlar.”

Ö₁: “Göçmen öğrenciler öğretmenlerine karşı genellikle saygılıdır. Okul yönetimine karşı saygıları daha fazla olup onları önemsemekteler.”

Ö₄: “Göçmen öğrenciler öğretmenleri tarafından en iyi şekilde anlaşılmaya çalışılarak en iyi desteği almaktadır. Öğretmenlerimiz ders konusunda da onlara yardım etmektedir. İletişimleri iyidir.”

Ö₆: “Kendi okulumdaki durumdan bahsedecek olursam, direnç gösteren ve bulunduğu coğrafyayı içselleştiremeyen öğrenciler hayalet öğrenciler olarak devam etmektedirler. Fakat çabuk uyum sağlayanlar Türk öğrenciler gibi rahat ve durumu normal karşılayarak hayatlarına çift ırklı olarak devam edebilmekte.”

4.1.5. Göçmen Öğrencilerin Ekonomik (Kitap, Kırtasiye, Materyal vb.) Sorunlarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin ekonomik (Kitap, kırtasiye, materyal vb.) sorunları var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 16 ve Tablo 17’de özetlenmiştir.

Tablo 16. Göçmen Öğrencilerin Ekonomik Sorunlarına Yönelik Cevaplar

	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Ekonomik (Kitap, Kırtasiye, Materyal vb.) Sorunu Var.	29	%53,70	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₆ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₇ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₄ , Ö ₄₆ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃
Ekonomik (Kitap, Kırtasiye, Materyal vb.) Sorunu Yok.	25	%46,29	Ö ₄ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₆ , Ö ₁₉ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₃ , Ö ₄₅ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₄

Tablo 16’da elde edilen verilere göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 29’u (yaklaşık %54) göçmen öğrencilerin ekonomik (kitap, kırtasiye, materyal vb.) sorunlarının olduğunu; 25’i (yaklaşık %46) ise göçmen öğrencilerin ekonomik (kitap, kırtasiye, materyal vb.) sorunlarının olmadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 25’i (yaklaşık %46) göçmen öğrencilerin yaşadıkları herhangi bir ekonomik sorun olmadığını belirtmişlerdir.

Göçmen öğrencilerin yaşamış olduğu ekonomik sorunlara yönelik veriler daha detaylı olarak Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Göçmen Öğrencilerin Öğretmen Görüşlerine Göre Ekonomik (Kitap, Kırtasiye, Materyal vb.) Sorunları

Göçmen Öğrencilerin Ekonomik (Kitap, Kırtasiye, Materyal vb.) Sorunları	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Okulun Bulunduğu Bölgede Sosyo-Ekonomik Düzeyi Çok Düşük Aileler Olması Sebebiyle Öğrenci İhtiyaçlarının Karşılanamaması.	18	%33,33	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₇ , Ö ₄₀ , Ö ₄₆ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃
Kitap İhtiyaçlarının Karşılanamaması.	6	%11,11	Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₇ , Ö ₃₁ , Ö ₃₅ , Ö ₅₀
Materyal İhtiyaçlarının Karşılanamaması.	6	%11,11	Ö ₈ , Ö ₁₇ , Ö ₃₁ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₄
Kırtasiye İhtiyaçlarının Karşılanamaması.	3	%5,55	Ö ₂ , Ö ₃₁ , Ö ₅₀
Kıyafet İhtiyaçlarının Karşılanamaması.	3	%5,55	Ö ₇ , Ö ₄₄ , Ö ₅₀
Okuldaki Yeme-İçme İhtiyaçlarının Karşılanamaması.	1	%1,85	Ö ₇

Tablo 17’deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 18’inin (yaklaşık %33) okullarının bulunduğu bölgede sosyo-ekonomik düzeyi çok düşük aileler olması sebebiyle göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanamadığını belirtmişlerdir. Tablo 16’ya göre göçmen öğrencilerin yaşadığı ekonomik sorunları araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri sırasıyla şu şekilde belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 6’sı (yaklaşık %11) göçmen öğrencilerin kitap ihtiyaçlarının karşılanamadığını; 6’sı (yaklaşık %11) göçmen öğrencilerin materyal ihtiyaçlarının karşılanamadığını; 3’ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin kırtasiye ihtiyaçlarının karşılanamadığını; 3’ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin kıyafet ihtiyaçlarının karşılanamadığını; 1’i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin okuldaki yeme-içme ihtiyaçlarının karşılanamadığını belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₁, Ö₃₂, Ö₃₇ ve Ö₄₆ kodlu öğretmenler okullarının bulunduğu bölgede sosyo-ekonomik düzeyi çok düşük aileler olması sebebiyle göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanamadığını; Ö₈ ve Ö₁₇ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin kitap ihtiyaçlarının karşılanamadığını; Ö₄₁ ve Ö₄₄ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin materyal ihtiyaçlarının karşılanamadığını; Ö₂ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin kırtasiye ihtiyaçlarının karşılanamadığını; Ö₄₄ ve Ö₅₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin kıyafet ihtiyaçlarının karşılanamadığını; Ö₇ kodlu öğretmen ise

göçmen öğrencilerin okuldaki yeme-içme ihtiyaçlarının karşılanamadığını belirtmişlerdir. Ö₁₀, Ö₁₆, Ö₂₅, Ö₂₉ ve Ö₄₉ kodlu öğretmenler ise göçmen öğrencilerin yaşadıkları herhangi bir ekonomik sorun olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrencilerin ekonomik (kitap, kırtasiye, materyal vb.) sorunları” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarına örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

Ö₁: “Okulumuz sosyal, kültürel ve ekonomik çevre yönünden zayıf bir bölgede. Haliyle göçmen öğrencilerin de böyle sorunları olabiliyor.”

Ö₃₂: “Birçok öğrencinin ekonomik sorunu var. Ancak bu sorun bölge itibarıyla sadece göçmenlerin yaşadığı bir sorun değil.”

Ö₃₇: “Sınıfımdaki öğrenciler genel olarak ekonomik sorunları olan öğrencilerdir.”

Ö₄₆: “Ekonomik durumları genellikle alt gelir grubuna dahildir. Bu nedenle ekonomik sorunlar oluyor.”

Ö₈: “Nüfusları kalabalık olduğundan geçinmek için mücadele ediyorlar. Kitap ya da materyal almaya pek imkanları olmuyor.”

Ö₁₇: “Kitap ve materyal konusunda sıkıntı yaşıyorlar ama öğretmenler eksikleri tamamlamaya çalışıyor.”

Ö₄₁: “Yeteri kadar ders malzemesi almakta zorlanıyorlar.”

Ö₄₄: “Bazı öğrencilerin eğitim materyali ihtiyaçları var.”

Ö₂: “Maddi durumları genel olarak orta ve alt düzeyde. Bu nedenle genellikle kırtasiye vb. ihtiyaçları oluyor.”

Ö₄₄: “Bazı öğrencilerin kıyafet vb. ihtiyaçları var.”

Ö₅₀: “Defter, çanta, kıyafet vb. sorunları var.”

Ö₇: “Öğrencilerin okulda yiyecek- içecek gibi sorunları çok fazla.”

Ö₁₀: “PİKTES projesi ile okulumuza çok fazla yardım yapıldı. Bu konuda herhangi bir sorun yaşanmadı.”

Ö₁₆: “Hayır, yok. Devlet göçmen öğrencileri için yeterince materyal gönderiyor.”

Ö₂₅: “Aslında böyle bir sorunları yok. Çünkü her türlü malzeme gerek okul gerek Millî Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanıyor. Ancak öğrencilerin sorumsuzluğu nedeniyle verilen malzemeler değer görmüyor.”

Ö₂₉: “Genel olarak maddi ihtiyaçlarının karşılandığını gözlemledim. Hatta T.C vatandaşı olan öğrencilerimize göre durumları daha iyi görünüyor.”

Ö₄₉: “Ekonomik derecede Türk öğrencilerden çok farklı değiller. Hatta daha iyi olanlar da var. Kitap, kırtasiye, materyal vs. “PIKTES” projesi kapsamında ücretsiz edinebiliyorlar.”

4.2. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Düzeylerine ve İlgilerine Yönelik Bulgular

4.2.1. Göçmen Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeylerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri nasıldır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 18’de özetlenmiştir.

Tablo 18. Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyleri

Göçmen Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyleri	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Hazırbulunuşluk düzeyleri zayıftır.	35	%64,81	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₅ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₆ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃
Dili Doğru ve Etkili Kullanamadıkları İçin Hazırbulunuşluk Düzeyleri Düşüktür.	6	%11,11	Ö ₆ , Ö ₁₉ , Ö ₃₅ , Ö ₄₃ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁
Önceki Yıllardan Bilinmesi Gereken Bilgiler Tam Öğrenilememiştir.	5	%9,25	Ö ₁ , Ö ₂₃ , Ö ₂₆ , Ö ₃₃ , Ö ₄₉
Dilin İyi Öğrenilmesine Bağlı Olarak Hazırbulunuşluk Düzeyleri Artmıştır.	5	%9,25	Ö ₃ , Ö ₁₀ , Ö ₂₄ , Ö ₄₃ , Ö ₄₅
Okuma- Yazma Konusundaki Eksiklikleri Nedeni İle Hazırbulunuşluk Düzeyleri Düşüktür.	3	%5,55	Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₄₇
Hazırbulunuşluk Düzeyleri Orta Seviyededir.	3	%5,55	Ö ₄ , Ö ₄₄ , Ö ₅₄
Öğrenme İsteksizliği Nedeni İle Hazırbulunuşluk Düzeyleri Düşüktür.	3	%5,55	Ö ₇ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇
Ailenin Türkçe’ye ve Türk Kültürüne Verdiği Önem Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeylerinde Etkilidir.	1	%1,85	Ö ₁₁
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sorunlardan Dolayı Hazırbulunuşluk Düzeyleri Düşüktür.	1	%1,85	Ö ₃₇

Tablo 18'e göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri hakkındaki görüşleri sırasıyla şöyle sıralanabilir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 35'i (yaklaşık %65) göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin zayıf olduğunu; 6'sı (yaklaşık %11) göçmen öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanamadıkları için hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; 5'i (yaklaşık %5) göçmen öğrencilerin önceki yıllardan bilinmesi gereken bilgileri tam öğrenemediği için hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; 5'i (yaklaşık %5) göçmen öğrencilerin dili iyi öğrenmelerine bağlı olarak hazırbulunuşluk düzeylerinde artış olduğunu; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin okuma- yazma konusundaki eksikleri nedeni ile hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin orta seviyede olduğunu; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin öğrenme isteksizliği nedeni ile hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; 1'i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin ailelerinin Türkçe'ye ve Türk kültürüne verdiği önemin öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyinde etkili olduğunu; 1'i (yaklaşık %2) ise göçmen öğrencilerin ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlardan dolayı hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₁, Ö₃₀, Ö₃₂, Ö₄₇ ve Ö₄₉ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin zayıf olduğunu; Ö₆, Ö₄₃ ve Ö₅₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanamadıkları için hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; Ö₁ ve Ö₂₆ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin önceki yıllardan bilinmesi gereken bilgileri tam öğrenemediği için hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; Ö₃ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin dili iyi öğrenmelerine bağlı olarak hazırbulunuşluk düzeylerinde artış olduğunu; Ö₂₈ ve Ö₂₉ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin okuma- yazma konusundaki eksikleri nedeni ile hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; Ö₄ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin orta seviyede olduğunu; Ö₇ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin öğrenme isteksizliği nedeni ile hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu; Ö₁₁ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin ailelerinin Türkçe'ye ve Türk kültürüne verdiği önemin öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyinde etkili olduğunu; Ö₃₇ kodlu öğretmen ise göçmen öğrencilerin ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlardan dolayı hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların “göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarına örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

Ö₁: “Derse karşı hazırbulunuşlukları zayıftır. Önceki yıldan bilmesi gereken bilgileri içselleştirmemiş şekilde gelmekte.”

Ö₃₀: “Hazırbulunuşluk düzeyleri düşüktür. Bu durum öğrenmediğini olumsuz etkilemektedir.”

Ö₃₂: “Genel olarak hazırbulunuşluk düzeyleri düşüktür. Bu durum da yeni konuların öğrenilmesini zorlaştırıyor.”

Ö₄₇: “Hazırbulunuşluk seviyesi oldukça düşüktür. Öyle ki okuma-yazma bilmeyen öğrencilerimiz mevcut.”

Ö₄₉: “Tamamen eksik. Çünkü çoğu okula gitmemiş gitse de farklı müfredattan geliyorlar.”

Ö₆: “Çoğu öğrenci çok küçük yaşta ülkemize gelmesine rağmen Türkçe’ ye hâkim (yani anlıyor) fakat konuşmada sıkıntılar yaşıyor. Kullanılan dil onları zorlayabiliyor. Genelde öğretmenlere normal konuşma dilinde bile anlamadıkları birçok kelimenin anlamını soruyorlar. Ama çocuğun bununla ilgili kaygısı yoksa birçok kelimeyi anlamlandıramadığı için konuşulanı, anlatılanı anlamıyor. Bu da hazırbulunuşluklarını olumsuz etkiliyor ve diğer seneye tamamen anlatılanlardan bihaber geliyorlar.”

Ö₄₃: “... Dil becerisi düşük olan öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri iyi değildir.”

Ö₅₀: “Dildeki problemlerden dolayı derslere ilgi duymuyorlar. Bu durumda onların hazırbulunuşluk durumunda başarısızlık görülüyor.”

Ö₁: “Derse karşı hazırbulunuşlukları zayıftır. Önceki yıldan bilmesi gereken bilgileri içselleştirmemiş şekilde gelmekte.”

Ö₂₆: “İlkokul düzeyinde akademik eğitime sahip değiller. Okuma-yazma bilmeyen öğrencimiz çok fazla bu konuda desteğe açık değiller.”

Ö₃: “İlk dönemlerde oldukça sıkıntılıydı. Ancak artık gelen çocuklar bu toplumda doğup büyüdüğü için eskisi kadar sorun yaşanmıyor. Dil hakimiyetleri arttıkça hazırbulunuşluk düzeyi de artıyor.”

Ö₂₈: “Henüz okuma-yazma konusunda sıkıntılar yaşandığı için hazırbulunuşluk seviyesi oldukça düşük kalıyor.”

Ö₂₉: “Genel olarak düşük düzeyde. Çünkü okuduğunu anlama konusunda yetersizler.”

Ö₄: “Hazırbulunuşlukları genel olarak orta düzeydedir.”

Ö₇: “Bazıları gayet iyi hatta Türk öğrencilerden farkı yok. Ama diğerlerinin hazır bulunuşluk düzeyi veya herhangi bir şeyi öğrenme isteği aşırı düşük.”

Ö₁₁: “Türkiye’de doğanların okula hazır olduğunu gözlemliyorum. Burada aile faktörü çok önemli, aile Türkiye’ye geldikten sonra Türkçe öğrenmeye çalışmışsa, Türk kültürüne göre eğitim alması için çabaladıysa çocuklar daha hazır bir şekilde geliyorlar.”

Ö₃₇: “Ekonomik, sosyal, kültürel sorunlar yaşadıkları için hazırbulunuşluk düzeyleri yeterli değil.”

4.2.2. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlgilerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilgileri nasıldır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 19’da özetlenmiştir.

Tablo 19. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlgilerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlgilerine Yönelik Bulgular	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Derse Genel Olarak İlgisizdirler.	23	%42,59	Ö ₁₂ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₂₀ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₃₁ , Ö ₃₆ , Ö ₃₈ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Anlatılanlar İlgilerini Çekiyor.	10	%18,51	Ö ₁ , Ö ₁₃ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₃ , Ö ₃₅ , Ö ₃₇ , Ö ₄₃
Konuya Göre İlgileri Değişmektedir.	9	%16,66	Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₄ , Ö ₂₆ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₅₁
Dili Doğru ve Etkili Kullanamadıkları İçin İlgisizdirler.	4	%7,40	Ö ₂₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₄ , Ö ₃₉
Dilin İyi Öğrenilmesine Bağlı olarak İlgileri Artmaktadır.	3	%5,55	Ö ₁₁ , Ö ₂₄ , Ö ₄₉
Dersi Diğer Derslere Göre Daha Eğlenceli Buldukları İçin İlgileri Yüksek.	2	%3,70	Ö ₂ , Ö ₅
Aidiyet Duyguları Gelişmediği İçin Konular Çok Fazla İlgilerini Çekmemektedir.	2	%3,70	Ö ₈ , Ö ₃₄
Diğer Derslere Olan İlgilerinden Pek Bir Farkı Yok.	1	%1,85	Ö ₃
Ders Sıkıcı Gelmektedir.	1	%1,85	Ö ₄

Tablo 19'a göre göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilgilerine yönelik öğretmen görüşleri sırasıyla şöyle sıralanabilir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 23'ü (yaklaşık %43'ü) göçmen öğrencilerin derse genel olarak ilgisiz olduklarını; 10'u (yaklaşık %19'u) anlatılan konuların göçmen öğrencilerin ilgisini çektiğini; 9'u (yaklaşık %17) göçmen öğrencilerin konuya göre Sosyal Bilgiler dersine olan ilgilerinin değiştiğini; 4'ü (yaklaşık %7) göçmen öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanamadıkları için derse ilgisiz olduklarını; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin derse olan ilgilerinin dili iyi öğrenmelerine bağlı olarak arttığını; 2'si (yaklaşık %4) göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini diğer derslere göre daha eğlenceli buldukları için ilgilerinin yüksek olduğunu; 2'si (yaklaşık %4) göçmen öğrencilerdeki aidiyet duyguları gelişmediği için konuların çok fazla ilgilerini çekmediğini; 1'i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine olan ilgilerinin diğer derslere olan ilgilerinden pek farklı olmadığını; 1'i (yaklaşık %2) ise Sosyal Bilgiler dersi sıkıcı geldiği için göçmen öğrencilerin ilgilerini çekmediğini belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₁₂, Ö₂₀, Ö₂₃, Ö₂₇ ve Ö₃₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin derse genel olarak ilgisiz olduklarını; Ö₁, Ö₁₇, Ö₁₉ ve Ö₃₃ kodlu öğretmenler anlatılan konuların göçmen öğrencilerin ilgisini çektiğini; Ö₆, Ö₇, Ö₁₀, Ö₂₆, Ö₂₈ ve Ö₂₉ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin konuya göre Sosyal Bilgiler dersine olan ilgilerinin değiştiğini; Ö₂₁, Ö₃₄ ve Ö₃₉ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanamadıkları için derse ilgisiz olduklarını; Ö₂₄ ve Ö₄₉ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin derse olan ilgilerinin dili iyi öğrenmelerine bağlı olarak arttığını; Ö₂ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini diğer derslere göre daha eğlenceli buldukları için ilgilerinin yüksek olduğunu; Ö₈ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerdeki aidiyet duyguları gelişmediği için konuların çok fazla ilgilerini çekmediğini; Ö₃ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine olan ilgilerinin diğer derslere olan ilgilerinden pek farklı olmadığını; Ö₄ kodlu öğretmen ise Sosyal Bilgiler dersi sıkıcı geldiği için göçmen öğrencilerin ilgilerini çekmediğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgileri” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarına örnek olarak aşağıda yer verilmiştir.

Ö₁₂: “Genel olarak derslere karşı ilgisizlik mevcut. Akademik başarı düşük.”

Ö₂₀: “Birçoğu derse ilgisiz. Hatta birçok derse karşı ilgisizler.”

Ö₂₃: “Genellikle dersle ilgilenmezler.”

Ö₂₇: “Seven öğrenciler olmakla birlikte ilgisiz öğrenci sayısı fazla.”

Ö₃₁: “Her derse olduğu gibi Sosyal Bilgiler’e de aşırı ilgisizler.”

Ö₁: “Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgileri ve derste dinleme durumları çok kötü değil. Anlatılanlar dikkatlerini çekiyor fakat sınavda performansları ilgilerine oranla düşük.”

Ö₁₇:” Sosyal Bilgiler dersi hayatın içinden bir ders olduğu için ilgilerini daha çok çekiyor.”

Ö₁₉: “Konuşmaya dayalı, iletişime açık bir ders olduğu için derse katılım konusunda hevesli oluyorlar. Ama dil ve yazma konusunda sıkıntılı öğrenciler çekingen olabiliyor.”

Ö₃₃: “Sosyal Bilgiler konu kapsamı geniş olduğu için göçmen öğrencilerin dikkatini çekecek içerikler mevcut. O yüzden ilgileri var.”

Ö₆: “Soyut konularda ciddi sıkıntılar yaşıyorlar. Örneğin 5. sınıf Medeniyetler, 7. sınıf Osmanlı Tarihi gibi... Fakat anlatılan konular daha güncel ise teknoloji, iletişim gibi kolay anlıyorlar. Ama burada da konunun görsellerle desteklenmesi, sınıf içi etkinliklerinin yapılması, videolar izlenmesi gibi metotların devreye sokulması gerekiyor.”

Ö₇: “Konunun içeriğine göre ilgileri değişiyor. Günlük hayatla ilgili konularda daha ilgililer.”

Ö₁₀: “Konunun içeriğine göre değişiyor. Tarihi konulardan ziyade günlük hayatla ilişkili konularda daha ilgililer.”

Ö₂₆: “Dünya Ülkeleri, Haritalar, Farklı İklimler gibi konularda ilgililer. Türk tarihi konusunda ortak tarihi dinleyip anlıyorlar.”

Ö₂₈: “Sosyal Bilgiler dersi hayatın içinden bir ders olduğu için kazanım bazında ilgileri yüksek olabiliyor. Ancak özellikle Türk Kültürü, yasaları ya da kanunların çalışıldığı kazanımlarda ilgileri azalıyor. Bu durumda onlardan kendi ülkeleri ile alakalı örnekler vermelerini istiyorum.”

Ö₂₉: “Ülkemizin kültürüne yönelik ünitelerde ilgililer. Ancak tarih ve coğrafi özelliklere yönelik bilgileri yetersiz.”

Ö₂₁: “Dil bilgisi olmadığı için konuşulanları, tartışılanları anlamıyorlar. Bu sebeple ilgileri oldukça az.”

Ö₃₄: “Dil sorunu sebebiyle dersleri tam anlayamamalarından dolayı derslere ilgileri istenilen seviyede değildir.”

Ö₃₉: “Genel anlamda anlatılan konuları algılamada güçlük çekmeleri ve bunun sonucu olarak ilgi seviyelerinin yetersiz durumda olması söz konusudur.”

Ö₂₄: “Dili gittikçe daha iyi öğrenen ve dil sorunu yaşamayan öğrenciler ilgililer. Ders olarak görüp başarmaya çalışıyorlar.”

Ö₄₉: “Dilimizi öğrendikçe kendi ülkelerinin de adının geçtiği konularda ilgili oluyorlar.”

Ö₂: “Sosyal Bilgiler dersini diğer derslere göre daha eğlenceli buldukları için ilgileri daha yüksek.”

Ö₈: “Çok ilgili değillerdir. Kendilerini bu tarihi konulara çok fazla ait hissetmedikleri için ilgileri azalmaktadır.”

Ö₃: “Diğer derslere gösterdikleri ilgiden pek bir farkı yok.”

Ö₄: “Öğrencilere bu ders biraz sıkıcı gelmektedir.”

4.2.3. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde akademik başarı düzeyleri nasıldır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 20’de özetlenmiştir.

Tablo 20. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Bulgular	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Genel Olarak Akademik Başarı Düzeyleri Düşüktür.	32	%59,25	Ö ₁ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₄ , Ö ₃₆ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Genel Olarak Akademik Başarı Düzeyleri Orta Seviyededir.	14	%25,92	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₇ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₃ , Ö ₃₀ , Ö ₃₃ , Ö ₃₅ , Ö ₃₇ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₅₁
Dilin Doğru ve Etkili Kullanılamamasına Bağlı Olarak Akademik Başarı Düzeyleri Düşüktür.	6	%11,11	Ö ₈ , Ö ₁₂ , Ö ₁₉ , Ö ₂₆ , Ö ₂₈ , Ö ₄₃
Dilin İyi Öğrenilmesine Bağlı Olarak Akademik Başarı Düzeyleri Artmaktadır.	2	%3,70	Ö ₈ , Ö ₄₃
Akademik Başarı Seviyeleri Diğer Derslere Göre Daha Yüksektir.	1	%1,85	Ö ₁₇
Sözel Alana Yatkın Olanların Akademik Başarıları Daha Yüksektir.	1	%1,85	Ö ₃
Ailesi Tarafından Desteklenen Öğrencilerin Akademik Başarıları Daha Yüksektir.	1	%1,85	Ö ₆
Zenginleştirilen Öğretim Ortamı Akademik Başarıyı Artırmaktadır.	1	%1,85	Ö ₆

Tablo 20'ye göre göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde akademik başarı düzeylerine yönelik öğretmen görüşleri sırasıyla şöyle sıralanabilir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 32'si (yaklaşık %59) göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarı düzeylerinin düşük olduğunu; 14'ü (yaklaşık %26) göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarı düzeylerinin genel olarak orta seviyede olduğunu; 6'sı (yaklaşık %11) göçmen öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanamadıklarından dolayı akademik başarı düzeylerinin düşük olduğunu; 2'si (yaklaşık %4) göçmen öğrencilerin dili daha iyi öğrendikçe akademik başarı düzeylerinin arttığını; 1'i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarılarının diğer

derslere göre daha yüksek olduğunu; 1'i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerden sözel alana yatkın olanların akademik başarı düzeylerinin daha yüksek olduğunu; 1'i (yaklaşık %2) ailesi tarafından desteklenen göçmen öğrencilerin akademik olarak daha başarılı olduğunu; 1'i (yaklaşık %2) ise zenginleştirilen öğretim ortamının göçmen öğrencilerin akademik başarısını artırdığını belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₁, Ö₃₁ ve Ö₄₈ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarı düzeylerinin düşük olduğunu; Ö₂, Ö₃₀ ve Ö₃₇ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarı düzeylerinin genel olarak orta seviyede olduğunu; Ö₈, Ö₁₂ ve Ö₄₃ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanamadıklarından dolayı akademik başarı düzeylerinin düşük olduğunu; Ö₄₃ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin dili daha iyi öğrendikçe akademik başarı düzeylerinin arttığını; Ö₁₇ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarılarının diğer derslere göre daha yüksek olduğunu; Ö₃ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerden sözel alana yatkın olanların akademik başarı düzeylerinin daha yüksek olduğunu; Ö₆ kodlu öğretmen ailesi tarafından desteklenen göçmen öğrencilerin akademik olarak daha başarılı olduğunu ve zenginleştirilen öğretim ortamının göçmen öğrencilerin akademik başarısını artırdığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde akademik başarı düzeylerine ilişkin soruya verdikleri cevaplardan bazılarını aşağıda örnek olarak yer verilmiştir.

Ö₁: “Sınıfımda göçmen öğrenciler akademik olarak vasat bir seviyedeler. Nadir de olsa çok başarılı çıkmak da ancak genellikle zorlanmaktalar.”

Ö₃₁: “Akademik başarıları düşük. Derslere karşı ilgi ve alakaları yok. Okumak gibi bir düşünceleri yok. Sadece aralarında Afgan ya da Irak Türkmenleri varsa onlarda az da olsa ilgi var. Suriyelilerle ilgi yok.”

Ö₄₈: “Çok kötü düzeyde. %5 iyi öğrenci vardır.”

Ö₂: “Genellikle başarıları orta düzeydedir. Bu konuda genelleme yapmak oldukça zor. Çaba gösteren öğrenciler daha yüksek düzeyde akademik başarı elde edebiliyor.”

Ö₃₀: “Orta seviyededir. Genel olarak topluma ve insanlara uyum sağlamışlardır. Fakat derslerde başarılı olmaları için hazırbulunuşluk düzeylerinin artırılması gerekmektedir.”

Ö₃₇: “Sosyal Bilgiler derslerindeki akademik başarı düzeyleri orta düzeydedir.”

Ö₈: “Dil problemini halletmiş öğrenciler biraz daha iyi düzeyde iken dil sorunu yaşayan öğrencilerde bir başarı gözlemlenmemektedir.”

Ö₁₂: “Akademik başarı genel olarak düşük. Göçmen öğrencilerin çoğu dil kaynaklı sorunlardan dolayı başarısız. Türkçe okuma-yazmayı hiç bilmeyen öğrencilerimiz mevcut. Durum böyle olunca akademik anlamda bir başarı bekleyemiyoruz maalesef.”

Ö₄₃: “Dil problemi yaşayan öğrencilerin akademik başarıları son derece düşüktür. Dili gittikçe daha iyi öğrenen öğrenciler başarılı olmaya başladılar.”

Ö₁₇: “Genel olarak diğer derslere göre daha iyi.”

Ö₃: “Sözel alana yatkın olanların başarısı daha yüksek.”

Ö₆: “...Burada aile dinamiği işin içine giriyor. Ne yazık ki öğrenciye evde yeteri kadar destek olunmadığından ve ev sorumlulukları farklı olduğundan konu tekrarı neredeyse yok. Bu durum da çabuk unutmaya kolaylaştırıyor. Genel olarak konular somutlaştırılırsa ve zengin eğitim materyalleri kullanılırsa ders süreci içinde sıkıntı yaşanmıyor.”

4.2.4. Göçmen Öğrencilerin Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerle öğretme ve öğrenme sürecinde yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 21 ve Tablo 22’de özetlenmiştir.

Tablo 21. Göçmen Öğrencilerin Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Cevaplar

	Frekans (f)	Frekans (%)	Cevaplar
Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Sorun Yaşanıyor.	54	%100	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Sorun Yaşanmıyor.	0	%0	-

Tablo 21 incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı göçmen öğrencilerle öğretme ve öğrenme sürecinde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Bu sorunların neler olduğuna dair alınan öğretmen görüşleri Tablo 22’de özetlenmiştir.

Tablo 22. Göçmen Öğrencilerin Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Göçmen Öğrencilerin Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Bulgular	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Dilin Doğru ve Etkili Kullanılamamasına Bağlı Olarak Sorunlar Yaşanmaktadır.	42	%77,77	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₃ , Ö ₄₆ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Öğrenme İsteklerinin ve Motivasyonlarının Olmaması	12	%22,22	Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₁₂ , Ö ₂₀ , Ö ₂₂ , Ö ₂₄ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₄₀ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₇
Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Ortaya Çıkan Davranış Problemleri	8	%14,81	Ö ₃ , Ö ₁₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₅₀
Verilen Ödevlerin Yapılmaması	4	%7,40	Ö ₁₁ , Ö ₂₀ , Ö ₂₂ , Ö ₂₄
Derse Katılımın Az ya da Hiç Olmaması	2	%3,70	Ö ₁₁ , Ö ₄₆
Ailelerin İlgisizliği	1	%1,85	Ö ₂₂
Anlatılan Konunun İçeriğine Bağlı Olarak Yaşanan Sorunlar	1	%1,85	Ö ₃₅
Öğretim Materyallerinin Eksik Olması	1	%1,85	Ö ₂₄

Tablo 22’ye göre göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde öğretme ve öğrenme sürecinde yaşamış oldukları sorunlara yönelik öğretmen görüşleri sırasıyla şöyle sıralanabilir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 42’si (yaklaşık %78) göçmen öğrencilerin öğretme öğrenme sürecinde en çok dili doğru ve etkili kullanamamaktan kaynaklanan sorunlar yaşadığını; 12’si (yaklaşık %22) göçmen öğrencilerin öğretme öğrenme sürecinde öğrenme isteklerinin ve motivasyonlarının olmamasından kaynaklanan sorunlar yaşadığını; 8’i (yaklaşık %15) göçmen öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde davranış problemleri yaşadığını; 4’ü (yaklaşık %7) öğrenme öğretme sürecinde göçmen öğrenciler tarafından verilen ödevlerin yapılmadığını; 2’si (yaklaşık %4) öğrenme öğretme sürecinde göçmen öğrenciler tarafından derslere katılımın

az ya da hiç olmadığını; 1'i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin ailelerinin öğrenme öğretme sürecinde ilgisiz davrandıklarını; 1'i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde anlatılan konunun içeriğine bağlı olarak sorunlar yaşadıklarını; 1'i (yaklaşık %2) ise öğrenme öğretme sürecinde öğretim materyallerinin eksik olmasına bağlı olarak sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₂, Ö₃, Ö₄ ve Ö₆ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde en çok dili doğru ve etkili kullanamamaktan kaynaklanan sorunlar yaşadığını; Ö₇, Ö₂₀, Ö₂₆ ve Ö₂₇ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde öğrenme isteklerinin ve motivasyonlarının olmamasından kaynaklanan sorunlar yaşadığını; Ö₂₁, Ö₄₁ ve Ö₅₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde davranış problemleri yaşadığını; Ö₂₀ ve Ö₂₄ kodlu öğretmenler öğrenme öğretme sürecinde göçmen öğrenciler tarafından verilen ödevlerin yapılmadığını; Ö₄₆ kodlu öğretmen öğrenme öğretme sürecinde göçmen öğrenciler tarafından derslere katılımın az ya da hiç olmadığını; Ö₂₂ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin ailelerinin öğrenme öğretme sürecinde ilgisiz davrandıklarını; Ö₂₄ kodlu öğretmen öğrenme öğretme sürecinde öğretim materyallerinin eksik olmasına bağlı olarak sorunlar yaşadıklarını ve Ö₃₅ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde anlatılan konunun içeriğine bağlı olarak sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrencilerin öğrenme ve öğretme sürecinde yaşadıkları sorunlar” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarını aşağıda örnek olarak yer verilmiştir.

Ö₂: “Öğrencilerin dil bilmemelerinden ya da az bilmelerinden kaynaklı anlaşılamama sorunları ile karşılaştım.”

Ö₃: “Ders esnasında dil hakimiyetine sahip olmayanlar anlamakta güçlük çektikleri için sıkılıyorlar. Bu da davranış problemlerini doğuruyor.”

Ö₄: “Dil konusunda sıkıntı çeken bazı öğrencilerimiz derse anlamakta güçlük çektiği için bazen ders anlatırken zorlanıyorum.”

Ö₆: “En büyük problem dil. Anlamlandıramadıkları kelimeler, söylemler olabiliyor. Eğer sormuyorsa, üzerine düşmüyorsa dersin çoğundan bir şey anlamadan ayrılıyor. Zaten bu şekilde ders ilerliyorsa öğrenci bir noktadan sonra dersten sıkılıyor ve bütün motivasyonunu kaybediyor. Derse olan ilgisi azalıyor.”

Ö₇: “Öğrencilerde öğrenme isteği de pek yok.”

Ö₂₀: “Dil problemi olanlar zaten anlamıyorlar. Dil bilenlerin de çoğu dersle ilgilenmiyor. Ödev yapmıyor ve dersi dinlemiyorlar.”

Ö₂₆: “İlgisizlik ve çaba eksikliği.”

Ö₂₇: “İlgisiz ve isteksiz oldukları için anlattıklarımızın çoğunluğu dikkatlerini çekmemektedir.”

Ö₂₁: “Dersten sıkıldıkları için ders düzenini bozuyorlar. Bu sebeple ders anlatımında aksamalara yol açıyorlar.”

Ö₄₁: “Bazen ders dinlememekte ısrarcı olabiliyorlar.”

Ö₅₀: “Dili anlamıyorlar, kültüre ilgi duymuyorlar Bu da sınıf içinde sürekli didişmelere yol açıyor.”

Ö₂₀: “... Ödev yapmıyor ve dersi dinlemiyorlar.”

Ö₂₄: “Dil ve iletişim, ödev yapmama, ilgisizlik.”

Ö₄₆: “Derse katılımları azdır.”

Ö₂₂: “Ailelerinin ilgisiz davranması öğrenme öğretme sürecini desteklememeleri de problemleri artırmaktadır.”

Ö₂₄: “...Öğrenciler materyal getirmedikleri için de öğretme sürecinde sorunlar yaşanıyor.”

Ö₃₅: “Vatanseverlik, Atatürk ilke inkılaplarını öğretme, ülkemizin resmi ideolojisi ile ilgili konularda sorunlar yaşıyorum.”

4.2.5. Göçmen Öğrenciler İçin Sınıf İçi Uygulamalarda, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Öğretim Materyalleri vb. Hususlarda Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Tarafından Yapılan Değişikliklere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıftaki göçmen öğrenciler için sınıf içi uygulamalarınızda, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyalleri vb. hususlarda değişiklikler yapıyor musunuz? Yapıyorsanız neler yaptığınızdan ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 23 ve Tablo 24’te özetlenmiştir.

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Sınıf İçi Uygulamalarda, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Öğretim Materyali vb. Hususlarda Değişiklik Yapıp Yapmadıklarına Yönelik Cevaplar

	Frekans (f)	Frekans (%)	Cevaplar
Değişiklik Yapıyorum.	29	%53,70	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₈ , Ö ₁₀ , Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₉ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₉ , Ö ₃₁ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₄₈ , Ö ₅₁ , Ö ₅₄
Değişiklik Yapmıyorum.	25	%46,29	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₉ , Ö ₁₁ , Ö ₁₃ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₃₀ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₇ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃

Tablo 23'te yer alan veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 29'u (yaklaşık %54) göçmen öğrenciler için sınıf içi uygulamalar, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyali vb. hususlarda değişiklik yapmadığını belirtmiştir. Buna karşılık 25'i (yaklaşık %46) ise göçmen öğrenciler için sınıf içi uygulamalar, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyali vb. hususlarda değişiklik yaptığını açıklamıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden alınan görüşler doğrultusunda göçmen öğrenciler için sınıf içi uygulamalar, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyali vb. hususlarda yapmış oldukları değişiklikler Tablo 24'te özetlenmiştir.

Tablo 24. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Sınıf İçi Uygulamalarda, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Öğretim Materyali vb. Hususlarda Yapmış Oldukları Değişikliklere Yönelik Görüşleri

Göçmen Öğrenciler İçin Sınıf İçi Uygulamalarda, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Öğretim Materyali vb. Hususlarda Öğretmenlerin Yapmış Oldukları Değişiklikler	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Konuyu Görselleştirerek Anlatmak	18	%33,33	Ö ₂ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₁₀ , Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₉ , Ö ₂₉ , Ö ₃₅ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₈ , Ö ₅₁
Kullanılan Öğretim Yöntem Tekniklerini Çeşitlendirerek Anlatım Yapmak	6	%11,11	Ö ₆ , Ö ₁₅ , Ö ₃₄ , Ö ₃₅ , Ö ₄₀ , Ö ₅₄
Göçmen Öğrencileri Sürece Dahil Edecek Etkinlik ve Oyunlar ile Anlatım Yapmak	5	%9,25	Ö ₈ , Ö ₂₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₈ , Ö ₄₅
Göçmen Öğrencilerin Aidiyet Duygularını Geliştirecek Şekilde Anlatım Yapmak	4	%7,40	Ö ₃₁ , Ö ₃₉ , Ö ₄₃ , Ö ₄₆
Okuma – Yazma Çalışmaları ile Destekleyerek Sürece Dahil Olmalarını Sağlamak	2	%3,70	Ö ₂₆ , Ö ₃₉
Eksik Materyallerini Tamamlamalarını Sağlayarak Derse Katılım Oranını Artırmak	1	%1,85	Ö ₄
Özel Ödevler Vererek Konu Tekrarına Teşvik Etme	1	%1,85	Ö ₂₆

Tablo 24’te yer alan veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrenciler için sınıf içi uygulamalarda, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyali vb. hususlarda yapmış oldukları değişiklikler sırasıyla şu şekildedir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 18’i (yaklaşık %33) göçmen öğrenciler için sınıf içi anlatımında konuyu görselleştirerek anlattıklarını; 6’sı (yaklaşık %11) derslerde öğretim yöntem ve tekniklerini çeşitlendirerek anlatım yaptığını; 5’i (yaklaşık %9) göçmen öğrencileri sürece dahil edecek etkinlik ve oyunlar ile anlatım yaptığını; 4’ü (yaklaşık %7) göçmen öğrencilerin aidiyet duygularını geliştirecek şekilde anlatım yaptığını; 2’si (yaklaşık %4) göçmen öğrencileri okuma- yazma çalışmaları ile destekleyerek sürece dahil olmalarını sağladıklarını; 1’i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin eksik materyallerini tamamlamalarını sağlayarak derse katılım oranlarını artırdığını; 1’i (yaklaşık %2) ise göçmen öğrencilere özel ödevler vererek onları konu tekrarına teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₂, Ö₅, Ö₆, Ö₁₀, Ö₁₂ ve Ö₃₅ kodlu öğretmenler göçmen öğrenciler için sınıf içi

anlatımında konuyu görselleştirerek anlattıklarını; Ö₆ ve Ö₄₀ kodlu öğretmenler derslerde öğretim yöntem ve tekniklerini çeşitlendirerek anlatım yaptığını; Ö₈, Ö₂₅ ve Ö₃₆ kodlu öğretmenler göçmen öğrencileri sürece dahil edecek etkinlik ve oyunlar ile anlatım yaptığını; Ö₃₁ ve Ö₃₉ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin aidiyet duygularını geliştirecek şekilde anlatım yaptığını; Ö₂₆ ve Ö₃₉ kodlu öğretmenler göçmen öğrencileri okuma- yazma çalışmaları ile destekleyerek sürece dahil olmalarını sağladıklarını; Ö₄ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin eksik materyallerini tamamlamalarını sağlayarak derse katılım oranlarını artırdığını ve Ö₂₆ kodlu öğretmen göçmen öğrencilere özel ödevler vererek onları konu tekrarına teşvik ettiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrenciler için sınıf içi uygulamalarda, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyali vb. hususlarda yapmış oldukları değişiklikler” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarına aşağıda örnek olarak yer verilmiştir.

Ö₂: “Göçmen öğrencilerin konuları daha iyi anlayabilmeleri için konuyu sık sık görselleştirerek, fiziki materyal kullanarak anlatmaya özen gösteriyorum.”

Ö₅: “Açıklayıcı yönü gelişmiş videolarla dersin içeriğini zenginleştirmeye çalışıyorum.”

Ö₆: “Aslında çok fazla değişiklik yapmıyorum. Sadece içeriği zenginleştirmeye çalışıyorum. Sadece anlatım, soru-cevap veya kitaptan ders işlememeye çalışıyorum. Drama, altı şapka tekniği gibi sınıf içi kolay uygulanabilir metotları kullanmaya çalışıyorum. Yine görsel, işitsel materyaller ile dersi zenginleştirmeye çalışıyorum.”

Ö₁₀: “Ders içeriğini onların da anlayacağı şekilde revize etmeye çalışıyorum. Videolarla, görsel, işitsel materyallerle dersi zenginleştirmeye çalışıyorum.”

Ö₁₂: “Harita kullanımı, görsel paylaşımı, ders içerikli video izletme gibi yöntemlerle dikkat çekmeye çalışıyorum.”

Ö₃₅: “Konu ile ilgili pano hazırlıyorum. Gösteri ve tiyatro kullanıyorum.”

Ö₄₀: “Zaman zaman değişiklikler yaparak farklı öğretim teknikleri kullanarak öğrencilerin anlatılan konuyu daha iyi anlamalarına yardımcı olmaya çalışıyorum.”

Ö₈: “Anlaşılmadığını anladığım konuları oyunlaştırarak anlatmaya çalışıyorum onları da sürece dahil ediyorum.”

Ö₂₅: “Konuyu basite indirgeyerek anlatıyorum oyunlarla konuyu pekiştiriyorum.”

Ö₃₆: “Akıllı tahtadan çeşitli uygulamalar kullanıyoruz. Wordwall, EBA gibi uygulamalardan etkinlik ve oyunlarla dersi zenginleştiriyoruz.”

Ö₃₁: “Konularda örnek verirken onların dışlanmasına imkân vermeden ders anlatmaya çalışıyorum. Ülke örnekleri verirken kendi ülkelerinden vermeye çalışıyorum ki derse ilgileri artsın.”

Ö₃₉: “Özellikle Arapça kökenli kelimelere vurgu yapıp onların açıklama yapmasını istiyorum. Bunun dışında okuma yapmalarını sağlamaya çalışıyorum.”

Ö₂₆: “Okuma ve yazma etkinlikleri yaptırıyorum özel ödevler verip konu tekrarına teşvik ediyorum.”

Ö₄: “Göçmen öğrencilerin eksikliklerini gidermek için kırtasiye yardımı yapmaktayız.”

4.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Ayrı Ölçme ve Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinlik Uygulayıp Uygulamadıklarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sınıfınızdaki göçmen öğrenciler için ayrı ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve etkinlikleri uyguluyor musunuz? Uyguluyorsanız uygulamalarınızdan ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 25 ve Tablo 26’da özetlenmiştir.

Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Ayrı Ölçme ve Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinlik Uygulayıp Uygulamadıklarına Yönelik Cevaplar

	Frekans (f)	Frekans (%)	Cevaplar
Ayrı Ölçme – Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinlikler Uygulamıyorum.	41	%75,92	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₂ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₅₀ , Ö ₅₄
Ayrı Ölçme – Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinlikler Uyguluyorum.	13	%24,07	Ö ₄ , Ö ₂₁ , Ö ₂₆ , Ö ₃₄ , Ö ₃₇ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃

Tablo 25'teki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 41'i (yaklaşık %76) göçmen öğrenciler için ayrı ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve etkinlikleri uygulamadığını; 13'ü (yaklaşık %24) ise ayrı ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve etkinlikleri uyguladığını belirtmiştir.

Katılımcıların göçmen öğrenciler için uygulamış olduğu ayrı ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve etkinliklerin neler olduğu ise Tablo 26'da özetlenmiştir.

Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenciler İçin Uyguladıkları Ayrı Ölçme ve Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinliklere Yönelik Görüşleri

Göçmen Öğrenciler İçin Uygulanan Ayrı Ölçme ve Değerlendirme Yöntem, Teknik ve Etkinlikleri	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Dil Gelişimlerini Destekleyecek Şekilde Ölçme – Değerlendirme Yapmak	3	%5,55	Ö ₄ , Ö ₂₁ , Ö ₂₆
Özel Ödevler Vererek Göçmen Öğrencilerin Ders Katılım Notlarına Katkı Sağlamalarına Fırsat Tanımak	3	%5,55	Ö ₂₆ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂
Daha Fazla Alıştırma Ödevleri Vererek Başarılarını Artırmaya Fırsat Tanımak	1	%1,85	Ö ₃₄
Göçmen Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeylerine Yönelik Ayrı Ölçme- Değerlendirme Yapmak	1	%1,85	Ö ₃₇
Süreç Odaklı Ölçme – Değerlendirme Kullanmak	1	%1,85	Ö ₄₇
Puanlama Yaparken Göçmen Öğrenciler İçin Ayrı Puanlama Çizelgesi Kullanmak	1	%1,85	Ö ₄₈
Ölçme – Değerlendirmede Kullanılan Sorularda Göçmen Öğrencilerin, Görsellerden Yararlanarak Eşleştirme Yapmalarına İmkan Sağlayan Sorular Kullanmak	1	%1,85	Ö ₄₉
Ölçme – Değerlendirmede Kullanılan Soruların Mümkün Olduğunca Kısa Cevaplı Sorulardan Oluşması	1	%1,85	Ö ₅₁
Göçmen Öğrenciler İçin Ölçme- Değerlendirmede Sorumlu Olacakları Kazanımları Sınırlı Tutmak	1	%1,85	Ö ₅₄

Tablo 26'daki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrenciler için uyguladıkları ayrı ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve etkinlikler şu şekilde sıralanabilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin dil gelişimlerini destekleyecek şekilde ölçme- değerlendirme yaptıklarını; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilere özel ödevler vererek ders katılım notlarına katkı sağlamalarına fırsatlar tanıdıklarını; 1'i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilere daha fazla alıştırma ödevleri vererek başarılarını artırmaya fırsat tanıdığını; 1'i (yaklaşık %2)

göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine yönelik ayrı ölçme-değerlendirme yaptığını; 1'i (yaklaşık %2) süreç odaklı ölçme değerlendirme kullandığını; 1'i (yaklaşık %2) puanlama yaparken göçmen öğrenciler için ayrı puanlama çizelgesi kullandığını; 1'i (yaklaşık %2) ölçme değerlendirme amacıyla kullandığı sorularda göçmen öğrencilerin, görsellerden yararlanarak eşleştirme yapmalarına imkan sağlayan sorular kullandığını; 1'i (yaklaşık %2) ölçme- değerlendirmede kullandığı soruları mutlaka kısa cevaplı olarak tercih ettiğini ve 1'i (yaklaşık %2) ise göçmen öğrencilerin ölçme- değerlendirmede sorumlu olacakları kazanımları sınırlı tuttuğunu belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₂₁ ve Ö₂₆ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin dil gelişimlerini destekleyecek şekilde ölçme- değerlendirme yaptıklarını; Ö₂₆ ve Ö₄₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilere özel ödevler vererek ders katılım notlarına katkı sağlamalarına fırsatlar tanıdıklarını; Ö₃₄ kodlu öğretmen göçmen öğrencilere daha fazla alıştırma ödevleri vererek başarılarını artırmaya fırsat tanıdığını; Ö₃₇ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine yönelik ayrı ölçme-değerlendirme yaptığını; Ö₄₇ kodlu öğretmen süreç odaklı ölçme değerlendirme kullandığını; Ö₄₈ kodlu öğretmen puanlama yaparken göçmen öğrenciler için ayrı puanlama çizelgesi kullandığını; Ö₄₉ kodlu öğretmen ölçme değerlendirme amacıyla kullandığı sorularda göçmen öğrencilerin, görsellerden yararlanarak eşleştirme yapmalarına imkan sağlayan sorular kullandığını; Ö₅₁ kodlu öğretmen ölçme- değerlendirmede kullandığı soruları mutlaka kısa cevaplı olarak tercih ettiğini ve Ö₅₄ kodlu öğretmen göçmen öğrencilerin ölçme- değerlendirmede sorumlu olacakları kazanımları sınırlı tuttuğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrenciler için uygulanan ayrı ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve etkinlikler” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarını aşağıda örnek olarak yer verilmiştir.

Ö₂₁: “Sınavlarda yazılarına ve anlatımlarına dikkat edeceğimi söyleyerek Türkçeyi doğru kullanmalarına teşvik ediyorum. Proje gibi ödevleri dil bilgisi yönünden inceliyorum.”

Ö₂₆: “Başarılarını takdir ederek bazı özel ödevler verip derse katılım notlarını artırıyorum. Yazılılarda soruyu anladıklarını ifade eden cümlelere daha çok puan verip bunu kendilerine açıklıyorum.”

Ö₄₁: “Öğrencilerin ders katılım notlarına faydası olsun diye ayrıca ödevlendiriyorum.”

Ö₃₄: “Ekstra sorular testler çözdürüp gelişmelerini istiyorum. Anlamadıklarını ekstra anlatıyorum.”

Ö₃₇: “Göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri farklı olduğu için onlara yönelik ayrı ölçme değerlendirme yapıyorum sorulan sorular düzeylerine göre hazırlanıp değerlendiriliyor.”

Ö₄₇: “Süreç odaklı ölçme ve değerlendirme teknikleri yoğun olarak kullanılmaktadır.”

Ö₄₈: “Çok düşük alan öğrenci olursa soruları yeniden ayrı puanlama ile değerlendiriyoruz.”

Ö₄₉: “Yazılılarda eşleştirme ve görsellerden yararlanarak onların da anlayabileceği sorularla ölçme değerlendirme yapıyoruz.”

Ö₅₁: “Yeni sistem yazılı uygulamasını (kısaca cevaplı ve açık uçlu) kullanıyoruz ancak kısaca cevaplı olmasına özellikle dikkat edilmesi gerekiyor.”

Ö₅₄: “Daha seyreltilmiş bir program uyguluyoruz kazanımları onlar için daha sınırlı tutuyoruz.”

4.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Destek Görüp Görmediklerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Göçmen öğrenci velilerinizden okul yaşamına ve öğrenci başarısına ilişkin destek görüyor veya sorunlar yaşıyor musunuz? Ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 27 ve Tablo 28’de özetlenmiştir.

Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Destek Görüp Görmediklerine Yönelik Cevaplar

	Frekans (f)	Frekans (%)	Cevaplar
Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Destek Görmüyorum.	47	%87,03	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₆ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Destek Görüyorum.	7	%12,96	Ö ₄ , Ö ₇ , Ö ₁₅ , Ö ₂₂ , Ö ₃₅ , Ö ₄₅ , Ö ₅₁

Tablo 27’de yer alan veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 47’si (yaklaşık %87) göçmen öğrencilerin velilerinden okul yaşamı ve öğrenci başarısına ilişkin destek görmediğini belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrenci velilerinden okul yaşamı ve öğrenci başarısına ilişkin desteklendiği ya da sorun yaşadığı durumlar Tablo 28’de özetlenmiştir.

Tablo 28. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Desteklendiği ya da Sorun Yaşadığı Durumlara Yönelik Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrenci Velilerinden Okul Yaşamı ve Öğrenci Başarısına İlişkin Desteklendiği ya da Sorun Yaşadığı Durumlar	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Okula ve Öğrenci Başarısına İlgisiz Kalmaları	19	%35,18	Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₁₂ , Ö ₁₃ , Ö ₁₇ , Ö ₂₁ , Ö ₂₆ , Ö ₃₀ , Ö ₃₄ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₄₄ , Ö ₄₇ , Ö ₄₉ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃
Dil Konusunda Yetersiz Olmaları Nedeniyle İletişim Sorunları Yaşanması	19	%35,18	Ö ₆ , Ö ₈ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₁₆ , Ö ₁₉ , Ö ₂₂ , Ö ₂₄ , Ö ₂₉ , Ö ₃₂ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₈ , Ö ₅₄
Okul ile İşbirliğine Açık Olmamaları	7	%12,96	Ö ₁ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₁₇ , Ö ₂₀ , Ö ₃₃ , Ö ₄₀
Veli Toplantısına Katılmamaları	4	%7,40	Ö ₁ , Ö ₂₀ , Ö ₃₁ , Ö ₄₇
Temizlik, Hijyen ve Kılık- Kıyafet Konusuna Dikkat Etmemeleri	2	%3,70	Ö ₅ , Ö ₃₁
Öğrencinin Okul İçin Gerekli Materyallerini Temin Etmeme	1	%1,85	Ö ₁₁

Tablo 28’deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrenci velilerinden okul yaşamı ve öğrenci başarısına ilişkin desteklendiği ya da sorun yaşadığı durumlar şu şekilde sıralanabilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 19’u (yaklaşık %35) göçmen öğrenci velilerinin dil konusunda yetersiz olmaları sebebiyle iletişim sorunları yaşadıklarını; 19’u (yaklaşık %35) göçmen öğrenci velilerinin okula ve öğrenci başarısına ilgisiz kalmalarıyla alakalı sorunlar yaşadıklarını; 7’si (yaklaşık %13) göçmen öğrencilerin velilerinin okul ile işbirliğine açık olmadıklarını; 4’ü (yaklaşık %7) göçmen öğrenci velilerinin veli toplantılarına katılmadıklarını; 2’si (yaklaşık %4) göçmen öğrenci velilerinin temizlik, hijyen ve kılık-kıyafet konusunda öğrencilerine yardımcı olmadıklarını; 1’i (yaklaşık %2) göçmen öğrenci velilerinin okul için gerekli materyallerini temin

etmediklerini belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₁₄, Ö₁₆, Ö₁₉ ve Ö₂₄ kodlu öğretmenler göçmen öğrenci velilerinin dil konusunda yetersiz olmaları sebebiyle iletişim sorunları yaşadıklarını; Ö₂₆, Ö₃₀, Ö₃₄ ve Ö₃₇ kodlu öğretmenler göçmen öğrenci velilerinin okula ve öğrenci başarısına ilgisiz kalmalarıyla alakalı sorunlar yaşadıklarını; Ö₁, Ö₅, Ö₃₃ ve Ö₂₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin velilerinin okul ile işbirliğine açık olmadıklarını; Ö₁, Ö₅ ve Ö₂₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrenci velilerinin veli toplantılarına katılmadıklarını; Ö₃₁ kodlu öğretmen göçmen öğrenci velilerinin temizlik, hijyen ve kılık-kıyafet konusunda öğrencilerine yardımcı olmadıklarını; Ö₁₁ kodlu öğretmen ise göçmen öğrenci velilerinin okul için gerekli materyallerini temin etmediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların “göçmen öğrenci velilerinden okul yaşamı ve öğrenci başarısına ilişkin desteklendiği ya da sorun yaşadığı durumlar” ile ilgili soruya verdikleri cevaplardan bazılarını aşağıda örnek olarak yer verilmiştir.

Ö₁₄: “Maalesef destek göremiyorum. Çünkü birçok öğrencimin velisi Türkçe bilmemektedir. Bilenler ise tam olarak bilmemekte ve devrik cümleler kurmaktadırlar.”

Ö₁₆: “Veliler Türkçe bilmediği için iletişim kuramıyoruz.”

Ö₁₉: “Genel olarak iletişim kuramıyoruz. Okula gelen velilerde de konuşma ve anlaşma konusunda büyük sıkıntılar yaşanıyor.”

Ö₂₄: “Velilerimiz ile ilişkilerimiz yok denecek boyutta, en büyük sorunlarının dil olduğunu düşünüyorum. Daha çok kendi içlerinde ve kendi dillerinde bir iletişimleri var. Çocuklar ile ilgili görüşmelerimizde çocuklar aracılığıyla görüşme gerçekleşiyor.”

Ö₂₆: “Velilerin ilgisizliği çocukların başarı düzeyini etkiliyor.”

Ö₃₀: “Veliler öğrenci başarısına destek sağlamıyorlar. Veliler genel olarak çocukları ile ilgili öğretmenlerle iletişime geçmiyor. Çocuklarının akademik başarıları ile ilgilenme konusunda yetersizler.”

Ö₃₄: “Genelde destek görmüyoruz. Zaten velilerin genelinin eğitim için okula çocuklarını gönderdiklerini düşünmüyorum. Çocuklarla çok ilgisizler.”

Ö₃₇: “Velilerin büyük bir çoğunluğu öğrencisinin başarı durumu ile ilgilenmiyor. Doğal olarak hem veliyi hem öğrenciyi motive etmek durumunda kalıyorum.”

Ö₁: “...Göçmen öğrenci velilerimizi veli toplantılarında da çok az görmekteyiz. Bir sıkıntı ya da problem olmadığı takdirde okula gelmemeyi tercih ediyorlar. Velilerin genel olarak okul ile iletişimleri zayıftır.”

Ö₅: “Velilerimiz oldukça ilgisiz. Öğrencilerimizin sosyal, duygusal yaşadıkları sorunlar ile ilgili okula davet ettiğimizde genel olarak gelmiyorlar.”

Ö₃₃: “... Genel olarak okul ile çok fazla irtibat halinde değiller.”

Ö₂₀: “Çoğu veli toplantısına bile gelmiyor. Hiç görmediğimiz veliler var.”

Ö₃₁: “... Temizlik ve kılık kıyafet konusunda çocuklarına karşı ilgisizler.”

Ö₁₁: “... Kaynakları temin etme ile ilgili sorun yaşıyor.”

4.3. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumları ve Akademik Başarı Düzeylerine Yönelik Karşılaşılan Problemlere Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerileri

4.3.1. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Durumlarında Karşılaşılan Problemlere Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerilerine Dair Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Göçmen öğrencilerinizin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için neler yapılabilir? Önerilerinizi paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 29’da özetlenmiştir.

Tablo 29. Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Öğrencilerin, Sosyal Uyum Problemlerini Gidermeye Yönelik Öneriler

Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum Problemlerini Gidermeye Yönelik Öneriler	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Dil Eğitiminin Yaygınlaştırılması	24	%44,44	Ö ₂ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₉ , Ö ₂₁ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₄ , Ö ₃₈ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₅ , Ö ₅₃
Türk Kültürü ve Türk Toplumunun Yapısı Hakkında Eğitimler Almaları	10	%18,51	Ö ₂ , Ö ₅ , Ö ₁₂ , Ö ₁₅ , Ö ₁₇ , Ö ₂₅ , Ö ₂₈ , Ö ₃₀ , Ö ₃₇ , Ö ₄₀
Sosyal ve Sportif Aktivitelerden Faydalanarak Toplumla Kaynaştırmak	9	%16,66	Ö ₄ , Ö ₈ , Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₂₀ , Ö ₂₇ , Ö ₃₅ , Ö ₃₆ , Ö ₄₈
Okul Kurallarına Yönelik Uyum Eğitimlerinin Verilmesi	6	%11,11	Ö ₁₁ , Ö ₃₂ , Ö ₄₄ , Ö ₄₆ , Ö ₄₉ , Ö ₅₄
Aile Eğitiminin Verilmesi	4	%7,40	Ö ₇ , Ö ₁₀ , Ö ₃₄ , Ö ₃₉
Göçmen Öğrenciler İçin Ayrı Okullar Açılması	4	%7,40	Ö ₁₀ , Ö ₁₈ , Ö ₃₁ , Ö ₄₉
Göçmen Öğrencilerin Sadece Kendi Aralarında Değil Diğer Öğrencilerle de Kaynaşacakları Şekilde Grup Çalışması Yaptırmak	3	%5,55	Ö ₁ , Ö ₆ , Ö ₅₂
Ekonomik Sorunlarının Çözülmesi	3	%5,55	Ö ₇ , Ö ₂₆ , Ö ₄₃
Göçmen Öğrencilerin Aidiyet Duygularını Geliştirecek Ortamlar Oluşturulması	3	%5,55	Ö ₃₃ , Ö ₃₉ , Ö ₄₃
Göçmen Öğrencilerin Sınıflara Dağılımının Dengeli Olması	2	%3,70	Ö ₄₇ , Ö ₅₀
Göçmen Öğrencileri Okul Rehberlik Servisine Yönlendirmek	1	%1,85	Ö ₂₀

Tablo 29'daki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin, sosyal uyum problemlerini gidermeye yönelik önerileri şu şekilde sıralanabilir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 24'ü (yaklaşık %44) göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için "Dil Eğitiminin Yaygınlaştırılması"nı; 10'u (yaklaşık %19) göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için "Türk Kültürü ve Türk Toplumunun Yapısı Hakkında Eğitimler Almaları"nı; 9'u (yaklaşık %17) göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için "Sosyal ve Sportif Aktivitelerden Faydalanarak Topumla Kaynaştırma"

fikrini; 6'sı (yaklaşık %11) göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini gidermeye yönelik olarak okul kurallarına uyum eğitimlerinin verilmesini; 4'ü (yaklaşık %7) aile eğitimlerinin verilmesini; 4'ü (yaklaşık %7) göçmen öğrenciler için ayrı okullar açılması gerektiğini; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin diğer öğrencilerle de kaynaşmasını sağlayacak grup çalışmalarının yaptırılmasını; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin ekonomik sorunlarının çözülmesini; 3'ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin aidiyet duygularının geliştirecek ortamlar oluşturulmasını; 2'si (yaklaşık %4) göçmen öğrencilerin sınıflara dağılımlarının dengeli olmasını; 1'i (yaklaşık %2) ise göçmen öğrencilerin okul rehberlik servisine yönlendirilmesini önermişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₂, Ö₁₇, Ö₂₁, Ö₂₉, Ö₃₀ ve Ö₄₁ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için “Dil Eğitiminin Yaygınlaştırılması”nı; Ö₅, Ö₂₅, Ö₂₈ ve Ö₃₇ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için “Türk Kültürü ve Türk Toplumunun Yapısı Hakkında Eğitimler Almaları”nı; Ö₄, Ö₈, Ö₁₃ ve Ö₃₅ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için “Sosyal ve Sportif Aktivitelerden Faydalanarak Topumla Kaynaştırma” fikrini; Ö₁₁ ve Ö₃₂ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini gidermeye yönelik olarak “Okul Kurallarına Uyum Eğitimleri”nin verilmesini; Ö₁₀ ve Ö₃₉ kodlu öğretmenler “Aile Eğitimleri”nin verilmesini; Ö₁₈, Ö₃₁ ve Ö₄₉ kodlu öğretmenler “Göçmen Öğrenciler İçin Ayrı Okullar Açılması”nı; Ö₇ ve Ö₂₆ kodlu öğretmenler “Göçmen Öğrencilerin Ekonomik Sorunlarının Çözülmesi”ni; Ö₁ ve Ö₆ kodlu öğretmenler “Göçmen Öğrencilerin Diğer Öğrencilerle De Kaynaşmasını Sağlayacak Grup Çalışmalarının Yaptırılması”nı; Ö₄₇ kodlu öğretmen “Göçmen Öğrencilerin Sınıflara Dağılımlarının Dengeli Olması” gerekliliğini; Ö₂₀ kodlu öğretmen “Göçmen Öğrencilerin Okul Rehberlik Servisine Yönlendirilmesi”ni önermişlerdir.

Katılımcıların göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerinin giderilmesine yönelik olarak ifade ettikleri önerilerden bazıları şöyledir:

Ö₂: “Öncelikle Türkçenin muhakkak çok iyi düzeyde öğretilmesi gerekli.”

Ö₁₇: “İlk olarak Türkçe öğretilmeli ve Türk kültürü için uyum programları uygulanmalı.”

Ö₂₁: “Dil bilgisini öğretmek ve Türkçe kullanmaya özendirmek gerekmektedir.”

Ö₂₉: “Kesinlikle aile ve kendilerine resmi dilimize yönelik kurslar açılarak eğitim verilmelidir.”

Ö₃₀: “Kültürümüz ve özellikle dilimizle ilgili daha detaylı eğitim verilmelidir. Büyüklere saygılı olma, doğru ve düzgün kelimeler kullanma konusunda destek verilmeli ve gerekli eğitim sağlanmalıdır.”

Ö₄₁: “Türkçe öğrenmeye zorlanmalı. Dil bilmeyen bir göçmen topluma uyum sağlayamaz.”

Ö₅: “Türk kültürünü anlatan belgeseller, çizgi filmler izletilerek; drama yaptırılarak sosyal uyum artırılabilir.”

Ö₂₅: “Türk Kültürü” gibi kültürümüzü anlamalarını sağlayacak dersler müfredata eklenmelidir ve ayrımcılığa maruz kalmamaları gerekmektedir.”

Ö₂₈: “... Türk kültür ve değerlerinin bu öğrencilere aşılması gerekiyor. Bizim için değer arz eden konulara hassasiyet göstermeleri ve bunu gerçekten anlıyor olmaları onların topluma daha fazla entegre olmalarına yardımcı olur.”

Ö₃₇: “Göçmen öğrencilerin sosyal uyum sorunlarını aşmak için Türk kültürünün doğru bir şekilde onlara sunulması ve bu konuda ısrarcı olunması gerekiyor.”

Ö₄: “Okullarda yapılan sosyal aktiviteler öğrencileri kaynaştırabilir.”

Ö₈: “... Kültürel faaliyetlere daha çok dahil edip adapte olmaları sağlanmalıdır.”

Ö₁₃: “Göçmen öğrencilerin serbest ve belirli gün etkinliklerine katılımı artırılabilir.”

Ö₃₅: “Piknik, gezi, sınıfta yapılan grup etkinlikleri, projelerle sosyal uyum problemleri giderilebilir.”

Ö₁₁: “Öncelikle Türkçe ve okul kültürü ile ilgili eğitim almaları gerekmektedir.”

Ö₃₂: “Öncelikle davranış değişimi gereklidir. Ortaokula başlamadan önce ilkokulda bu tarz eğitimler verilebilir.”

Ö₁₀: “... Ailenin eğitilmiş olması çok önemli olduğu için ailelere de eğitim verilmelidir.”

Ö₃₉: “Öncelikli olarak toplumun bakış açısının değiştirilmesi ve gerekli ortamın sağlanması, eğitim yoluyla da bunu destekleyecek çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca göçmen öğrencilerin ailelerine dönük uyum çalışmaları yapılması da gerekmektedir.”

Ö₁₈: “Göçmen öğrenciler için ayrı okullar açılabilir.”

Ö₃₁: “Bu öğrencilerin ayrı okullarda Türkçe dersi, Tarih dersi, Coğrafya dersi, Kültür dersi görmeleri sağlanabilir. Bu dersler Türk öğretmenler tarafından verilmelidir.”

Ö₄₉: “Öncelikle ayrı bir okulda temel Türkçe eğitimi, ülke tanıtımı, sosyal uyum gibi süreçlerden geçtikten sonra kendini Türkçe olarak ifade edebildiğinde normal okullara dahil olabilmeliler.”

Ö₇: “... Sosyo-ekonomik problemleri çözmeden sosyal uyum çok zor.”

Ö₂₆: “Zamanla sorunların çözülebileceğine inanıyorum. Ekonomik şartların hem Türk halkı hem de mülteciler için iyileştirilmesi çözümü kolaylaştıracaktır.”

Ö₁: “Göçmen öğrenciler, kapalı bir grup olarak sadece kendi aralarında arkadaş oluyor ya da bir ödev yapılacaksa yine kendi aralarında gruplara ayrılmayı tercih ediyorlar. Öncelikle bunu aşmalıyız. Öğretmenler olarak derste grup çalışmalarında her gruba göçmen öğrencileri serpiştirerek çalışmalar yaptırabiliriz.”

Ö₆: “Öğretmen olarak sınıf ortamında Türk ve diğerleri olarak ayrılan öğrencileri birleştirme çalışmaları yapılabilir. Örneğin etkinlikler özellikle grup etkinliklerinde buna dikkate alabiliriz. Öğrencinin isteğinden ziyade gruplar belirlenirken birbirlerine uzak duran öğrenciler eşleştirilerek aradaki birbirlerini tanımamaktan kaynaklı sıkıntıları azaltmaya çalışabiliriz.”

Ö₄₇: “Bizim okulumuz özelinde göçmen öğrenci sayısı azaltılmalıdır. Öğrenciler mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı kendilerini Suriye’de zannediyorlar.”

Ö₂₀: “... Rehberlik servisinden yardım alınmalıdır.”

4.3.2. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Düzeylerine ve İlgilerine Yönelik Karşılaşılan Problemlere Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çözüm Önerilerine Dair Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için neler yapılabilir? Önerilerinizi paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda çözüm önerileri Tablo 30’da özetlenmiştir.

Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Akademik Başarılarını Artırmak İçin Çözüm Önerileri

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Akademik Başarılarını Artırmak İçin Çözüm Önerileri	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Türkçeyi Doğru ve Etkili Şekilde Konuşabilmeleri Sağlanmalı	46	%85,18	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂ , Ö ₁₅ , Ö ₁₆ , Ö ₁₇ , Ö ₁₈ , Ö ₁₉ , Ö ₂₀ , Ö ₂₁ , Ö ₂₂ , Ö ₂₄ , Ö ₂₆ , Ö ₂₇ , Ö ₂₈ , Ö ₂₉ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₄ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₃₉ , Ö ₄₀ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₅ , Ö ₄₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₉ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Akademik Başarılarını Artırmak İçin Ekstra Kurslar Açılmalı	8	%14,81	Ö ₁₃ , Ö ₁₄ , Ö ₂₁ , Ö ₂₈ , Ö ₃₁ , Ö ₃₆ , Ö ₄₄ , Ö ₅₀
Sosyal Etkinlik ya da Farklı Aktivitelerle Türk Toplum Kültürünü Öğrenmeleri Sağlanmalı	7	%12,96	Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₁₅ , Ö ₁₇ , Ö ₃₄ , Ö ₅₃
Öğrencilere Hedefleri Doğrultusunda Ders Çalışma Alışkanlığı Kazandırılmalı	5	%9,25	Ö ₂₄ , Ö ₂₅ , Ö ₂₇ , Ö ₃₉ , Ö ₄₄
Sosyal Bilgiler Dersine Olan İlgiğini Artırıcı Yöntem ve Teknikler Kullanılmalı	4	%7,40	Ö ₄ , Ö ₁₆ , Ö ₄₇ , Ö ₄₈
Aile Eğitimi Verilmeli	3	%5,55	Ö ₄₃ , Ö ₅₃ , Ö ₅₄
Sınıftaki Göçmen Öğrenci Sayılarının Sınırlı Tutulması	2	%3,70	Ö ₁ , Ö ₅₁
Aidiyet Duygusunu Geliştirici Çalışmalar Yapılmalı	2	%3,70	Ö ₆ , Ö ₃₅
Ailelerin Sosyo-Ekonomik Durumlarının İyileştirilmesi	1	%1,85	Ö ₆
Herhangi Bir Çözüm Önerim Yok	1	%1,85	Ö ₂₃

Tablo 30'daki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 46'sı (yaklaşık %85) göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için "Türkçeyi Doğru ve Etkili Bir Şekilde Konuşabilmelerinin Sağlanması" gerektiğini; 8'i (yaklaşık %15) göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için "Ekstra Kurslar Açılması" gerektiğini; 7'si (yaklaşık %13) göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için "Sosyal Etkinlik ya da Farklı Aktivitelerle Türk Toplum Kültürünü Öğrenmelerinin Sağlanması" gerektiğini; 5'i (yaklaşık % 9) göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırabilmek için "Hedefleri

Doğrultusunda Ders Çalışma Alışkanlığı Kazandırılması” gerektiğini; 4’ü (yaklaşık %7) “Sosyal Bilgiler Dersine Olan İlgilerini Artırıcı Yöntem ve Tekniklerin Kullanılması” gerektiğini; 3’ü (yaklaşık %6) göçmen öğrencilerin ailelerine “Aile Eğitiminin Verilmesi” gerektiğini; 2’si (yaklaşık %4) “Sınıflardaki Göçmen Öğrenci Sayısının Sınırlı Tutulması” gerektiğini; 2’si (yaklaşık %4) “Göçmen Öğrencilerin Aidiyet Duygularını Geliştirici Çalışmalar Yapılması” gerektiğini; 1’i (yaklaşık %2) “Göçmen Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının İyileştirilmesi” gerektiğini ve 1’i (yaklaşık %2) göçmen öğrencilerin akademik başarılarının nasıl artırılacağına dair bir çözüm önerisinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₁₀, Ö₁₁, Ö₃₀, Ö₃₃ ve Ö₃₇ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için “Türkçeyi Doğru ve Etkili Bir Şekilde Konuşabilmelerinin Sağlanması” gerektiğini; Ö₂₁ ve Ö₂₈ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için “Ekstra Kurslar Açılması” gerektiğini; Ö₅ ve Ö₆ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için “Sosyal Etkinlik ya da Farklı Aktivitelerle Türk Toplum Kültürünü Öğrenmelerinin Sağlanması” gerektiğini; Ö₂₅ ve Ö₂₇ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırabilmek için “Hedefleri Doğrultusunda Ders Çalışma Alışkanlığı Kazandırılması” gerektiğini; Ö₄ ve Ö₄₈ kodlu öğretmenler “Sosyal Bilgiler Dersine Olan İlgilerini Artırıcı Yöntem ve Tekniklerin Kullanılması” gerektiğini; Ö₄₃ ve Ö₅₄ kodlu öğretmenler “Göçmen Öğrencilerin Ailelerine Aile Eğitiminin Verilmesi” gerektiğini; Ö₁ kodlu öğretmen “Sınıflardaki Göçmen Öğrenci Sayısının Sınırlı Tutulması” gerektiğini; Ö₃₅ kodlu öğretmen “Göçmen Öğrencilerin Aidiyet Duygularını Geliştirici Çalışmalar Yapılması” gerektiğini; Ö₆ kodlu öğretmen “Göçmen Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının İyileştirilmesi” gerektiğini ve Ö₂₃ kodlu öğretmen ise göçmen öğrencilerin akademik başarılarının nasıl artırılacağına dair bir çözüm önerisinin olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için ifade ettikleri çözüm önerilerinden bazıları şöyledir:

Ö₁₀: “En büyük sorun dil. Dil problemi çözülürse anlama ve anlaşılma oranı da artacak ve sadece akademik başarıları değil sosyal uyumda da gelişmeler olacaktır.”

Ö₁₁: “Bence Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Uyum sorunu çözülürse akademik başarıları da artacaktır.”

Ö₃₀: “Öncelikli olarak dil eğitimi verilmelidir. Hazırbulunuşluk düzeyleri artırılmalıdır. Dil konusundaki yetersizlikleri giderilmelidir.”

Ö₃₃: “Öncelikle daha detaylı bir Türkçe dili eğitiminden geçirilmeleri gerekir. Bu onların anlama düzeyini artıracaktır.”

Ö₃₇: “İlk olarak çocukların çok iyi Türkçe eğitimi almaları gerekiyor. Dili iyi kullandıkları anda başarıları da doğal olarak artacaktır.”

Ö₂₁: “... Ayrı bir sınıf oluşturup Dil Bilgisi, Matematik gibi derslerin özel olarak verilmesi gerekiyor.”

Ö₂₈: “Okuma-yazma becerileri geliştirilmelidir. Ekstra kurslarla bu süreç desteklenmelidir.”

Ö₅: “Öncelikle Türkçe öğretimi arttırılmalıdır. Türk kültürüne uyum sağlamaları için toplumsal etkinliklere katılımları sağlanmalı ve başarıları desteklenmelidir.”

Ö₆: “... Öğrencilere çift kimlikle yaşama alışkanlığı kazandırmak gerektiğini düşünüyorum. Öğrencinin Türkçeyi öğrenmesi, kültürel altyapımızı öğrenmesi ve bunun kendi kimliğine ihanet etmek anlamına gelmediğinin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çocuk asıl kimliğini kaybetme korkusuyla yeni benliğini kabul etmek istemiyor bu da çevresinde de yanlış anlaşılmalara sebep olup kopukluklar yaşamasını sağlıyor.”

Ö₂₅: “Göçmen öğrencilerin bir hedeflerinin olmasını sağlamalıyız. Hedefi ve amacı olan öğrencinin akademik başarısı da artacaktır.”

Ö₂₇: “Dil sorunları halledilmelidir. Çocuklara bir amaçları olduğu ve bunu içselleştirmeleri gerektiği ile ilgili etkinlikler yapılabilir.”

Ö₄: “Dersteki eğlenceli ve anlaşılır anlatımımızla onların derslere karşı önyargılarını kırabiliriz.”

Ö₄₈: “Onların seviyesine uygun materyallerle eğitim yapılabilir.”

Ö₄₃: “Akademik başarısızlığın temel sebebini dil problemleri olarak görmekteyim. Dil becerisi gelişmemiş öğrencilerin okullarda dil eğitimine önem verilmeli ve yetişkinler için de “millet mektepleri” benzeri çalışmalar yapılmalıdır.”

Ö₅₄: “Dil öğrenme programları yapılmalı sadece çocuklara değil ailelere de olmalı.”

Ö₁: “... her bir sınıfta sayıları 3'ü geçmeyecek şekilde eğitim görmeliler. Tabii bunun olabilmesi için şehre yerleştirilme durumları denetlenmelidir.”

Ö₃₅: “Çocukların sosyalleştirilmesi, grup çalışmalarının yaptırılması, tiyatro gibi sosyal oryantasyonların artırılması aidiyet duygularının geliştirilmesi gerekmektedir.”

Ö₆: “... ailenin sosyo-ekonomik durumunun düzeltilmesi gerektiğine inanıyorum. Çünkü ailenin ve öğrencinin temelde böyle kaygısı var ise eğitim ve öğretim onun için öncelikli olamıyor.”

Ö₂₃: “Göçmen öğrenciler için ne yapılabilir bilmiyorum.”

4.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Olarak Uyguladıkları Yöntemlere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formunda “Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak göçmen öğrencilerinizin karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin uygulamalarınız nelerdir? Deneyimlerinizden ve yaptığınız uygulamalarınızdan ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler Tablo 31’de özetlenmiştir.

Tablo 31. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Olarak Uyguladıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Göçmen Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunların Çözümüne İlişkin Uygulamaları	Frekans (f)	Frekans (%)	Öğretmen Görüşleri
Dil Problemi Yaşayanlar İçin Dil Eğitimi Alabilecekleri Kurumlara Yönlendirme Yapmak, Dili Doğru ve güzel Kullanmaya Teşvik Etmek ya da Verilen Ödevlerle Gelişim Sağlamaya Çalışmak	19	%35,18	Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅ , Ö ₁₉ , Ö ₂₁ , Ö ₂₃ , Ö ₂₄ , Ö ₃₀ , Ö ₃₁ , Ö ₃₆ , Ö ₄₁ , Ö ₄₂ , Ö ₄₃ , Ö ₄₇ , Ö ₅₀ , Ö ₅₁ , Ö ₅₄
Göçmen Öğrencilerin Aidiyet Duygusunu Geliştirecek Uygulamalara Sınıf İçerisinde İmkân Sağlamak	11	%20,37	Ö ₆ , Ö ₉ , Ö ₁₀ , Ö ₂₆ , Ö ₂₈ , Ö ₃₂ , Ö ₃₃ , Ö ₃₅ , Ö ₄₃ , Ö ₄₄ , Ö ₄₅
Sorunları Hakkında Göçmen Öğrencilerle Birebir Konuşup Onları Anlamaya Çalışmak	9	%16,66	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₁₃ , Ö ₁₇ , Ö ₂₀ , Ö ₃₇ , Ö ₃₈ , Ö ₄₀ , Ö ₄₈
Sınıf Öğretmeni, Rehber Öğretmen ve Okul İdaresinin Yaşanan Sorunlar İle İlgili Dayanışma İçerisinde Olması	7	%12,96	Ö ₁ , Ö ₁₁ , Ö ₁₃ , Ö ₂₂ , Ö ₂₅ , Ö ₃₈ , Ö ₄₆
Akademik Sorunların Çözümü İçin Konu Anlatımında İçeriğin çeşitli Yöntem ve Tekniklerle Zenginleştirilmesi	6	%11,11	Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₁₂ , Ö ₁₆ , Ö ₂₉ , Ö ₃₄
Sosyo-Ekonomik Yönden Sorun Yaşayanlar İçin Yardım Kurum ve Kuruluşları Hakkında Bilgilendirme Yapmak (Bireysel veya Okul Olarak İhtiyacı Olan Göçmen Öğrencilere Maddi Destek Sağlamak)	4	%7,40	Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₁₈ , Ö ₂₇
Herhangi Bir Yöntemle Uyum Probleminin Çözülebileceğine İnanmama	3	%5,55	Ö ₄₉ , Ö ₅₂ , Ö ₅₃
Çeşitli Projeler Kapsamında (PİKTES gibi) Okullarda Tercüman Görevli Olması	2	%3,70	Ö ₅ , Ö ₅₁

Tablo 31'deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin karşılaştıkları sorunların çözümü için uyguladıkları yöntemler şu şekilde sıralanabilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 19'u (yaklaşık %35) dil problemi yaşayan göçmen öğrenciler için dil eğitimi alabilecekleri kurumlara yönlendirme yaptıklarını, dili doğru ve güzel kullanmaya teşvik ettiklerini ve verdikleri ödevlerle gelişim ve ilerleme sağlamaya çalıştıklarını; 11'i (yaklaşık %20) göçmen öğrencilerin aidiyet duygusunu geliştirecek uygulamalara sınıf içerisinde imkan sağladıklarını; 9'u (yaklaşık %17) sorunları hakkında göçmen öğrencilerle bire bir konuşup onları anlamaya çalıştıklarını; 7'si (yaklaşık %13) sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni ve okul idaresi ile dayanışma içerisinde sorunlara çözüm aradıklarını; 6'sı (yaklaşık %11) akademik sorunların çözümü için konu anlatımında içeriği çeşitli yöntem ve tekniklerle zenginleştirdiklerini; 4'ü (yaklaşık %7) sosyo-ekonomik yönden sorun yaşayanlar için yardım kurum ve kuruluşları hakkında bilgilendirme yaptıklarını, bireysel veya okul olarak ihtiyaç sahibi göçmen öğrencilere maddi destek sağladıklarını; 3'ü (yaklaşık %6) herhangi bir yöntemle göçmen

öğrencilerdeki uyum probleminin çözülebileceğine inanmadıklarını; 2'si (yaklaşık %4) sorunların çeşitli projelerle (PIKTES gibi) okullarda tercüman görevli olmasıyla çözülebileceğini belirtmişlerdir. Bu durumlara dair bazı öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir. Ö₆, Ö₈, Ö₁₄ ve Ö₁₅ kodlu öğretmenler dil problemi yaşayan göçmen öğrenciler için dil eğitimi alabilecekleri kurumlara yönlendirme yaptıklarını, dili doğru ve güzel kullanmaya teşvik ettiklerini ve verdikleri ödevlerle gelişim ve ilerleme sağlamaya çalıştıklarını; Ö₆, Ö₉ ve Ö₁₀ kodlu öğretmenler göçmen öğrencilerin aidiyet duygusunu geliştirecek uygulamalara sınıf içerisinde imkan sağladıklarını; Ö₂ ve Ö₄ kodlu öğretmenler sorunları hakkında göçmen öğrencilerle bire bir konuşup onları anlamaya çalıştıklarını; Ö₁ ve Ö₁₁ kodlu öğretmenler sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni ve okul idaresi ile dayanışma içerisinde sorunlara çözüm aradıklarını; Ö₁₂ ve Ö₃₄ kodlu öğretmenler akademik sorunların çözümü için konu anlatımında içeriği çeşitli yöntem ve tekniklerle zenginleştirdiklerini; Ö₆ ve Ö₇ kodlu öğretmenler sosyo-ekonomik yönden sorun yaşayanlar için yardım kurum ve kuruluşları hakkında bilgilendirme yaptıklarını, bireysel veya okul olarak ihtiyaç sahibi göçmen öğrencilere maddi destek sağladıklarını; Ö₄₉ kodlu öğretmen herhangi bir yöntemle göçmen öğrencilerdeki uyum probleminin çözülebileceğine inanmadığını ve Ö₅₁ kodlu öğretmen ise sorunların çeşitli projelerle okullarda tercüman görevli olmasıyla çözülebileceğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların göçmen öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasına yönelik olarak ifade ettikleri çözüm önerilerinden bazıları şöyledir:

Ö₆: "... özellikle Türkçe ile ilgili zorluk yaşayan öğrencileri belirleyerek bu konuda destek alabilecekleri kurumlar hakkında bilgilendirmeye çalışıyorum."

Ö₈: "Konuları anlatırken anlaşılabilir kelimelerle cümle kurmaya dikkat ediyorum. Daha fazla okumaya teşvik ediyorum."

Ö₁₄: "Daha çok kitap okuma ödevi vermekteyim. Bunun empati becerilerini geliştirdiğini düşünmekteyim."

Ö₁₅: "Kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmek için ders içerisinde daha aktif katılım sağlayacakları aktiviteler yapıyorum."

Ö₆: "Branşımın bana sağladığı avantajı kullanarak "Göçmen olmak ne demek? Bu konudaki zorluklar-avantajlar nelerdir? Çifte vatandaşlık nedir? Ne gibi avantajları ve zorlukları var?" gibi temel kavramları bütün sınıfın da fikrini alarak bol bol konuşuyoruz. Burada özellikle Türk ve göçmen öğrencilerin konuşmalarını teşvik ederek birbirleri ile ilgili varsa ön

yargıları kırmaya empati sağlamaya çalışıyorum. Böylece olumsuz bakış açılarını değiştirmeye çalışıyorum.”

Ö₉: “Sosyal Bilgiler konularının içeriği göçmen öğrencilerin kaynaşmasına imkan tanıyor. Göçmen öğrencilerin daha iyi iletişim kurabilmesine yardımcı olmaya çalışıyorum. Kendi memleketlerinden de örnekler vermelerini isteyerek kaynaştırıyorum.”

Ö₁₀: “Sosyal Bilgiler dersini göçmen öğrencilerin toplama uyumu için bir fırsat olarak görüyorum. Ders esnasında dışlanmalarına, ötekileştirilmelerine müsaade etmeyerek tam tersine Türk öğrencilerin göçmen öğrencileri daha iyi tanıyabilecekleri fırsatlar sunmaya çalışıyorum. Ön yargı oluşmasını önlemeye çalışıyorum.”

Ö₂: “Okul ortamında karşılaştıkları problemleri konuşarak, onları anlayarak çözmeye çalışıyorum.”

Ö₄: “Elimden geldiğince onlara yardımcı olmaya çalışırım. Sıkıntılarını dinler ve sıkıntılarını gidermek için uğraşırım.”

Ö₁: “Göçmen öğrencilerin karşılaştığı her güçlükte sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve okul idaresi olarak ortak çalışma yürütüp öğrencinin karşılaştığı güçlükleri en az zararla atlatmalarına yardım etmeye çabalamaktayız.”

Ö₁₁: “Aile ile rehberlik servisi ile ve okul İdaresi ile işbirliği içerisinde sorunları çözmeye çalışıyoruz.”

Ö₁₂: “Akıllı tahta sayesinde internetten dersimizle ilgili oyunlar açarak en ilgisiz öğrencilerin bile dikkatini çekmeyi başarıyorum. Ders esnasında konulara ilişkin günlük hayattan örnekler vererek onların da katılımlarını sağlamaya çalışıyorum.”

Ö₃₄: “Daha yavaş ders anlatıp seviyelerine uygun bir şekilde konuları basitleştiriyorum.”

Ö₆: “... Ayrıca sosyo-ekonomik zorluk yaşayan öğrencilere de bazen kendi imkanlarım bazen de okul idaresinden ve diğer öğretmen arkadaşlarımdan yardım alarak destek olmaya çalışıyoruz.”

Ö₇: “... Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere yardımlarda bulunuyorum.”

Ö₄₉: “Bu şekilde bir uyum gerçekleşebileceğini düşünmüyorum aksine kendi öğrencilerimizin vatandaşlık aidiyetlerini sorguladığı durumlarla sık sık karşılaşmaktayız.”

Ö₅₁: “... Dil konusunda sıkıntı olduğu için her okula tercüman gerekli olduğunu düşünüyorum.”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum durumları ve akademik başarılarına yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, göçmen öğrencilerin okullarda çeşitli sosyal ve akademik sorunlarla karşı karşıya olduklarını ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında öğretmenlerin yaklaşık %80'i göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunları yaşadığını ifade etmiştir. Bu farklılıkların temel nedeni olarak öğretmenlerin %46'sı dil ve iletişim yetersizliklerini göstermiş, %15'i göçmen öğrencilerin Türk toplumunun örf, adet ve hukuk kurallarına yeterince aşina olmamalarını, %15'i ise göçmen öğrencilerin hırsızlık, kavga, tartışma vb. gibi istenmeyen durumların içerisinde bulunmalarını uyum sürecini zorlaştıran bir etken olarak değerlendirmiştir. Dere ve Demirci-Dölek'in (2023) çalışmalarında da göçmen öğrencilerin uyum sürecinde en temel probleminin dil yetersizliği olduğu tespit edilmiştir. Almadani (2018) de göçmen öğrencilerin karşılaştıkları en büyük sorunun yeni bir dil öğrenmek olduğunu tespit etmiştir. Ergen ve Şahin (2019) çalışmalarında bu araştırma ile benzer sonuçlar elde ederek göçmen öğrencilerin hem kendi içlerinde hem de Türk öğrencilere karşı şiddet uyguladıkları, oynadıkları oyunların şiddet içerdiğini belirtmiştir. Alpaslan (2019) da bu çalışma ile benzer sonuçlar elde ederek göçmen öğrencilerin genellikle sınıf kurallarına uymadıklarını ve sınıfta hoş olmayan davranışlar sergilediklerini belirtmiştir. Göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunları incelendiğinde dil yetersizliği en sık vurgulanan problem olsa bile göçmen öğrencilerin dili öğrenmiş olmaları, kültürel uyumu tamamen sağladıkları anlamına gelmemektedir. Dil, uyum sürecinde önemli bir araç olsa da kültürel farklılıklar dil yeterliliğinin ötesinde bir düzlemde varlığını sürdürmektedir. Göçmen öğrencilerin yaşam tarzları, kılık-kıyafet tercihleri, beslenme alışkanlıkları ve günlük yaşamdaki kültürel pratikleri, içinde bulundukları toplumdan belirgin şekilde farklılık gösterebilmektedir. Bu durum, öğrencilerin sosyal çevreye tam anlamıyla entegre olmalarını zorlaştırmakta ve kültürel uyum sürecinin çok boyutlu bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%94), göçmen öğrencilerin iletişim sorunları yaşadığını belirtmiş, bu sorunların %81'inin dil kaynaklı olduğu, özellikle öğrencilerin birbirlerini anlama ve kendilerini ifade etme konusunda güçlük yaşadıkları vurgulanmıştır. Öğretmenlerin %11'i göçmen öğrencilerin okuma- yazmayı tam olarak bilmemelerini, %9'u akran zorbalığı, kavga ve tartışma gibi olumsuz durumların içerisinde bulunmalarını, %5'i ise göçmen öğrencilerin sadece kendileri gibi göçmen öğrencilerle yoğun iletişim halinde olmalarını yaşamış oldukları iletişim sorunlarının kaynakları olarak belirtmişlerdir. Otman'ın (2024) çalışmasında da göçmen öğrencilerin yaşamış olduğu sorunlar arasında gruplaşma ve şiddet gibi davranış problemleri sıklıkla dile getirilmiştir. Öner ve Dur (2023) ve Gökmen (2020) çalışmalarında, göçmen öğrencilerin iletişim konusunda hem sınıf arkadaşları hem de öğretmenleri ile sorunlar yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Ergen ve Şahin (2019) ise göçmen öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini kendi içlerinde devam ettirdiklerini belirterek bu çalışma ile benzer bulgular elde etmişlerdir. Alpaslan (2019) ise öğrencilerin dil sorununa bağlı olarak iletişim kuramadıklarını, okuma- yazma bilmediklerini ve kendilerini doğru ifade edemediklerini belirtmiştir. Alexandra (2025) ise bu çalışmanın bulgularından farklı olarak göçmen öğrencilerin iletişim sorunlarının sadece dil eksikliğinden değil, aynı zamanda sözel olmayan iletişim farklılıklarından (mimikler, jestler, beden dili gibi.) kaynaklandığını vurgulamaktadır. Bu durum, göçmen öğrencilerin okul ortamında akranları ve öğretmenleriyle sağlıklı ilişkiler kurmalarını zorlaştırmakta, yanlış anlaşılmalara bağlı olarak dışlanma veya uyum problemleri yaşamalarına neden olabilmektedir.

Göçmen öğrenciler dili iyi derecede öğrenmiş olsalar dahi, sosyal çevreleri ve günlük yaşantıları nedeniyle iletişim sorunları yaşamaya devam etmektedirler. Bu öğrenciler, genellikle kendi kültürel gruplarıyla birlikte, homojen yapılı mahallelerde yaşamlarını sürdürmekte ve çoğu zaman Türk öğrencilerle yalnızca zorunlu hallerde iletişim kurmaktadır. Ayrıca, bir gün kendi ülkelerine geri döneceklerine dair taşıdıkları inanç, içinde bulundukları topluma kalıcı olarak entegre olma motivasyonlarını azaltmakta; bu durum da sosyal ilişkiler kurma ve sürdürme konusunda isteksizlik yaratmaktadır. Tüm bu etkenler, göçmen öğrencilerin dil yeterliliğine rağmen iletişim problemleri yaşamalarının temel nedenleri arasında yer almaktadır.

Göçmen öğrencilerin sosyal ilişkileri incelendiğinde, öğretmenlerin %39'u bu öğrencilerin diğer öğrencilerle olumlu ilişkiler içerisinde olduğunu belirtmiş, %30'u ise yalnızca kendi gibi göçmen öğrencilerle daha yakın ilişkiler kurduklarını ve diğer öğrencilerle olan

ilişkilerinin zayıf olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin yaklaşık %7'si göçmen öğrencilerin dili etkin kullanımına bağlı olarak; %7'si ise kabul edilme ve aidiyet duygularının gelişmesine bağlı olarak diğer öğrencilerle olan iletişimlerinde olumlu gelişmeler olduğunu belirtmişlerdir. Kızılkaya (2021) çalışmasında da bu bulguları destekler nitelikte ortaokuldaki Türk öğrencilerin göçmen akranlarına yönelik algılarının olumlu yönde olduğu, onlarla çoğu zaman empati kurarak anlamaya çalıştıkları ve sorunlarına çözüm önerdikleri tespit edilmiştir. Ancak alanyazında bu bulgularla zıt sonuçlara rastlamak da mümkündür. Örneğin, Reynolds ve Crea (2017) çalışmalarında göçmen öğrencilerin ne kendi kültürel geçmişlerinden gelen akranlarıyla ne de ev sahibi toplumun öğrencileriyle anlamlı arkadaşlıklar kurabildiklerini, okul ve akran desteğinin yetersizliğinin ise sosyal izolasyona ve akademik bağlılığın zayıflamasına yol açtığını belirtmişlerdir. Bu farklılıklar göçmen öğrencilerin sosyal ilişkilerinin, birçok değişkenin etkisi altında şekillendiğini göstermektedir. Bu ilişkiler, öğrencinin öğrenim gördüğü okulun yapısı, okulun bulunduğu çevre, sosyal ortamın niteliği, okuldaki göçmen öğrenci yoğunluğu ve öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik durumu gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla göçmen öğrencilerin akran ilişkileri homojen bir şekilde değerlendirilmemeli, içinde bulundukları bağlam dikkate alınarak çok boyutlu bir şekilde ele alınmalıdır.

Öğretmenlerin %30'u, göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimi ile ilişkilerinin zaman zaman olumlu, zaman zaman ise olumsuz olduğunu aktarmıştır. %24'ü ise göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimi ile olumlu ilişkiler içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum, göçmen öğrencilerin okul içi sosyal yapıya genel olarak entegre olabildiklerini göstermektedir. Ayrıca öğretmenlerin %20'si dilin iyi öğrenilmesine bağlı olarak göçmen öğrencilerin öğretmen ve okul yönetimi ile olan ilişkilerinin değişip gelişebileceğini belirtmişlerdir. Bunlara ilaveten göçmen öğrencilerin yaşadıkları disiplin problemleri ile öğretmen ve okul yönetimiyle olan ilişkilerinde sergiledikleri çekingen davranışların bu ilişkiler üzerinde olumsuz etkiler yarattığı da tespit edilmiştir. Bergut ve Atmaca (2024) ise çalışmalarında göçmen öğrencilerin öğretmenleriyle olan ilişkilerinde olumsuzluklar yaşadıklarını, öğretmenlerin ders işleme hızlarını yavaşlatarak öğretim programını yetiştirmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin göçmen öğrencilerle yaşadıkları disiplin sorunlarının Türk öğrencilerin alacağı eğitime de zarar verdiğini dile getirmişlerdir. Okul yöneticilerinin ise göçmen öğrencilerin Türkçe bilip bilmemesine bakmadan onların potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlamayı hedef edinerek adil bir öğrenme ortamı oluşturmaya çalıştıklarını ve olumlu ilişkiler kurulabilmesi

adına göçmen öğrencilerin akademik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için etkili stratejiler geliştirmeye çabaladıklarını belirtmişlerdir. Göçmen öğrencilerin öğretmenleri ve okul yönetimiyle yaşadıkları sorunları paylaşabilmeleri ve kendilerini doğru bir şekilde ifade edebilmeleri açısından dil becerisi oldukça belirleyici bir faktördür. Dil yeterliliği düşük olan öğrenciler, çoğu zaman ihtiyaçlarını ve yaşadıkları problemleri çevrelerindeki tercümanlar aracılığıyla aktarmaya çalışmakta bu da iletişim sürecinde çeşitli aksaklıklara yol açabilmektedir. Buna karşın, dili iyi düzeyde bilen göçmen öğrenciler, kendilerini doğrudan ve doğru bir biçimde ifade edebildikleri için öğretmenleri ve okul idaresiyle daha sağlıklı ve olumlu ilişkiler geliştirebilmektedirler. Okul yönetiminin adil bir öğrenme ortamı oluşturmaya çabalarken öğrencilerin dil bilip bilmediğini göz önünde bulundurarak sınıflara dağılım yapması yerli öğrencilerin eğitim hakkını gasp etmemek adına büyük önem taşımaktadır.

Ekonomik koşullar da göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerini etkilemektedir. Öğretmenlerin %33'ü, göçmen öğrencilerin yaşadığı bölgelerdeki ekonomik yetersizliklerin öğrencilerin eğitim araç-gereçlerine ulaşmalarını güçleştirdiğini ve bu durumun başarılarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Gökmen (2020) de çalışmasında göçmen öğrencilerin genellikle maddi sıkıntılar yaşadığını ve eğitime devam edebilmeleri için maddi desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Taştan ve Çelik (2017) ise bu çalışmadan farklı olarak göçmen öğrencilerin ekonomik yetersizliklerden dolayı ailesine katkı sağlamak için çalışmak zorunda bırakıldıkları, erken yaşta evliliği tercih ettikleri ya da karma eğitime karşı gelmeleri gibi nedenlerle okuldan uzak kalarak eğitime erişimde sorunlar yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerinin, yalnızca dil ve kültürel uyumla sınırlı kalmadığı; aynı zamanda ekonomik koşullardan da doğrudan etkilendiği aşıkardır. Özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerde yaşayan göçmen öğrenciler, temel eğitim materyallerine ulaşmakta güçlük çekmekte ve bu durum akademik başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin defter, kalem, kitap gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaları, derslere etkin katılım göstermelerini ve öğrenme süreçlerine aktif olarak dahil olmalarını engellemektedir. Dolayısıyla göçmen öğrencilerin eğitimden eşit şekilde faydalanabilmeleri için maddi destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve bu öğrencilerin ihtiyaçlarının sistemli bir şekilde karşılanması büyük önem taşımaktadır.

Akademik başarı açısından değerlendirildiğinde, öğretmenlerin %65'i göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Bu durumun nedenleri arasında öğrencilerin dili doğru ve etkili kullanamaması, önceki yıllardan edinilmesi gereken

bilgilerin tam olarak öğrenilememesi, öğrenmeye karşı isteksizlik ve okuma-yazma becerilerindeki eksiklikler yer almaktadır. Bergut (2023) çalışmasında göçmen öğrencilerin dil sorununa bağlı olarak dersleri anlamakta zorlandıklarını ve buna bağlı olarak isteksiz olduklarını tespit etmiştir. Dilin etkin kullanılamaması, öğrencilerin ders içeriklerini kavramalarını zorlaştırmakta ve bu da öğrenme isteksizliğine yol açmaktadır. Bu sonuçlara karşın Nofal (2017) tarafından Kanada’da yapılan çalışmanın sonuçları incelendiğinde Kanada’daki Suriyeli göçmen öğrencilerin başarıma motivasyonlarının ve olumlu bir akademik geçmişlerinin olduğu ancak yeterli bilgilendirmeler yapılmaması, değişen aile rolleri ve dil engeli gibi sorunlar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, akademik başarıyı artırmak için göçmen öğrencilerin dil becerilerinin güçlendirilmesi, gerekli bilgilendirmelerin zamanında yapılması ve öğrenme motivasyonlarının desteklenmesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin %43’ü göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı genel olarak ilgisiz olduklarını belirtmiştir. Buna karşılık öğretmenlerin sadece %19’u anlatılan konuların göçmen öğrencilerin ilgisini çektiğini düşünmekte, %17’si ise ilgilerinin konudan konuya değiştiğini ifade etmektedir. Öğretmenler göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgisiz olmalarının nedenleri arasında dili doğru ve etkili kullanamamalarını, aidiyet duyguları gelişmediği için ilgisiz davrandıklarını belirtmişlerdir. Uysal (2022) çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinin göçmen öğrenciler üzerinde etkili vatandaş yetiştirmek adına önemli bir araç olduğunu ve bu öğrencilerin topluma kazandırılmasında olumlu katkılar sağladığı, benzer şekilde göçmen öğrencilerin de Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutumlara sahip olduklarını tespit etmiştir. Yaman, Aktaş ve Kara’nın (2023) göçmen öğrencilerin görüşlerini aldıkları çalışmalarında, Sosyal Bilgiler dersinin, göçmen öğrencilerin Türk toplumuna uyum sürecine önemli katkılar sağladığını ortaya koymuşlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Türk kültürünü tanıtıcı anlatımları, Türkçeyi doğru ve etkili kullanmaları ve öğrencilerle olumlu iletişim kurmaları, bu öğrencilerin topluma entegrasyonunu desteklediğini; Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, içerdiği toplumsal normlar, kurallar ve görseller aracılığıyla Türk kültürünü tanıtarak öğrencilerin toplumsal yapıyı anlamalarına yardımcı olduğunu; ayrıca ders kapsamında yapılan müze gezileri, farklı illere düzenlenen etkinlikler, drama ve münazara çalışmalarının öğrencilerin toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırdığını ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlara bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrencilerin ilgisi, dersin içeriğinin günlük yaşamla olan ilişkisine bağlı olarak olumlu yönde gelişmektedir. Öğrenciler, günlük yaşama daha yakın buldukları konulara

karşı daha fazla ilgi ve motivasyon göstermekte, bu durum dersin algılanış biçimini olumlu etkileyerek öğrenme sürecine katkı sağlamaktadır. Ancak, dersin farklı konularında öğrencilerin ilgisi ve motivasyonu değişkenlik göstermekte olup, bu durum öğretim sürecinde konulara göre farklı yöntem ve stratejilerin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarı düzeyleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin %59'u bu öğrencilerin akademik başarılarının düşük olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenler, bu durumun en temel nedeni olarak göçmen öğrencilerin dili doğru ve etkili biçimde kullanamamalarını göstermiştir. Gökmen (2020) de çalışmasında benzer şekilde göçmen öğrencilerin yaşamış olduğu dil sorununun onların akademik başarılarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Yiğit, Şanlı ve Gökalp (2021) de çalışmalarında

Suriyeli öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin genellikle düşük olduğunu, özellikle Türkçe dil yetersizlikleri, eğitim geçmişlerindeki kesintiler ve farklı bir eğitim sistemine uyum sağlama sürecinin güçlükleri nedeniyle akademik başarılarının olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, bu çalışmada öğretmen ve okul yönetiminin sağladığı destek ile düzenli devam ettikleri derslerde başarılarını artırebildiklerini ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Ancak genel eğilim, göçmen öğrencilerin akademik başarılarını Türk akranlarının gerisinde gördükleri yönündedir. Bu sonuçlar, göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerinde dil yeterliliği ve kurumsal destek mekanizmalarının kritik rolünü ortaya koymakta; akademik entegrasyonun sağlanabilmesi için dil gelişimine yönelik çalışmaların ve kapsayıcı eğitim uygulamalarının önemini vurgulamaktadır. Bazı göçmen öğrencilerin, ailelerinin ve sosyal çevrelerinin eğitime verdikleri önem doğrultusunda, Türk öğrencilere kıyasla daha yüksek akademik başarı gösterebildikleri gözlemlenebilmektedir. Bu durum, akademik başarının yalnızca dil yeterliliğiyle açıklanamayacağını; aile desteği, sosyoekonomik faktörler ve sosyal çevrenin de başarı üzerinde belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Göçmen öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde, öğretmenlerin %78'i dilin doğru ve etkili bir şekilde kullanılamamasını en temel sorunlardan biri olarak belirtmiştir. Ayrıca, öğrenme isteği ve motivasyon eksikliği, davranış problemleri, ödevlerin yapılmaması, derslere katılımın yetersizliği ve ailelerin ilgisizliği gibi faktörler de öğretme-öğrenme sürecini olumsuz etkileyen diğer başlıca sorunlar arasında yer almaktadır. Yiğit, Şanlı ve Gökalp (2021) de çalışmalarında benzer şekilde göçmen

öğrencilerin ailelerinin ilgisizliğine ve öğretme- öğrenme sürecinde onlarla işbirliği yapmanın zorluğuna değinmişlerdir. Bu bağlamda, göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların sadece dil eksikliğiyle sınırlı olmadığı, aynı zamanda motivasyon, davranış ve aile desteği gibi çok boyutlu faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle, eğitim ortamlarının bu farklılıkları gözeten kapsamlı ve destekleyici yaklaşımlar geliştirmesi, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkileyecektir.

Sınıf içi uygulamalarda öğretmenler, göçmen öğrencilerin öğrenme sürecini desteklemek amacıyla öğretim yöntem ve tekniklerinde çeşitli uyarlamalara gitmektedir. Öğretmenlerin %33'ü, en yaygın yöntem olarak konuların görselleştirilerek anlatılmasını tercih ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenler, öğretim yöntemlerini çeşitlendirerek anlatım yaptıklarını; göçmen öğrencilerin sürece aktif katılımını sağlamak amacıyla oyunlar ve etkinlikler kullandıklarını; aidiyet duygusunu geliştirmeye yönelik çalışmalar yürüttüklerini ve okuma-yazma çalışmalarıyla öğrencilerin sürece dahil edilmelerini desteklediklerini ifade etmişlerdir. Alpaslan (2019) da benzer şekilde, öğretmenlerin göçmen öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara çözüm olarak derslerini görsellerle somutlaştırdıklarını, öğrencileri okuma-yazma kurslarına yönlendirdiklerini ve ötekileştirmeyi önlemek amacıyla Türk öğrencilerin sevgi ve hoşgörü ile yaklaşımları gerektiğini vurguladıklarını aktarmaktadır. Ayrıca, ortak etkinlikler ile değerler ve uyum eğitimi gibi uygulamaların bu tür sorunların çözümünde etkili olabileceği belirtilmiştir. Öğretmenlerin bu tür pedagojik uygulamaları, göçmen öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımlarını artırmakta ve akademik başarılarını olumlu yönde desteklemektedir. Ancak, bu uygulamaların etkinliği, öğretmenlerin mesleki gelişim olanaklarının artırılması ve okul ortamlarında dilsel, kültürel ve sosyo-duygusal ihtiyaçlara yönelik bütüncül destek programlarının sistematik olarak hayata geçirilmesine bağlıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yalnızca %24'ü, göçmen öğrenciler için ayrı ölçme ve değerlendirme yöntemleri uyguladıklarını belirtmiştir. Bu öğretmenler, ölçme ve değerlendirme süreçlerinde göçmen öğrencilerin dil gelişimini desteklemeye yönelik uygulamalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda; özel ödevler vererek derse katılım notlarına katkı sağlama, ayrı puanlama çizelgeleri kullanma, görsel destekli eşleştirme soruları hazırlama, sorumlu olacakları kazanımları sınırlandırma, kısa cevaplı sorular tercih etme ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun ayrı sınavlar yapma gibi uyarlamalara başvurdukları belirtilmiştir. Benzer şekilde Güneş (2022) çalışmasında,

öğretmenlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak alternatif ölçme araçları kullandıklarını, dil ve özel gereksinim durumlarına göre farklılaştırılmış değerlendirme yöntemleri benimsediklerini ve böylece ölçme-değerlendirme süreçlerinde eşitlikçi bir yaklaşım sergilediklerini ortaya koymuştur. Ancak, göçmen öğrencilere yönelik ölçme ve değerlendirme uygulamalarının yaygınlığı düşük seviyede kalmakta ve bu alanda daha sistematik ve kapsamlı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ölçme süreçlerinde dil ve kültürel farklılıkların dikkate alınması, göçmen öğrencilerin gerçek öğrenme düzeylerinin daha sağlıklı belirlenmesini sağlayacak ve akademik başarılarını artırmaya yönelik müdahalelerin etkinliğini artıracaktır. Bu nedenle, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusunda özel eğitim alması ve okul yönetimlerinin bu uygulamaları teşvik etmesi büyük önem taşımaktadır.

Öğretmenlerin %87'si, göçmen öğrencilerin okul yaşamı ve akademik başarıları konusunda velilerinden yeterli destek görmediklerini ifade etmiştir. Öğretmenler, velilerin dil yetersizlikleri nedeniyle iletişim kurmakta zorlandıklarını; okula ve öğrenci başarısına karşı ilgisiz olduklarını; okul ile iş birliğine açık davranmadıklarını ve veli toplantılarına katılım göstermediklerini belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilerin temizlik, hijyen ve kılık-kıyafetine yeterince özen gösterilmediği, okul için gerekli materyallerin temin edilmediği de dile getirilmiştir. Ereş (2015), benzer şekilde göçmen ailelerin istihdam, eğitim, sağlık, barınma, sosyalleşme ve güvenlik gibi sorunlarının çocuklarına doğrudan yansıdığını; düşük eğitim düzeyi, yoksulluk ve kültürel farklılıkların göçmen çocukların entegrasyonunu zorlaştırdığını ortaya koymuştur. Ergen ve Şahin (2019) de göçmen velilerin okul ile iş birliğinin yetersiz olduğunu tespit etmişlerdir. Madziva ve Thodlana (2017) ise çalışmalarında, ailelerin ve öğrencilerin dil öğrenimi konusunda desteklenmesi gerektiğini; bu sayede ev-okul iş birliğinin artırılarak ailelerin çocuklarının ödevlerine destek olabileceğini vurgulamışlardır. Bu doğrultuda, göçmen velilerin okulla etkin iletişim kurabilmeleri için dil becerilerinin geliştirilmesi ve sosyo-kültürel desteklerin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Ailelerin eğitim sürecine aktif katılımı, öğrencilerin akademik başarıları ve sosyal uyumları üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır. Bu nedenle, okul yönetimleri ve öğretmenlerin, ailelerle iş birliğini güçlendirecek stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarı açısından çeşitli güçlükler yaşadıkları; bu güçlüklerin büyük ölçüde dil yetersizliklerinden ve kültürel

farklılıklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu durum, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde destekleyici önlemlerin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarı süreçlerinde karşılaştıkları sorunların giderilmesine yönelik olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak geliştirilen çözüm önerileri aşağıda sunulmuştur:

1. Millî Eğitim Bakanlığı ve Politika Yapıcılar için Öneriler

- Göçmen öğrencilerin Türkçe dil becerilerini geliştirmeye yönelik kursların yaygınlaştırılmasının, öğrencilerin hem akademik başarılarını artırmada hem de topluma uyum sağlamada önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.
- Kültürel uyum programlarının oluşturulması ve göçmen öğrencilerin yerli öğrencilerle kaynaşmalarını kolaylaştıracak etkinliklerin desteklenmesinin, sosyal uyum sürecine olumlu yansıtacağı öngörülmektedir.
- Sınıf mevcutlarının dengeli biçimde planlanmasının, öğretmenlerin öğrencilerine daha fazla bireysel ilgi gösterebilmelerini sağlayarak eğitimde fırsat eşitliğini güçlendireceği düşünülmektedir.
- Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin desteklenmesine yönelik mekanizmaların güçlendirilmesinin ise eğitimde eşitsizlikleri azaltacağı ve erişilebilirliği artıracığı düşünülmektedir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak farklılaştırılmış eğitim ve kapsayıcı eğitim başta olmak üzere konuyla ilgili uygulamaya dönük eğitim programlarının düzenlenmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

2. Okul Yönetimleri için Öneriler

- Okul yönetimlerinin, göçmen öğrencilerin sosyal uyumunu desteklemek amacıyla sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlemesinin öğrenciler arasındaki etkileşimi artırarak toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

- Ailelere yönelik düzenlenecek bilgilendirme toplantılarının, göçmen velilerin Türk eğitim sistemi ve çocuk gelişimi konularında bilinçlenmelerini sağlayarak sürece daha etkin katılmalarına olanak tanıyacağı düşünülmektedir.
- Öğretmenler ve rehberlik servisleriyle koordineli bir iş birliği yürütülmesinin, öğrencilerin akademik ve psiko-sosyal ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkili çözümler üretilmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

3. Öğretmenler için Öneriler

- Öğretmenlerin sınıf ortamında kapsayıcı uygulamalar geliştirmelerinin, göçmen öğrencilerin aidiyet duygusunu güçlendireceği ve okul ortamına uyumlarını kolaylaştıracağı öngörülmektedir.
- Grup çalışmaları, ortak projeler ve öğrenci kulüpleri gibi bütünleştirici etkinliklerin öğrenciler arasında sosyal bağları artırarak kaynaşmayı destekleyeceği düşünülmektedir.
- Öğretmenlerin öğrenci merkezli öğretim yöntemlerini kullanmaları ve bireysel farklılıkları dikkate alarak öğretim ve ölçme-değerlendirme süreçlerini düzenlemelerinin, göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artıracığı değerlendirilmektedir.

4. Aileler için Öneriler

- Göçmen ailelerin eğitim sürecine daha aktif katılım göstermelerinin, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal gelişimlerini destekleyeceği düşünülmektedir.
- Türk eğitim sistemi, okul-aile iş birliği ve çocuk gelişimi konularında düzenlenecek bilgilendirme toplantılarına katılımın, ailelerin sürece dair farkındalıklarını artıracığı ve okulla iletişimlerini güçlendireceği öngörülmektedir.
- Göçmen ailelerin sosyal destek mekanizmaları konusunda bilgilendirilmelerinin, öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaşılabilecekleri engelleri azaltacağı ve fırsat eşitliğini destekleyeceği değerlendirilmektedir.

Bu öneriler, göçmen öğrencilerin eğitim sürecine daha aktif ve başarılı bir biçimde katılmalarını ve Türk eğitim sistemine sağlıklı bir şekilde uyumlarını desteklemeyi amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç:konuç işçilikten ulusötesi yurttaşlığa*. 3. Baskı, Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık.
- AbdulRahim, O., Rababah,A. (2020). The quality level of education of the Syrian refugee students in the north of Jordan: eduational supervisors' point of view, *Universal Journal of Education Research*, 8(6), 2315-2325
- Adıgüzel, S. (2017). Göçmen çocuğun eğitim hakkı. *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 27-42.
- Adıgüzel, G. (2024). İran'dan Türkiye'ye yönelik göçlerin itme ve çekme kuramı çerçevesinde değerlendirilmesi: 1979-2019. *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 71-89.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Alan, S., İpek, M., & Çomut, E. (2021). Okul çağındaki göçmen çocukların okula ait algılarının resimlerle karşılaştırılması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 435-456.
- Alberta (2015). Program Rationale and Philosophy, Social Studies Kindergarten to Grade 12, Social Studies (K–12), 3, <https://education.alberta.ca/media/3273004/social-studiesk-6-pos.pdf>.
- Alexandra, L. (2025). The impact of nonverbal miscommunication on intercultural relations. ResearchGate. 28 Ağustos 2025 tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/391116228> sayfasından erişilmiştir.
- Algan, N., & Künçek, Ö. (1998). Transboundary population movements: refugees environment and politics. *The Turkish Yearbook of International Relations*, (28), 75-103.
- Almadani, D. S. (2018). Syrian refugee students' acadmic and social experinces in American public schools College of Education Teses and Dissertations. 129. 28 Ağustos 2025 tarihinde https://via.library.depaul.edu/soe_etd/129 sayfasından erişilmiştir.

- Alpaslan, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin suriyeli öğrenciler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*. (Tez No. 549597) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Alsayed, A., & Wildes, J. V. (2018). Syrian refugee children: A study of strengths and difficulties. *Journal of Human Rights and Social Work*, 3(1) 1-9
- Aljaffery, Y. "Chasing the American Dream: Refugee students and care in U.S. high schools" (2020). College of Education Theses and Dissertations. 171. 25 Ağustos 2025 tarihinde https://via.library.depaul.edu/soe_etd/171 sayfasından erişilmiştir.
- Atlıhan, A. M. (2024). Göçmen öğrencilerin okul örgütüne uyumunda öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin rolleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 149, 334-353
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-63.
- Avrupa Sosyal Şartı (1961). 09 Nisan 2025 tarihinde <https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Avrupa Okullarında Dil Öğretimi Hakkında Temel Bilgiler, 2017. 30 Ağustos 2025 tarihinde https://eurydice.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_11/20103703_avrupada_okullardiril_temel_veriler2017_onemli.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Ayaz, A. (2019). *Bariş ve farklılıklara saygı değerlerine ilişkin Suriyeli öğrenciler Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. (Tez No. 575393) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın, S. (2020). Zorunlu eğitim çağındaki mülteci öğrencilerin eğitime uyum sürecinde Türkiye ve Kanada uygulamaları. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 2(2), 1-18.
- Aydın-Güngör, T., & Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development*, 5(1), 48-71. <http://serd.artvin.edu.tr/tr/pub/issue/63058/831809>
- Aygül, H.H., & Demir, E. (2021). İsyanlar, savaşlar ve istilalar bağlamında Akdeniz’de sürgün ve göç tarihi, H.H. Aygül ve E. K. İltar (Ed.), *Bütün yönleriyle Akdeniz*, içinde (361-394). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

- Aykut, S. (2019). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitim sorunları: farklılıklarda saygı eğitimi odağında okul sosyal hizmet önerisi*. (Tez No. 549278) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Baker, R. (2011). The Great Migration’s Impact on the Education of Southern-born African Americans. 09 Ağustos 2025 tarihinde <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic881224.files/Baker%20The%20Great%20Migration%20and%20Schooling.pdf> sayfasından erişilmiştir
- Balcı, M. E. (2022), Zorunlu göç: kimlik, aidiyet ve uyum çerçevesinde bir değerlendirme, *Tezkire Dergisi*, 81, 110-116.
- Baloğlu Uğurlu, N. & Akdovan, N. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenleri perspektifinden mülteci öğrenciler. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 782-801.
- Barışık, S. (2020). *Küreselleşen dünyada fırsat eşitliği arayışında uluslararası göç ve türkiye'nin suriye deneyimi*. Ankara, Gazi Kitabevi.
- Başak, C. (2011). Mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler. 09 Ağustos 2025 tarihinde https://www.isay.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/mulkiteteftis/basili_yayinlar/multecilerpdf. sayfasından erişilmiştir
- Bektaş, Ö., & Turan, R. (2022). Sosyal bilgiler öğretim programları: İçerik, kapsam ve örüntü. İçinde Ö. Bektaş ve R. Turan (Ed.), *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programları* (s. 1-20). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Bergut, M. (2023). *Göçmen öğrencilerin yoğun olduğu okullarda okul ve sınıf yönetiminde karşılaşılan durumların incelenmesi*. (Tez No. 804015) [Yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bergut, M., & Atmaca, T. (2024). Göçmen öğrencilerin yoğun olduğu okullarda okul ve sınıf yönetiminde karşılaşılan durumlar, *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(1), 121-147.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. 09 Nisan 2025 tarihinde <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> sayfasından erişilmiştir.

- Bozan, İ., & Kaştan, Y. (2018). Göç yaşamış öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri: Bir durum çalışması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 225-248. <https://doi.org/10.20860/ijoses.447898>
- Boyraz, Z. (2015). Türkiye'de göçmen sorununa örnek Suriyeli mülteciler. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(2), 35-58.
- Börü, N., & Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. *Electronic Turkish Studies* 11(14), 123-158.
- Bülbül, S., & Köse, A. (2010). Türkiye’de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75-94
- Ceylan, M., & Turan, R. (2025). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında çocuk hakları konularına yer verilme durumu üzerine bir inceleme. *Kesit Akademi Dergisi*, 11(42), 415-458.
- Cherryholmes, C. H. (1983). Knowledge, power, and discourse in social studies education, *The Journal of Education*, 165(4), 341-358.
- Cırık, İ. (2008). Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 34, 27-40.
- Cornille, T., A., & Brotherton, W. D. (1993). Applying the Developmental Family Therapy Model to Issues of Migrating Families”. İçinde: *Families on the Move, Migration, Immigration, Emigration and Mobility*. Ed: B. Settles, D. Hanks, M. Susman. USA: The Haworth Press, 326.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research desing: choosing among five traditions*. California: SAGE.
- Çiçeksoğut, A. (2017). Uluslararası göç hukuku perspektifinde yerinden edilmiş Suriyelilerin Türkiye’deki statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-20.

- Dağdelen, S. (2023). *Kapsayıcı eğitim bağlamında göçmen öğrencilerin akademik başarı ve sosyal becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir model çalışması*. (Tez No. 811620) [Doktora tezi, Üsküdar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demir, B. (2018). *Sosyal hizmet uzmanı bakış açısı ile Türkiye’de mültecilere ve sığınmacılara yönelik sosyal hizmet müdahalesi*. (Tez No. 522327) [Yüksek lisans tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 14(1), 17 – 40.
- Dere, İ., & Demirci-Dölek, E. (2023). Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları sorunlar. *Humanitas*, 11(INCSOS VIII Özel Sayısı), 108-135.
- Dorman, S. (2014) Educational needs assessment for urban Syrian refugees in Turkey. YUVA Association. UNHCR. Istanbul. 09 Nisan 2025 tarihinde <https://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=7898> sayfasından erişilmiştir.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). *Göç bağlamında uluslararası iş birliği ve Türkiye’nin politikaları* (Tez No. 408886) [Doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dural, B., & Yaş, S. (2007). Göç Eden Nüfusta Grup-İçi Tabakalaşma ve Siyasetin Yeniden Şekillenmesi, *Journal of Management and Economics Research*, 5(8), 22-31.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Emin, M. N. (2019). Geleceğin inşası Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi. 09 Nisan 2025 tarihinde https://setav.org/assets/uploads/2019/07/Tr_SrEgitim.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Emin, M. N., & Coşkun, İ. (2016). Türkiye’deki Suriyelilerin eğitiminde yol haritası fırsatlar ve zorluklar. 15 Nisan 2025 tarihinde https://file.setav.org/Files/Pdf/20160906135243_turkiyedeki-suriyelilerin-egitiminde-yol-haritasi-pdf.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Emin, M. N., & Coşkun, İ. (2018). Türkiye’de göçmenlerin eğitimi: Mevcut durum ve çözüm önerileri (Politika Notu No. 2018/03). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği. 09 Nisan 2025 tarihinde https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Entorf, H., & Tatsi, E. (2009). Migrants at School: Educational Inequality and Social Interaction in the UK and Germany. *SSRN Electronic Journal*. IZA Discussion Papers, No. 4175
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17-30.
- Ergen, H., & Şahin, E. (2019). Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yaşadıkları problemler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(44), 377-405.
- Erol, M., & Ersever, O. G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68
- EU-MIPEX (2014). Migrant Integration Country Report. <http://www.mipex.eu/turkey>.
- European Commission (2012). *Avrupa’da okullarda dil öğretimi üzerine temel veriler*, Brüksel: Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür İşleri Yürütme Ajansı.
- Garan, S. (2022). *Suriyeli göçmen öğrencilerin okullarda karşılaştıkları sorunlar ile bu sorunların çözümüne ilişkin uygulamaların belirlenmesi*. (Tez No. 745912) [Doktora tezi, İstanbul Okan Üniversitesi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014). 31 Ağustos 2025 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 839-854.
- Giani, L. (2006). Migration and education: Child migrants in Bangladesh. 31 Ağustos 2025 [https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=mwp33.pdf &site=252](https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=mwp33.pdf&site=252) tarihinde sayfasından erişilmiştir.
- Gold, A. (2005). Dealing with diversity: A key values issue for educational management. 14th ENIRDEM Conference 22–25 September, Czech Republic.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2020). 31 Ağustos 2025 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar> tarihinde sayfasından erişilmiştir.
- Göç İdaresi Daire Başkanlığı. (2025), 28 Ağustos 2025 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/genel-gerekce18>, sayfasından erişilmiştir.
- Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü No 31, (2004). Vohra, S., Pace, P., Wulf, C., Lillicrap, A. & Cholewinski, R Richard. (Editörler Perruchoud Jillyanne Redpath- Cross) 31 Ağustos 2025 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, erişilmiştir.
- Gökmen, H. (2020). *Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu sorunu*. (Tez No. 620199) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gözübüyük, T. M. (2017). Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların Trabzon devlet okullarındaki durumu. *Göç Dergisi*, 4(1), 119-152.
- Gülceğül, S. (2020). *Sınıfında mülteci öğrenci olan sınıf öğretmenlerinin yaşadığı problemlerin incelenmesi*. (Tez No. 621089) [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Güneş, K. (2022). Sınıf öğretmenlerinin eşitlikçi ölçme değerlendirme ile ilgili algılarının incelenmesi, *International Academic Social Resources Journal*, (e-ISSN: 2636-7637), 7(44), 1641- 1653.

- Moralı, G. (2018). Suriyeli mülteci çocuklara türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar, *Kayseri, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, 15, 1426-1449.
- Güvenç, B. (1996). *İnsan ve kültür*. Remzi Kitabevi.
- Güzel, S. (2013). Göçmen çocuklar ve Denizli’de yaşam koşulları. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*. 31 Ağustos 2025 tarihinde <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Hayata Destek Derneği. (Temmuz-Ağustos-Eylül, 2016). Göç yolunda geçen çocukluk. 31 Nisan 2025 tarihinde <https://www.hayatadestek.org/wp-content/uploads/2021/09/e-bulten-2016-3.pdf>, sayfasından erişilmiştir.
- İlgar, M. Z., & Coşgun İlgar, S. (2015). Göç ve göçmenliğin psikolojik yansımaları (Vatansız vatandaş olmak). *Disiplinlerarası Göç ve göç Politikaları Sempozyumu 2015*.
- IOM-Uluslararası Göç Örgütü (2013). *Göç terimleri sözlüğü*. Cenevre: IOM.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri. 75 yılda köylerden şehirlere (s. 249-268), Tarih Vakfı Yayını.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. 09 Nisan 2025 tarihinde <https://www.hsk.gov.tr/eklentiler/dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>, sayfasından erişilmiştir.
- İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2021. 09 Nisan 2025 tarihinde <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/> sayfasından erişilmiştir.
- İşigüzel, B., & Baldık, Y. (2019). Göçmen toplulukların eğitim sistemine katılımı sürecinde uygulanan eğitim ve dil politikalarının incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 487-503.
- Kaiser, B. (2012). 50 Years and beyond – the mirror of migration: German migrants in Turkey. *Journal of International Affairs, Special Issue*, 16, 103-124.
- Karasu, M. A. (2017), Göç ve uyum sorunu, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, 28-30 Eylül 2017 – Elazığ, Fırat Üniversitesi Yayını, Elazığ, 631-650.

- Kaştan, Y., & Bozan, İ. (2016). Yöneticiler açısından göçün eğitim üzerindeki etkisi: Bir durum çalışması, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(5), 105-129
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/234203>
- Kızılçelik, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*, Atilla.
- Kızılkaya, O. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Eğitim Ortamlarındaki uyumlarına Yönelik Görüşleri*. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Koçak, O. ve Gündüz, R. D. (2016). Avrupa birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içermelerine etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri, *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 164. 163-184.
- Koşar, S., & Aslan, F. (2020). İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(4), 1799-1831.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/59561/857066>
- Kuyucuklu, N. (2012). Bulgaristan’dan 1989 göçünün nedenleri, oluşumu ve olası sonuçları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 3, 4, 5, 269-294.
- Levent, M., & Çayak, S. (2017). Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 21-46
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/324402>
- Macar, E. (2015). Yunanistan’dan Anadolu’ya göç: Nüfus mübadelesi. *Türkiye’nin göç tarihi*, 14, 171-190.
- Madziva, R., & Thodhlana, J. (2017). Provision of quality education in the context of Syrian refugee children in the UK: opportunities and challenges. Taylor & Francis Online, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 47(6), 942-961
<https://doi.org/10.1080/03057925.2017.1375848>
- Mercan Uzun., & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.

- Millî Eğitim Bakanlığı, (2010). Genelge. 30 Ağustos 2025 tarihinde [https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/haberler/\(2010-48\)%20MEB%20Yabanc%C4%B1%20Uyruklu%20%C3%96%C4%9Frenciler%20Genelgesi.pdf](https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/haberler/(2010-48)%20MEB%20Yabanc%C4%B1%20Uyruklu%20%C3%96%C4%9Frenciler%20Genelgesi.pdf), sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2013). Milli Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliği. 09 Nisan 2025 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm>, sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2014). Yabancılarâ yönelik eğitim-öğretim hizmetleri, 09 Nisan 2025 tarihinde <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf>, sayfasından erişilmiştir.
- Muhtaroglu, E. (2019). *1950'li yıllarda göç politikaları ve eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti'nden Türkiye'ye serbest göçler* (Tez No. 580403) [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Nar, B. (2008). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri* (Tez No. 228763) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- NCSS (National Council for the Social Studies). National Curriculum Standards for Social Studies: Introduction. 09 Nisan 2025 tarihinde <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-social-studies-introductioni>, sayfasından erişilmiştir.
- Nofal, M. (2017). *Syrian refugee students in Canadian schools: Challenges and experiences in adjusting to a new educational environment*. (Master's thesis). University of Ottawa, Ottawa, Canada.
- OECD (2004). Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003, OECD, Paris
- OECD (2006). Where Immigrant Students Succeed: A Comparative Review of Performance and Engagement in PISA 2003, OECD, Paris.
- Otman, M. (2024). *Göçmen Öğrencilerin Örgün Eğitime Dahil Edilmesi Sürecinde Karşılaşılan Problemler*. (Tez No. 889373) [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Öner, G., & Dur, H. (2023). Yabancı uyruklu öğrencilerin okula uyum süreçlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 7(1), 285-307.
- Özcan, A. S. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 17-29.
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A., & Özde Ateşok, Z. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76- 110. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.11696>
- Özer, M., Gençoğlu, C., & Suna, H. E. (2020). Türkiye'de eğitimde eşitsizlikleri azaltmak için uygulanan politikalar. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 294-312.
- Özkan, I. (2013). *Göç, iltica ve sığınma hukuku*. Seçkin.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: kavram, içerik ve program. İçinde Ç. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (s. 14-27). Pegem Akademi.
- Papademetriou, D. (2005). Education and immigrant integration in the united states and canada. proceedings of conference, April 25, 2005, The Migration Policy Institute
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review, Jun.*, 1958, Vol. 23, No. 3, pp. 256- 266.
- PIKTES, 2021. Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi, 09 Nisan 2025 tarihinde https://pictes.meb.gov.tr/izleme/Content/Dosyalar/02171217_ArastYrma_ve_raporlar.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Pirages, D. (1997). Demographic change and ecological security. *Environmental Change and Security Project Report*, 3, 37-46.
- Poyraz-Tacoğlu, T., Arıkan, G., & Sağır, A. (2012). Boşnak göçmenlerde göç ve kültürel kimlik ilişkisi: *Fevziye köyü örneği*. *Turkish Studies*. 7(1), 941-965.
- Reynolds, A. D., & Crea, T. M. (2017). The integration of immigrant youth in schools and friendship networks. *Population Research and Policy Review*, 36(1), 5–29. <https://doi.org/10.1007/s11113-017-9434-4>

- Ross, W. (2020). History and social studies curriculum. In Oxford Research Encyclopedia of Education. Oxford University Press. doi: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.1062> , 1-2.
- Rumbaut, R. G. (1997). Assimilation and its discontents: Between rhetoric and reality. *International Migration Review*, 31, 922 – 959.
- Saggar, Shamit, Somerville, will, Ford, Rob ve Sobolewska, Maria (2012). The Impacts of Migration on Social Cohesion and Integration, Final Report: Migration Advisory Committee (E- Raport), UK Border Agency, Manchester (UK), 31 Aralık 2025 tarihinde <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7cae8eed915d6969f46990/social-cohesion-integration.pdf>, sayfasından erişilmiştir.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Saklan, E., & Karakütük, K. (2022). Türkiye'deki Suriyeli eğitim çağı çocuklarının eğitim süreçleri üzerine bir çözümleme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 51- 76. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.975386>
- Salem, H. (2021), Realities of School 'Integration': Insights from Syrian Refugee Students in Jordan's Double-Shift Schools, *Journal of Refugee Studies*, 34, 4, 4188 4206, <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa116>
- Sarıkaya, H. S. (2014). Belçika Flaman bölgesi eğitim sisteminde Türk kökenli çocukların yaşadığı temel eğitim sorunlarının incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 246-260
- Sarınay, Y. (2011). Cumhuriyet döneminde Balkan ülkelerinden Ankara'ya yapılan göçler (1923-1990). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(80), 351-388.
- Sayın, H. (2010). *Uluslararası hukuk ve Türk hukuku bakımından göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, cinsel sömürü suçları ve bunlarla mücadelede uluslararası işbirliği*. (Tez No. 270121) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sayın, Y. , Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: suriye göçü örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.

- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267- 305.
- Sezik, M., & Ağır, O. (2016). Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 96- 116.
- Şeker, D., & Uçan, G. (2016). Göç sürecinde kadın. *Celal Bayar üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 199-214.
- Şener, N. Ü., & Başkan, Z. (2021). Sosyal bilgiler dersinde geçen kavramlara yönelik mülteci öğrencilerin algıları. *Milli Eğitim*, 50(1), 595-612. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.960496>
- Şimşek, H., & Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: Eğitsel uyum programı. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 127-144.
- Taştan, C., & Çelik, Z. (2017). *Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitimi: Güçlükler ve öneriler*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, (2012). *Ülkemize sığınan Suriye vatandaşlarının barındıkları çadırkentler hakkında inceleme raporu*. 25 Nisan tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/insanHaklari/belge/%C3%9C%C3%9Ckemize%20S%C4%B1%C4%9F%C4%B1nan%20Suriye%20Vatanda%C5%9Flar%C4%B1n%C4%B1n%20Bar%C4%B1nd%C4%B1klar%C4%B1%20%C3%87ad%C4%B1rkentler%20Hakk%C4%B1nda%20%C4%B0nceleme%20Raporu%20-2-.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Tellal, E. (1994). Göçmen işçiler, yaşam koşulları ve son uluslararası sözleşme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 49(3), 415:427.
- Toker Poyraz, D. (2022). Göçmen öğrencilerin eğitim sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri [Yayınlanmamış tezsiz yüksek lisans projesi]. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Toksöz, G. (2006). Uluslararası emek göçü, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı.
- Topsakal, C., Merey, Z., & Keçe, M. (2013). Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 539-553.
- Turan, R. (2019). Öğretmen adayları ve öğretmenler için insan hakları ve demokrasi eğitimi, Pegem Akademi.
- Turan, R. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Tarih. İçinde R. Turan ve T. Yıldırım (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri*. Anı.
- Türk Dil Kurumu (2025). <https://sozluk.gov.tr>
- Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. 09 Nisan 2025 tarihinde <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf>, sayfasından erişilmiştir.
- Uluocak, G. P. (2009). İç göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 35-44.
- UNHCR, Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, 2017. 10 Nisan 2025 tarihinde [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_\(turkish\)_02032017](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_(turkish)_02032017), s.1. sayfasından erişilmiştir.
- Usta, M. E., Arıkan, İ., Şahin, Y., & Çetin, M. S. (2018). Suriyeli eğitimcilerin gözünden geçici eğitim merkezlerinde karşılaşılan sorunların incelenmesi. *Mukaddime*, 9(1), 173-188. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.341921>
- Usta, S., & Ergün, G. (2020). Göç ve mülteci olgusu: kavramsal çerçeve, *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 6, 24, 1063-1074.
- Uyanık, A. (2019). *Mülteci öğrencilerin eğitim gördüğü okullardaki rehberlik ihtiyaçlarının rehber öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. (Tez No. 560566) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Uysal, M. (2022). Sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler: Meta-sentez çalışması. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 70-94. <https://doi.org/10.47503/jirss.1195748>
- Uzun E. M., & Bütün, E. (2016) Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Vernez, G., & Abrahamse, A. (1996). How Immigrants Fare in U.S. Education. Santa Monica, C.A.: RAND Corporation.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), (2013). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> 30.08.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Yaman, T., Aktaş, V., & Kara, İ. (2023). Sığınmacı öğrencilerin topluma entegrasyonunda sosyal bilgiler dersinin katkısının öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Millî Eğitim*, 52 (240), 2929-2956. DOI: 10.37669/milliegitim.1167540
- Yiğit, A., Şanlı, E., & Gökalp, M. (2021). Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarına yönelik öğretmen, okul yöneticileri ve öğrencilerin görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 471–496.
- Yurttutan, A. (2019). *Göçmen öğrencilerin sosyal becerileri ve okula uyumları*. (Tez No. 571271) [Yüksek lisans tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

Ek 1. Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Akademik Başarı Düzeyleri Hakkında Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YÖNERGE: Değerli meslektaşım, sosyal bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin sosyal uyum ve akademik başarılarına yönelik görüşlerini tespit etmeye yönelik olarak geliştirilen bu veri toplama aracı konuyla ilgili bilimsel bir araştırma için veri toplama amacıyla geliştirilmiştir. İki bölümden oluşan veri toplama aracının birinci bölümünde katılımcıların özelliklerine yönelik dört adet, ikinci bölümde ise göçmen öğrencilerin uyum ve akademik başarılarını anlamaya yönelik on üç adet açık uçlu soru bulunmaktadır. Sorulara vereceğiniz yanıtlar söz konusu araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

A- Katılımcı Özelliklerine İlişkin Bilgiler

1. Mezun olduğunuz bölümün adı nedir? :
2. Öğretmenlikte geçen toplam hizmet süreniz kaç yıldır? :
3. Cinsiyetiniz nedir? :
4. Okuttuğunuz sınıflarda ortalama kaç göçmen öğrenci bulunmaktadır?:
5. Göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili bir eğitim aldınız mı? :
6. Eğitim aldıysanız eğitimin adını ve süresini belirtir misiniz? :

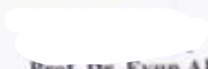
B- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıflarında bulunan göçmen öğrencilerin sosyal uyum durumları ile akademik başarılarına yönelik görüşleri

1. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin kültürel farklılıklardan kaynaklanan sosyal uyum sorunları var mı? Varsa nelerdir?
2. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerinizin iletişim sorunları var mıdır? Varsa nelerdir?
3. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin diğer öğrenciler ile ilişkileri nasıldır?
4. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin öğretmenleri ve okul yönetimi ile ilişkileri nasıldır?
5. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin ekonomik (Kitap, kırtasiye, materyal vb.) sorunları var mıdır? Varsa nelerdir?
6. Göçmen öğrencilerin sosyal uyum problemlerini giderebilmek için neler yapılabilir? Önerilerinizi paylaşır mısınız?
7. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri nasıldır?
8. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilgileri nasıldır?
9. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde akademik başarı durumları nasıldır?

**Ek 1 (Devam). Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Akademik Başarı Düzeyleri
Hakkında Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu**

10. Sınıfınızdaki göçmen öğrencilerle öğretme ve öğrenme sürecinde yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa nelerdir?
11. Sınıfınızdaki göçmen öğrenciler için sınıf içi uygulamalarınızda, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyalleri vb. hususlarda değişiklikler yapıyor musunuz? Yapıyorsanız neler yaptığınızdan ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?
12. Sınıfınızdaki göçmen öğrenciler ayrı ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve etkinlikleri uyguluyor musunuz? Uyguluyorsanız uygulamalarınızdan ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?
13. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak göçmen öğrencilerinizin karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin uygulamalarınız nelerdir? Deneyimlerinizden ve yaptığınız uygulamalarınızdan ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?
14. Göçmen öğrenci velilerinizden okul yaşamına ve öğrenci başarısına ilişkin destek görüyor veya sorunlar yaşıyor musunuz? Ayrıntılı bir şekilde bahseder misiniz?
15. Göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için neler yapılabilir? Önerilerinizi paylaşır mısınız?

Ek 2. Etik Kurul Onay Belgesi

 Başvurunuz Hk.	T.C. AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu
Sayın: İrfan TURAN	
"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Akademik Başarı Durumlarına İlişkin Görüşleri" başlıklı 2024/01-19 protokol numaralı başvuru 28.02.2024 tarihli toplantıda kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesi'nde belirtilen etik ilkelere uygun olduğuna toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.	
Bilgilerinize rica ederim.	
 Prof. Dr. Eyup AKIN Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Bşk.	

Ek 3. MEB İzin Belgesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-102763953
Konu : Araştırma İzni

21.05.2024

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 14.05.2024 tarihli ve 00000944961 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi İrfan TURAN'ın "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Göçmen Öğrencilerini Sosyal Uyum ve Akademik Durumlarına İlişkin Görüşleri**" başlıklı çalışması kapsamında Altındağ ilçemize bağlı ortaokullarda yapılacak uygulama talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüş olup çalışma tamamlandıktan sonra çalışmanın bir nüshasının **30 iş günü içerisinde arge06_arastirma@meb.gov.tr adresine PDF olarak gönderilmesi** gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Burhan İNAN
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü V.

Ek: Uygulama Araçları (2 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Aksaray Üniversitesi

Bilgi :
Altındağ İlçe MEM

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Emniyet mah. Alparslan Türkeş cad. no:4 (Ek Hizmet Binası AR-GE)

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Yenimahalle

Bilgi için: Aysun AKDEMİR

Telefon No : 0 (312) 306 89 07

Unvan : Memur

E-Posta: isticat06@meb.gov.tr

İnternet Adresi:

Faks:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6cf1-2581-3b74-91c5-227d kodu ile teyit edilebilir.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: İrfan TURAN		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyormu?	
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Prof. Dr. Refik TURAN

İmza